

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 11

София, срѣда, 27 ноемврий

1929 г.

14. заседание

Вторникъ, 26 ноемврий 1929 година.

(Открито отъ подпредседателя В. Димчевъ въ 16 ч. 20 м.)

Председателствуващъ В. Димчевъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито. Има нужното число народни представители: Аврамчовъ Мито, Агушевъ Еминъ, Андреевъ

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ народни представители: Аврамчовъ Мито, Агушевъ Еминъ, Андреевъ Никола, Апостоловъ Драгомиръ, Ареговъ Никола, Баралиевъ Христо, Бешковъ д-ръ Иванъ, Бояджиевъ Стефанъ, Бурилковъ д-ръ Владимиръ, Бъровъ Димитъръ, Василевъ Григоръ, Василевъ Ради, Витановъ Добри, Владовъ Никола, Вълчовъ Вълчо Даскаловъ, Гаговъ Петъръ, Ганчевъ Йорданъ, Георгиевъ Павелъ, Георгиевъ Стойчо, Георгиевъ Страшимиръ, Грънчаровъ Димитъръ, Дамяновъ Георги Марковъ, Данковъ Георги, Дамевъ Борисъ, Димитровъ Добри, Димитровъ Стефанъ, Дрънски Димитъръ, Думановъ д-ръ Никола, Дяковъ д-ръ Цвѣтанъ, Ефтимовъ Борисъ, Ецовъ Борисъ, Желѣзовъ д-ръ Димо, Златевъ Станю, Игнатовъ Василъ, Ингилizовъ Иванъ, Кирпиковъ Иванъ, Колевъ Боню, Константиновъ Тома, Кулишевъ Георги, Куневъ Кузманъ, Кънчевъ Кънчо, Лулчевъ Коста, Манасиевъ Добри Даневъ, Мангровъ Димитъръ, Мановъ Христо, Маноловъ Калоянъ, Марковъ Кръстю, Миновъ Петъръ, Митевъ Василъ, Митевъ Добри, Миховъ Запрянъ, Мишайковъ Димитъръ, Молловъ Янаки, Муравиевъ Константинъ, Нейковъ Димитъръ, Нешковъ Георги, Николовъ д-ръ Борисъ, х. Петковъ х. Георги, Петровъ Аврамъ Стояновъ, Пешевъ Димитъръ, Пиронковъ Александъръ, Първановъ Първанъ, Пъчевъ Георги, Савовъ Николай, Сидовъ Пандо, Силяновъ Христо, Стамболиевъ Никола, Станишевъ д-ръ Константинъ, Стефановъ Димитъръ, Стефановъ Стефанъ, Стоилковъ Таско, Стояновъ Петъръ, Стояновъ Христо, Тончевъ Желю, Топаловъ Недѣлко, Узуновъ Ангелъ, Христовъ Иванъ, Христовъ Кирко Цвѣтковъ, Христовъ Тома Янчевъ, Цаневъ Александъръ, п. Цвѣтковъ Кръстю, Цуцумановъ Петъръ, Ченгелиевъ Антонъ, Чернооковъ Георги, Чирпанлиевъ д-ръ Никола, Шиваровъ Маринъ, Янгъзовъ Теню, Яневъ Димитъръ и п. Янчевъ Иванъ)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпущкъ на следнитъ народни представители:

На г. Георги Марковъ — 2 дни;
 На г. Стойчо Георгиевъ — 3 дни;
 На г. Стоянъ Омарчевски — 1 день;
 На г. Кирко Цвѣтковъ Христовъ — 1 день;
 На г. Момчо Дочевъ — 1 день;
 На г. Маринъ Шиваровъ — 2 дни;
 На г. Александъръ Цаневъ — 7 дни;
 На г. Тома Константиновъ — 1 день;
 На г. Петъръ Миновъ — 1 день; и
 На г. Величко Кознички — 2 дена.
 Пристапваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — ...

М. Бечевъ (д): Г. председателю! Искамъ думата.

Председателствующъ В. Димчевъ: Имате думата.

М. Бечевъ (д): Г-да! Има да направя едно питане къмъ г. министра на вътрешнитъ работи.

Г. министре! Сега получихъ една телеграма отъ кмета на гр. Ломъ, Трифонъ Илиевъ, която се отнася за общинскитъ съветници отъ Ломския градски общински съветъ, числящи се къмъ групата на Земледѣлския съюзъ, Иванъ Перчевъ и Петъръ Петковъ. Въ телеграмата се казва: (Чете) „Общинскитъ съветници Иванъ Перчевъ и Петъръ Петковъ, поставени подъ полицейски надзоръ, заставени ежедневно да се явяватъ въ околийското управление да се разписватъ. Узнайте за причинитъ. № 9817“.

Г. министре! Не ми сж известни причинитъ, поради които тия хора сж заставени всѣки день да отиватъ да се разписватъ въ околийското управление. Изглежда, че и г. кметътъ на гр. Ломъ не ги знае. Знаете ли Вие нѣщо по тоя въпросъ?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не, нищо не знамъ.

М. Бечевъ (д): Това не е отъ днесъ, а е отъ преди 10 дена.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Нищо не знамъ.

М. Бечевъ (д): Всѣки день да се явяватъ тия хора въ 8 ч. сутринта и да се разписватъ, това е много. А единиятъ отъ тѣхъ е земледѣлецъ.

Г. Желѣзовъ (раб): Това е система.

М. Бечевъ (д): Това значи всѣка сутринъ тоя човѣкъ да отива въ 8 ч. въ околийското управление, да чака околийския началникъ, ...

Г. Енчевъ (з. в): А той си пие кафето.

М. Бечевъ (д): ... или полицейския приставъ до 10 ч. или до обѣдъ, а може би и цѣлия день, докато се разпише и чакъ тогава да излѣзе отъ околийското управление. Знамъ въ този моментъ, че отъ 10 дена тия съветници се явяватъ всѣки день въ околийското управление.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Бечевъ! Дайте ми тая телеграма. Ще направя справка и следъ нѣкой день ще Ви отговоря.

Г. Енчевъ (з. в): Разбира се, че следъ нѣкой день! (Смѣе се)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: А какъ искате да отговоря?

(М. Бечевъ дава телеграмата на министъръ-председателя)

Ц. Табаковъ (зан): Г. председателю! Азъ съмъ отправилъ едно питане къмъ г. министра на търговията по единъ доста важенъ въпросъ. Азъ искамъ да знамъ кога ще ми се отговори.

Председателстващ В. Димчевъ: Вземамъ бележка, ще му кажа.

Г. Желъзковъ (раб): Следъ реконструкцията на кабинета ще Ви се отговори!

П. Анастасовъ (с. д): Следъ 10 дена!

Председателстващ В. Димчевъ: Пристъпваме къмъ разглеждане първата точка отъ дневния редъ — трето четене на законопроекта за допълнение закона за разрешаване на Сливенската градска община да сключи заемъ. Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретарь Г. Павловъ (д. ст): (Прочита законопроекта изцяло, безъ изменение)

Председателстващ В. Димчевъ: Който приематъ на трето четене прочетения законопроектъ, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събрание приема. (Вж. прил. Т. II, № 4)

Пристъпваме къмъ втората точка отъ дневния редъ — продължение разискванията по отговора на тронното слово.

Има думата народниятъ представителъ г. Димитъръ Гичевъ.

Д. Гичевъ (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Тронното слово и отговорътъ, който народното представителство му дължи, безспорно е единъ твърде важенъ актъ. Напразно, обаче, въ тронното слово ще търсите да видите отразено като въ огледало действителното положение на нашата страна, а още по-малко отъ тронното слово което ни се прочете, както и отъ отговора, който се поднася, ние можемъ да съдимъ за мъроприятната, ние можемъ да видимъ пълнотата, мъркитъ и да узнаемъ нацинитъ, по които днешното правителство на България смѣта да изведе българския народъ и неговата държава отъ трудното положение, въ което безспорно тѣ днесъ се намиратъ.

Когато вие прсметете тронното слово, г. г. народни представители, на никой отъ васъ, поради въпроситъ, които сѣ зачекнати въ него, не може то да не предизвика въ душата една тревога, която действително изпъзва всѣки български гражданинъ отъ нѣколко години насамъ. а особено въ последнитъ месеци на изстоящата година. Ние не виждаме абсолютно никаква констатация за оный тежко вътрешно положение, въ което се намира нашата страна. Нашето правителство се задоволява само да констатира, че България е въ добри отношения съ всички държави. Обаче за тая тежка стопанска криза, която души всички бедни икономически сѣществувания; за голѣмата безработица, която е изхвърлила на улицата мага работенъ свѣтъ, останенъ въ надвечерие на зимата безъ необходимото — безъ настиания хлѣбъ; за това израждане, на което е изложенъ цѣлиятъ работенъ български народъ; за това, че българското село и българската беднотия въ градоветъ гинетъ, изражда се отъ недоождаване; за това, че болеститъ у насъ взематъ страшни, небивали размѣри; за това, че въ училищата младото поколение е подложено на израждане, и ние имаме единъ такъвъ голѣмъ процентъ отъ бѣлодробни и други заболявания, които въ никоя друга културна и добре уредена страна не може да се намѣрятъ — за всичко това правителството не казва нищо. А всичко туй безспорно се дължи на една тежка стопанска криза, която е станала вече хроническа, която, независимо че е последица на войнитъ, на политиката на войни, въ висша степенъ е последица и на оная финансова и стопанска политика, която така упорито отъ дълги години се провежда отъ днешното правителство. Това е една политика, която вмѣсто да насажда икономическа демократия въ нашата страна, защитава интереситъ на единъ малочисленъ слой, на имотнитъ само, и създава малцина благоденстващи за смѣтка на мизерията, на изгладняването, на израждането на болшинството отъ работния български народъ.

Г. г. народни представители! Ние всички знаемъ, че за да започне българскиятъ народъ правилно и нормално да се развива; че за да може обществената дейность да оправдае своето предназначение, а именно да гарантира правилно и спокойно физическо и духовно развитие на народа ни, първото условие е да се създаде вътрешна сигурность за живота и имота на българскитъ граждани, да се създаде спокойствие, да се създаде единъ добъръ и спокоенъ правовъ редъ. Ала ние всички съ присърбие трѣбва да констатираме, че тая вътрешна сигурность, че това спокойствие, особено въ последнитъ нѣколко месеца, сѣ твърде много нарушени. За сигурность и за спокойствие ли говорятъ всичкитъ ония печални явления, всичкитъ

ония нападения, които станаха презъ последнитъ месеци върху отдѣлни български граждани и дори върху органи на съдебната власть, нападения и обири, които станаха върху тренове близо до околийски центрове въ нашата страна? Безспорно, че не. И когато отъ тая страна се правятъ диверсии, че разбойницитъ, че размирнитъ елементи, че смуглитѣ на обществения редъ излизали изъ редицитъ на земеделското движение, че тѣ били резултатъ на оная „превратна“ идеология, която земеделското движение насаждало отъ дълги години — когато то, напротивъ, се стреми да повдигне политическото и обществено съзнание на селскитъ маси въ нашата страна — ние трѣбва да констатираме, че действителнитъ, истинскитъ и дълбокиятъ причини за настоящето лошо вътрешно положение сѣ въ она вътрешенъ курсъ, въ она вътрешна политика, която действително създава разбойници и която прѣчи да се премахнатъ окончателно всички ония условия, които позволяватъ тѣхното върлуване. Защото, г. г. народни представители, ако действително е обикновено нѣщо да може да се появяватъ въ всѣка, коя и да е страна, разбойнически банди и ако не винаги полицията може действително навреме да се справи съ тѣхъ, като излови или изтрѣби чакто самитъ бандити, така и ятацитъ, които ги прикриватъ и покровителствуватъ, у насъ, специално за изшитъ български условия, ние не можемъ да не стбележимъ, че има редъ условия, създадени отъ самата власть, и редъ обективни причини за това положение на нѣщата. Премахането на тия условия и причини, обаче, отъ правителството би направило невъзможно сѣществуването на разбойническата язва въ настоящия моментъ. Защото отъ всички се констатира, че действително днесъ въ чужбина, извънъ границитъ на България, се намира единъ размирень елементъ, прокудентъ въ едно размирно време, когато българскиятъ народъ бѣше действително изпадналъ въ едно състояние на въоръжена борба помежду си, когато братъ срещу брата бѣше вдигналъ ръка. И ако днешното правителство се ръководише отъ общитъ държавни и народни интереси, ако неговата политика бѣше направявана отъ една държавническа мждростъ, а не отъ чувство на злоба, на мѣстъ и на злонаметство, то отдавна щѣше да се вслуша въ апелитъ, въ съветитъ, които многократно сѣ му отправяни, да се ликвидира окончателно и напълно, по единъ ефикасенъ начинъ съ емигрантската язва, съ емигрантския въпросъ, който действително става една жива рана, единъ голѣмъ въпросъ за нашата държавна и национална политика. И ако ние, ако вие всички имате право да се сърдите на съседни държави, които измолзуватъ тия отчаяни елементи, за да ги пращатъ да създаватъ безредие въ страната ни, най-напредъ вие трѣбва да се сърдите на себе си, че не можакте да намѣрите достатъчно куражъ, достатъчно мждростъ и достатъчно спокойствие да наливте чувствата си да амнистирате тия хора и да ги докарате тукъ, където ще бждатъ подъ властта на българскитъ закони. И тогава нѣмаше да има хора, които, намиращи се отъ една страна въ материална зависимость отъ чужда власть, а отъ друга страна озлобени, стчаяни отъ неспетата, на която ги е подложилъ емигрантскиятъ животъ въ чужбина, да ставатъ волно или неволно оръдие на чужди интереси и да смущаватъ правовия редъ въ нашата страна.

Отъ друга страна, г. г. народни представители, не може да не се хвърли въ очи печалниятъ фактъ, че нашата полиция, за която отъ нѣколко години насамъ се твърди, че е добре организирана, че е интелигентна, че е просвѣтена, че е на висшата на положението си, че може да сплериичи по своето устройство на полициитъ на много европейски културни държави; тая полиция, която е винаги на постъ, когато трѣбва да се произвеждатъ избори, когато трѣбва да се осуети нѣкое опозиционно събрание, когато трѣбва да се забрани единъ всенароденъ протестъ, когато цѣлокупниятъ български народъ, безъ разлика на стопански съсловия, безъ разлика на политически организации, се опита да излѣзъ на площадитъ, на улицитъ и другде, за да направи своя миренъ протестъ спрямо жестокиятъ тежестъ, които, по силата на договора за миръ, нашитъ, свѣтовнитъ победители сложиха върху слабитъ плещи на българския народъ; тая полиция, която винаги, казвамъ, е на постъ, за да пресѣче пътя на справедливитъ и законни протести на българското гражданство, въ тоя случай ние виждаме, че тя отсѣстствува, или ако пристѣствува, ако се яви, тя се явява само за да издаде комуникета, за да съобща на българското гражданство, че нѣкъде, на еди-кой си край, се извършило това и това престѣпление.

Сѣщото азъ виждамъ, г. г. народни представители, че става по отношениее гарантіране сигурността на живота на отдѣлни български граждани. Не зачестиха ли у насъ

въ последно време, като градъ, катадневни почти съобщения отъ Дирекцията на полицията, печатани въ вестниците, че еди-коя си вечеръ, въ толкова и толкова часа, на жъгъла на еди коя улица е убитъ той и оня — трупътъ винаги е залесенъ, обаче отъ убийците нито следа?

Г. г. народни представители! Напоследъкъ, особено въ София, ние виждаме, че животътъ на българския гражданинъ, особено на една категория български граждани, които може би искрено се въодушевяватъ отъ единъ свой народенъ идеалъ, които мислятъ, че служатъ на едно освободително движение, е несигуренъ. За зла орисъ може би на самото това движение, ние виждаме, че въ единъ моментъ на безумие, на помрачение, най-несигурниятъ и най-сълъпниятъ аргументъ — куршумътъ — е повиканъ да разрешава спороветъ между воюващите брати. Ние, представители на земеделското движение, и вчера, и днесъ стоимъ твърдо на становището, че не сж куршумътъ, че не сж парабелитъ, че не сж бомбитъ, които могатъ да разрешаватъ идейнитъ спорове; тъ сж най-слабиятъ и най-неубедителниятъ аргументъ въ общественитъ, и най-вече въ политическиятъ борби, защото ако куршумътъ действително може да прониже черепа на единъ престъпникъ, ако куршумътъ действително може да тури край на единъ животъ, който е вреденъ и опасенъ за обществото или за дадено национално освободително движение, сжщиятъ този куршумъ, който е сълъпъ, който е безогледно направляванъ отъ една престъпна воля, отъ една престъпна ръка, често пъти може да покоси животъ, който още утре може да се окаже необходимъ, който въ настоящия моментъ може да е билъ полезенъ. И ние смѣтаме, че българската властъ е тази, която трѣбва да създаде всичкитъ условия, за да бжде гарантиранъ животътъ на всички български граждани, независимо отъ тѣхната принадлежностъ, независимо отъ тѣхнитъ идейни разбирания. И ако тази властъ се окаже въ невъзможностъ, ако тая властъ не разполага съ достатъчно сръдства, съ достатъчно сили, за да залови тия, които подготвятъ смущения на обществения редъ; ако тя не може действително да предотврати по тая начинъ престъпленията, ние смѣтаме, че тя едно би могла: когато знае набелязанитъ жертви; когато знае тия, на които животътъ е застрашенъ; когато знае тия, върху които евентуално може да се посегне, тая властъ, при добросъвестностъ и при достатъчни грижи, би могла да гарантира живота поне на тия застрашени български граждани и по такъвъ начинъ да предотврати тия престъпления, които безспорно, ще признаете всички, излагатъ на поругание престижа и доброто име на България въ чужбина. А има ли нужда, г. г. народни представители, да се убеждаваме отъ каква голѣма необходимостъ е днесъ въ чужбина България да не бжде представяна като страна на размирия, на анархия, страна на безвластие, на безначалие? Едва ли нѣкога за българския народъ е имало по-върховенъ моментъ, едва ли нѣкога българскиятъ народъ е ималъ по-голѣма нужда отъ симпатията на ония, които. . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Кой пусна новината, че водителътъ на опозицията Александъръ Радоловъ е убитъ?

Д. Гичевъ (з. в): Кжде?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Въ в. „Танъ“. Питамъ Ви Васъ, понеже изглежда, че той Ви е водителъ. Убитъ ли е той? Отговорете — понеже толкова много милѣте за името на България въ странство.

Д. Гичевъ (з. в): Бива ли да забравяте Вие, г. министъръ-председателю, че българската държава и българскиятъ народъ иматъ своитъ врагове и бива ли да се чудите, че между тѣхъ ще се намѣрятъ и може да има недобросъвестни?

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Тѣ излизатъ отъ вашитъ сръди.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Като кого предполагате Вие да е далъ тази новина въ Парижъ — че Александъръ Радоловъ, водителътъ на опозицията въ Парламента, е убитъ?

П. Стайновъ (д. сг): Въ революцията въ Пловдивъ!

Д. Гичевъ (з. в): Въ всѣки случай този, който е пушналъ тази новина, не излиза отъ сръдята на Земеделския съюзъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ами отъ кои сръди излиза?

Д. Гичевъ (з. в): Вие трѣбва да го кажете. Азъ отъ Васъ чувамъ тази новина.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ зная едно нѣщо, че г. Радоловъ е вашъ водителъ и гѣзи, които сж дали тази новина, сж ония, които пишатъ на васъ писма, че Александъръ Радоловъ трѣбва да ви бжде водителъ.

Ц. Стоянчевъ (з. в): Защо експлоатирате, г. министъръ-председателю, съ това нѣщо?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ не експлоатирамъ, но понеже се експлоатира съ името на България, азъ казвамъ на г. оратора, той да каже, за да бжде още по-откровенъ. Другото, което той представя отъ себе си, прибавете го Вие.

Ц. Стоянчевъ (з. в): (Възражая нѣщо)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Моля Ви се, г. Стоянчевъ, Вие не се бъркайте въ тази работа, която се отнася до г. Гичева.

Ц. Стоянчевъ (з. в): Вие знаете откъде идатъ тия новини.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Малко по-друга е тая работа, за която азъ питамъ г. Гичева. Той я знае!

Д. Гичевъ (з. в): Г. г. народни представители! Азъ не допускамъ г. министъръ-председателътъ да не може да схване, че единъ лъжливъ фактъ, разпространенъ въ чужбина, за съществуването на известни нѣща въ България; единъ лъжливъ фактъ, който може да бжде опроверганъ още на другия денъ, е въ състояние да направи ония пакости на България, които могатъ да направятъ действително печалнитъ факти и случки, които всѣкидневно ставатъ въ страната.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Отговори на този въпросъ: кой е разпространилъ тази новина за убийството на Радоловъ?

Й. Гавалюговъ (д. сг): Не е само единъ фактъ, тѣ сж много и не могатъ да се опровергаватъ. Ето на, че е разпространена и нозината за експреса, който билъ обранъ на българска територия, когато това нѣщо е станало въ Сърбия!

Д. Зографски (з. в): (Къмъ министъръ-председателъ) Като знаете, г. министре, кажете ги.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ще ги кажа, но когато му дойде времето. Азъ зная и други работи, но сега не мога да ги кажа.

Д. Зографски (з. в): Защо сега не ги кажете? Нека се обяснятъ тия работи тукъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ го политяхъ само, понеже той се грижи за достолението на държавата ни, и констатирахъ този фактъ, че е пушната новина за убийството на Александъръ Радоловъ, водителъ на опозицията. Тази новина е съобщение на гѣзи господъ, които сж въ Парижъ.

В. Драгановъ (з. в): Отъ Радиловъ до Радоловъ има разлика.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Е, сега пъкъ ти, имало разлика!

Д. Гичевъ (з. в): Г. г. народни представители! . . .

Й. Гавалюговъ: Но ти не отговори на въпроса на г. министра.

Д. Гичевъ (з. в): За онова, което става въ чужбина, за това, което пише чуждата преса, за това, което пишатъ френскитъ вестници, най-малко може да бжде държавна отговорна една политическа организация въ България.

Й. Гавалюговъ (д. сг): „Танъ“ е най-мѣрдавиятъ вестникъ въ Европа.

Д. Гичевъ (з. в): Обаче това, което се върши въ България; това, което нарушава реда ѝ; това, което излага нейния престиж; това, което я подхвърля на поругание — то е, което зависи от правителството; то е, за което правителството носи отговорност предъ народъ и държава; то е именно, за което правителството единъ денъ ще трѣбва да отговаря. Никой отъ насъ не излиза днесъ да критикува правителството по начинъ, по който това би могълъ да направи г. Григоръ Василевъ или други нѣкои негови приятели. Ние не критикуваме правителството заради това, защото едни кой си вестникъ писалъ това и това за него; ние го критикуваме заради това, защото то създава условия и търпи порядки, които действително даватъ поводъ да се пише, защото самитѣ факти, проникнали по единъ или другъ начинъ до общественото мнение въ чужбина, подриватъ основитѣ на българската държава. Азъ мисля, че г. министъръ-председателъ е челъ изявленията на своитѣ колеги, които се върнаха преди нѣколко дни отъ Парижъ, въ които се казва, че последнитѣ събития въ столицата, че разбойническитѣ нападения, които ставатъ, сѫ действително много погрѣчили на каузата на България. Когато тия констатации не сѫ наши партизански констатации, а сѫ констатации на колеги на министъръ-председателя, които сѫ имали възможностъ въ чужбина сами да се увѣрятъ въ вредата отъ съществуването на това положение, което е съществувало досега, не разбираме защо трѣбва да се отрича отъ правителството действителността и да се крие задъ това, че нѣкой чуждъ вестникъ, дружелюбно или недружелюбно настроенъ къмъ българската кауза или къмъ днешното правителство, си е позволилъ да пише нѣщо неприятно за правителството.

Г. г. народни представители! Правителството на Демократическия съюзъ, което претендира за по-голямъ патриотизъмъ отъ патриотизма на българския народъ, си позволява често пъти въ името на този патриотизъмъ, въ името на родолюбието да върши непростими послѣдствия върху най-основнитѣ и свещени правдини на българския народъ. Това правителство, парадирайки съ лозунга „България надъ всичко“, си позволява да арестува голъма частъ отъ мирнитѣ български граждани; въ името на България обезправява българитѣ, въ името на България позволява да бъдатъ лишени българци отъ животъ, въ името на България допуша българскиятъ народъ, оставенъ икономически незащитенъ, да бѣде доведенъ до едно положение на стопанска безсходностъ; все въ името на тая клята България оставя българския народъ да се изграждъ, да гине, лишенъ отъ най-елементарнитѣ условия не само за своето физическо и духовно развитие, но и отъ възможността да крета, да продължава макаръ единъ мизеренъ, единъ робски човѣшки животъ.

Г. г. народни представители! Въ тронното слово правителство ни заявява, че то, което било въ добри отношения съ налитѣ съседи, се надѣва да издействува справедливо облекчения за нашия народъ. А въ тоя моментъ, когато цѣлия български народъ е въ тревога; когато не партизански бѣсъ движи българскитѣ граждани; когато стопанскитѣ и творчески съсловия въ тая държава, които сѫ нейнитѣ стълбове, които сѫ нейнитѣ устои, предчувствуватъ близката финансова и стопанска катастрофа, предчувствуватъ лошия и неизбеженъ край, къмъ който се тика нашето стопанство, и, ръководени не отъ партизански побуждения, не отъ желание да миниратъ устоитѣ на България, но загрижени за съдбата и поминъка на българското население, загрижени за стопанската и политическа независимостъ на българския народъ и неговата държава, искатъ да излѣзатъ на улицата, за да заявятъ това презъ главата на правителството на ония, които трѣбва да чуятъ, защото самото правителство не може или му е неудобно да направи това — ние виждаме, че правителството желае да си закрие главата въ пѣсѣка, спуска си перде. За него действително България се намира въ добри отношения и перспективитѣ за ликвидиране по безболезненъ начинъ съ голѣмитѣ тежести, завещани отъ войната, отъ политиката на миналото, сѫ твърде благоприятни, сѫ твърде свѣтли. Така ли е наистина, г. г. народни представители? Азъ не знамъ дали действително има нѣкой отъ парливитѣ, отъ болнитѣ въпроси между насъ и нѣкои отъ нашитѣ съседи, който да е разрешенъ по начинъ благоприятенъ за българската кауза. Нима въпросътъ за имотитѣ на българитѣ въ Добруджа е вече разрешенъ; нима въпросътъ за спокойствието на западната ни граница и за сигурността на населението въ Босилеградско и Царибродско, което бѣше откъснато отъ живата снага на България по силата на договора за миръ, е вече разрешенъ; нима въпросътъ за всички тия тежки задължения, които се струпаха върху слабитѣ плещи на българския данъкоплатецъ, пакъ по силата на договора за

миръ, е вече разрешенъ? Безспорно, че не, г. г. народни представители. Мене ми се струва, че ние много сме далечъ отъ тѣхното благоприятно разрешение. И днесъ, когато ние констатираме, че българскиятъ народъ се намира въ единъ съдобносенъ моментъ, и когато нашето правителство е на пътъ да приеме едни политически задължения, каквито сѫ репарационнитѣ, да се обърнатъ въ задължения отъ по-другъ видъ; когато България е на пътъ да се откаже отъ правото, което ѝ дава чл. 122 отъ договора за миръ — да чака благоприятенъ моментъ, да го търси, да го създава и да иска възъ основа на стопанското положение на нашата страна една коренна ревизия, която безъ друго би докарала ако не пълно опрощаване, то едно най-справедливо намаление размѣритѣ на репарационнитѣ плащания — ние не можемъ да не се възмутимъ, не можемъ да не протестираме срещу начина, по който призванитѣ да защищаватъ днесъ българската национална кауза я защищаватъ.

Г. министъръ-председателъ вмѣсто да пледира, вмѣсто да спори съ тия, съ които трѣбва, той търси аргументи тукъ за свои партийни цели и заявява, че България е обвързана съ спогодбата, сключена отъ Стамболийски презъ 1923 г.

Г. г. народни представители! България бѣ обвързана съ договора за миръ, единъ договоръ, който не бѣше резултатъ на доброволно третиране между две страни, но единъ договоръ, наложенъ отъ всеилни тогава победители надъ слаба, разгромена, победена и обезоръжена България. Обаче когато дойде време да се изпълнява този договоръ за миръ въ 1920 г. — само две години следъ края на войната, въ единъ моментъ, когато злостата действително още бушува въ гърдитѣ на воюващитѣ народи, въ единъ моментъ, когато кръвта у тѣхъ и у насъ още не бѣше засъхнала, въ единъ моментъ, когато буренъ не бѣше израстналъ по гробоветѣ на бойнитѣ полета — тогава земледѣлското правителство, което поради своя произходъ бѣше достатъчна гаранция за мира, можа да намѣри достатъчно куражъ въ себе си, за да не започне изпълнението на ония тежки финансови задължения, които ни бѣха наложени по силата на договора за миръ. Ние всички бѣхме свидетели на оная героична борба, която се води отъ тогавашното правителство презъ 1920, 1921 и 1922 г. и въ 1923 г. месецъ мартъ се постигна една спогодба, която, забележете, не бѣше окончателна. По тая спогодба ние не се отказавме отъ правата, които ни дава чл. 122 отъ договора за миръ; ние не заявихме, че нѣма да искаме още облекчения; ние не се задължихме, че нѣма да се боримъ, докато действително тая тежестъ бѣде окончателно премахната. Днесъ, 10 години следъ войната, когато международнитѣ отношения сѫ поставени на по-друга база, когато въ Европа вѣе единъ духъ на повече хуманностъ, единъ духъ на демократизъмъ; когато не само че не се окупирватъ територии на Германия, както бѣше въ 1923 г., но се опразватъ завзетитѣ тогава области; когато вече два пъти се правятъ облекчения на Германия по репарационнитѣ ѝ плащания, ние виждаме, че само за малката България, която, за нещастие, поради произхода и състава на своето правителство, остана изолирана и на която се гледа като на елементъ, който може да бѣде опасенъ за европейския миръ и спокойствието на Балканитѣ, вмѣсто облекчения, се коватъ нови вериги, нови условия, които сигурно българското правителство, ръководено пакъ не отъ народнитѣ интереси, а отъ стремежа да си запази властта, отъ любовъ къмъ самата нея и облагитѣ, които тя дава на тия, които я държатъ, е готово, е наклонно да ги наложи на българския народъ, макаръ всички да знаятъ, че не сѫ по неговитѣ сили и окончателно ще спратъ неговото стопанско и културно развитие.

Насъ ни обвиняватъ, насъ ни подозиратъ, че ние, балканцитѣ, сме били причина, Балканътъ да бѣде досега огнище на война, тоя Балканъ, който се населява и отъ миролюбивия български народъ, отъ трудолюбивия български народъ, който създава блага и за себе си, и за други, който носи на плещитѣ си всички тежести на държавата и плаща послѣдствията на всѣка политика. Балканътъ действително може да бѣде огнище на война, но тоя Балканъ може да стане и съединително звено между културна Европа, между културния Западъ и останалия назадъ Изтокъ, за който пътътъ е отъ тукъ. Днесъ, казахъ, обвиняватъ балканскитѣ народи, че тѣ сѫ причина Балканътъ да бѣде огнище на война, но ние смѣтаме, че за да бѣде така, виновни сѫ колкото управнитѣ на балканскитѣ народи, които не сѫ се вслушвали въ волята на народитѣ и не сѫ тачили тѣхнитѣ интереси, толкова и ония държави, които заради своитѣ интереси сѫ слагали главни подъ балканския казанъ. Ако бѣха оставени балканскитѣ народи сами на себе си, тѣ биха разбрали, че

въ името на тяхните интереси, политически, икономически и външни е да живеят въ единъ вѣченъ миръ, да живеятъ въ едно братство. Но интереситъ на ония държави, които сѣ раздѣляли балканитъ на свои сфери на влияние, които сѣ искали чръвъ балканскитъ държави да реализиратъ свои по-далечни задачи и намѣрения, винаги сѣ прѣчили да бждатъ създадени между балканскитъ държави нормални и добросъседски отношения, които действително биха донесли благоденствие не само на единъ балкански народъ, но на всички балкански народи. И азъ смѣтамъ, г. г. народни прѣдставители, че мнението не само на една или друга политическа организация, но мнението на болшинството отъ българския народъ, изразено по много случаи и по редъ поводи чрезъ манифестации или по другъ начинъ отъ разни стопански и културни организации, е, че, за да може действително въ България да се създадатъ необходимитъ условия за едно нормално развитие, да се създаде сигурностъ за живота на българския гражданинъ, да се гарантира спокойствието, да се премахнатъ всички ония условия, които създаватъ размирия и безредия, да се премахнатъ всички ония условия, които оголяватъ българския народъ, да се премахнатъ всички ония условия, които днесъ, въ навечерието на една тежка зима, каратъ много български граждани въ отчаянието си да посѣгатъ на живота си, защото не знаятъ какъ ще посрѣщнатъ утрѣшния день, необходимо е преди всичко да се премахнатъ всички прѣчки за едно нормално парламентарно развитие на българската държава. Вие създадохте законъ за защита на държавата, но никой отъ васъ не може да ми каже срещу кой врагъ на българската държава ще приложите тоя законъ.

П. Стайновъ (д. сг): Срещу комуниститъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Срещу комуниститъ и едно-фронтовцитъ. Напр., срещу Дочо Узуновъ и неговитъ ятаци.

Д. Гичевъ (з. в): Ако вие смѣтате, че тоя законъ ще го приложите срещу оная частъ отъ българския народъ, която не мисли политически като васъ, която се бори за защита на своитъ граждански и политически правдини, която се бори за защита на своитъ стопански и поминѣчни интереси, ако вие обявите по-големата частъ отъ българския народъ за врагъ на държавата, тежко и горко на васъ, тежко и горко на българската държава. Вашиятъ законъ, г. Кожухаровъ, за защита на държавата не защити тая държава отъ Дочо Узуновъ и неговата банда, обаче тоя законъ дава възможностъ маса невинни български граждани, които изповѣдватъ други политически убеждения, различни отъ вашитъ, които иматъ други идеи, различни отъ вашитъ, да ги натикате въ затвора и да ги оставите тамъ да гниятъ.

И. Гавалюговъ (д. сг): Ба! Всѣки день правятъ конгреси.

Д. Гичевъ (з. в): Г. г. народни представители! Ако е въпросъ за разрушителни елементи, нима вие мислите, че действително българскиятъ народъ въ голѣмата му частъ, която работи и произвежда, може да бжде разрушителъ на собствената си държава? Тежко и горко, ако нѣколко души сѣ патриоти въ тая страна!

Тежко и горко, ако всички други бждатъ ударени съ печата на предателството, ако всички други бждатъ кръстени родоотстъпници! Ако това е действително така, ако толкова много предатели и врагове вътрешни има въ тая държава, сигурно тя ще погине. Когато ония, които трѣбва да я бранятъ, когато ония, които трѣбва да ѝ бждатъ действителни господари, защото сѣ собственици на нейната земя, защото произвеждатъ богатствата въ нея, защото носятъ всички тежести на плещите си, ги докарате до едно положение, за да се почувствуватъ чужденци въ родината си, за да се почувствуватъ въ положението на обезправдана рая, за да се почувствуватъ третиранни като врагове, тогава действително преброени сѣ нейнитъ дни, несигурно е нейното бждеще и страшни сѣ перспективитъ, които се рисуватъ предъ нея.

Г. г. народни представители! Ако вие смѣтате, че тоя народъ може да разруши собствената си държава, защо вие затваряте очитъ си предъ една опасностъ, която иде отъ една организация, която манифестира едни убеждения, едни въжделения, противни на установения редъ на нѣщата въ нашата страна? Васъ ви се каза преди нѣколко дни само, че легиони нѣкакви на черноризци манифестираха тукъ необезпокоявани, правѣха манифестации предъ българския дворецъ, когато манифестациитъ сѣ забранени

отъ властта. За утре, 27 ноемврий, бѣше организиранъ единъ всенароденъ протестъ противъ договора за миръ, обаче правителството го забрани. Сѣщото правителство не само че не забрани, но то допустна и благослови манифестацията на черноризцитъ, на тази организация, която заявява, че парламентаризмътъ е отживѣлъ своя вѣкъ, на тази организация, която иска Парламентътъ да бжде погребанъ и да бжде замѣненъ съ другъ институтъ. И, за подигравка на българския Парламентъ, неговиятъ под-председателъ присѣдствава, когато се проповѣдваше това, когато се чете заупокойна молитва на парламентаризма!

Г. г. народни представители! Когато вие сами отивате да сѣчете клона, на който сте, когато сами отивате да подронвате устоитъ, на който стои съвременната държава, какъ тогава искате да се съгласи, че вие сте единствено призванитъ да я спасите и да запазите всички нейни институции? Нима българскиятъ работенъ народъ, който следъ дългитъ дни на своята рѣбска история има възможностъ нѣколко години самъ да държи властта въ своитъ собствени ръце, не показва, че действително умѣе да брани своята държава? Бѣха моменти, когато не отдѣлни патентозачни патриоти — за които въ много случаи патриотизмътъ се явява като търговски артикулъ, съ който се спекулира, срещу който се изтрѣгватъ облаги отъ държавата — но цѣлянтъ български народъ прояви героизмъ, издръжливостъ и устойчивостъ при едни небивали лишения и брани независимостта на своята държава. Когато тоя народъ имаше въ рѣцетъ си нейното управление, той показа, че умѣе да брани нейнитъ устои, всички установени отъ конституцията институции, отъ посегателства, отъ която страна и да идатъ тѣ.

И днесъ ние заявяваме, както сме заявячати и при други случаи, че единствениятъ пътъ, за да излѣземъ отъ тежкото положение, за да се изкатеримъ отъ ямата, въ която е хвърлена държавата ни днесъ, това е: безъ да се плашите отъ българския народъ, безъ да смѣтате, че тоя трѣбва да бжде третиранъ още като малолѣтенъ, безъ да мислите, че вие сте изпратени отъ providението, че сте миро-мазанитъ негози представители, ...

М. Дочевъ (д. сг): Вие ли представлявате българския народъ?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Моля Ви се, оставете го. Той ще представлява скоро друго.

Д. Гичевъ (з. в): ... да се махнете частъ по-скоро отъ пътя му и да му дадете възможностъ той самъ да ръководи съдбинитъ си, той самъ да спаси себе си, докато действително има още нѣщо, което може да се спаси. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ. Възражения отъ сговориститъ)

М. Дочевъ (д. сг): Забрави да кажешъ за фалшивитъ удостоверения, кой ги изпраща.

(Председателското мѣсто се заема отъ председателя)

Председателътъ: Има думата г. министърътъ на общественитъ сгради, пѣтищата и благоустройството.

Министъръ С. Василевъ: Г. г. народни представители! Вие чухте заключителнитъ думи на г. Гичевъ — да се махне правителството отъ пътя на българския народъ. Кой народъ? Олицетворяваниятъ отъ Димитъръ Гичевъ.

Д. Гичевъ (з. в): Българскиятъ народъ.

Министъръ С. Василевъ: Ще дамъ една характеристика на господина (Сочи Д. Гичевъ), който прави тоя апелъ, дадена отъ негови близки сътрудници, съидейници и другари.

Какво четемъ въ в. „Земледѣлско знаме“, брой 95 отъ 31 януарий 1929 г.?

Г. Желѣзковъ (раб): Записалъ ли се е г. министърътъ да говори?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Министъръ може да говори всѣкога.

Министъръ С. Василевъ: Като говори за едното тѣхно постоянно присѣствие, казва: (Чете) „Начело на туй постоянно присѣствие сѣ Константинъ Муравиевъ — бившиятъ воененъ министъръ, когато преврата на 9 юний 1923 г. завари „по чорапи“ — въ кавички — балдъзинъ синъ на Александъръ Стамболийски“.

Г. Желѣзковъ (раб): Откъде да знае, че ще правите презаратъ?

И. Гавалюговъ (д. сг): Успокой се, Желѣзковъ!

Министъръ С. Василевъ: ... „Димитъръ Гичевъ, кумецъ на Константинъ Муравиевъ, и току-що завърналитъ се отъ сръбскитъ емигрантски лагерни курсове Вергилъ Димовъ и Никола Захариевъ. Ефектът на тази тактическа позиция на роднинския съветъ“ — тъй ги нарича в „Земледѣлско знаме“ — „е очевиденъ: възвърнаха девотоюнското настроение срещу съюза и очертаха само два възможни пътя за намѣсването му въ управлението на страната — създаване на народна власт, първо, чрезъ насилствено заемане на властта и то съ чужда въоръжена сила“.

Отъ сговориститѣ: Позоръ!

П. Стайновъ (д. сг): Bravo! ...

Министъръ С. Василевъ: (Продължава да чете) „А кому се услужва по този начинъ? Ами ако тѣзи хора имаха държавната власт, тѣ щѣха да изколятъ половината народъ“.

Отъ сговориститѣ: Ей-й-й!

Министъръ С. Василевъ: Подписътъ е на секретаря на Земледѣлския съюзъ, сега заедно съ г. Гичевъ въ постояното присѣствие, Христо К. Баевъ. Той има това мнение за Димитъръ Гичевъ. Нека народътъ си прави заключението! (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Димитъръ Гичевъ за лично обяснение.

Д. Гичевъ (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! ...

П. Стайновъ (д. сг): Вѣрно ли е, че туй е писано отъ Баевъ?

Д. Гичевъ (з. в): Г. г. народни представители! Много съмъ поласканъ и много съмъ зарадванъ отъ голѣмата чест, която лично на менъ направи министърътъ на благоустройството г. Славейко Василевъ.

Е. Начевъ (д. сг): Той само прочете в „Земледѣлско знаме“; не говори нищо.

Д. Гичевъ (з. в): Г. г. народни представители! Когато говоримъ за българския народъ, ние не сме ония избраници свръхчовѣци, които си въобразяватъ, че народътъ — това сме ние. Скромни дейци на една народна организация сме ние, г. г. народни представители. И мнозина отъ нейнитъ дейци, много по-голѣми отъ васъ и отъ насъ, паднаха, но тази организация остана, тя ще остане и ще продължава да води борба за народно добруване и благоденствие. Какво сме ние? Какво е всѣки единъ отъ насъ? Единъ отъ 300-тъ хиляди, единъ отъ многото. Обаче страшното какво е? Че Димитъръ Гичевъ билъ кумецъ на Константинъ Муравиевъ! Действително, голѣмо престѣпление е да си кумецъ!

П. Стайновъ (д. сг): Защо го пише Баевъ?

Т. Кожухаровъ (д. сг): Не е тамъ въпросътъ. Въпросътъ е, че те обвиняватъ, че щѣлъ си да изколишъ половината български народъ. Тамъ е далаверата, и това го пише Христо Баевъ.

Д. Гичевъ (з. в): Въ това отношение можете да бъдете спокойни, г. Кожухаровъ — и Васъ, и г. Славейко Василевъ нѣма кой да ви закачи.

Най-после, г. г. народни представители, може ли въ единъ такъвъ моментъ и по едни въпроси, като тѣзи, които въ настоящия моментъ се разискватъ, да си служимъ съ аргументи като тоя? Ами вие ни сочите какво билъ писалъ единъ другаръ за другъ въ раздражението на една братоубийствена война, въ днитъ на една вътрешна борба, какви кални думи, какви худни думи билъ казалъ братъ за братъ. Ами да почна ли азъ да ви чета какво сте си писали единъ за другъ вие, които днесъ образувате едно болшинство, които принадлежите на една и сѣща партия, които изхождате отъ различни племена? Не.

Е. Начевъ (д. сг): Вие не сте племена, но пакъ се цепите

Д. Гичевъ (з. в): Защото ние уважаваме българското Народно събрание, защото ние не сме антипарламентаристи като васъ, за да го оскърбяваме по такъвъ начинъ; ...

Т. Кожухаровъ (д. сг): Сега ни оскърбявате на честъ!

Д. Гичевъ (з. в): ... защото ние смѣтаме, че не когато се борите срещу отдѣлната личностъ вие ще унищожите отдѣлнитъ политически течения въ нашата страна. Вие можете да премахнете отдѣлната личностъ, вие можете да компрометирате тая личностъ, вие можете да унищожите отдѣлната личностъ, и ако движението действително се олицетворява само отъ личности, ако то е една обикновена политическа котерия, ако то е едно обикновено дружество за използване на властта, тогава вие действително чрезъ премахването на личноститъ ще успѣте. Но когато движението е масово, недейте да се лъжете и да мислите, че като премахнете нѣкои отъ неговитъ скромни ратници, като премахнете нѣкои отъ неговитъ скромни дейци, като повалите нѣкои отъ тѣхъ въ тѣхния борчески пътъ или като компрометирате нѣкои отъ тѣхъ, вие ще унищожите или ще компрометирате и самото борческо движение. Земледѣлскиятъ съюзъ ви е далъ много доказателства, че неговитъ идеи — идеята за селска самопомощъ, идеята за културно, стопанско и морално издигане на българското село — ...

Нѣкой отъ сговориститѣ: Морално?!

Д. Гичевъ (з. в): ... се носятъ въ съзнанието на всички събудени български граждани, и че личността въ този случай има много малко значение.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Ти втора речъ държишъ сега.

Д. Гичевъ (з. в): Отдѣлната личностъ, отъ каквото значение да е била, когато е паднала, паднала е сама за себе си, безъ да е въ състояние да повлѣче следъ себе си и самата организация.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Гичевъ! Това е вече втора речъ, бе!

Д. Гичевъ (з. в): Та азъ смѣтамъ, че г. министърътъ на благоустройството другъ пътъ, уважавайки повече народното представителство и Народното събрание, нѣма да смѣта, че атакувайки отдѣлната личностъ, отдѣлния дѣецъ, е успѣлъ да атакува, да унищожи едно движение, което, г. министре, никакви земни и небесни сили нѣма и не могатъ да го унищожатъ, защото животътъ го е благословилъ. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ. Смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ)

И. Гавалюговъ (д. сг): (Къмъ земледѣлцитѣ) Нали два пъти ви е подписвалъ удостоверенията за конгреса, какъ нѣма да му ржкоплѣскате.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стоянъ Омарчевски.

С. Омарчевски (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Разискванията по отговора на тронното слово будятъ голѣмъ интересъ предъ видъ важноста на момента, който преживяваме, и предъ видъ на вътрешното и международното положение, въ което се намира България въ настоящия моментъ. Разискванията по отговора на тронното слово всѣкога сж давали възможностъ на народнитъ представители отъ различнитъ парламентарни групи да се изкажатъ върху вътрешната, външната и финансовата политика на правителството и да кажатъ своето мнение, дали одобряватъ тая политика или не, и доколко, при одобрението или неодобрението на тая политика, се отразяватъ възгледитъ на Народното събрание въ отговора, който се дава отъ него на царското слово, съ което се открива известна сесия на Народното събрание.

Настоящата трета сесия на XXII-то обикновено Народно събрание бѣше открита съ едно кратко тронно слово, краткостта на което, по изявленията на г. министъръ-председателя, се оправдава съ това, че тая сесия на Народното събрание е вече трета, че то е изкарало по-голѣмата частъ отъ своя мандатъ и, следователно, голѣмитъ линии на външната и вътрешната политика, която ще следва правителството, сж били вече очертани въ първото и второто тронни слова, съ които сж били открити първитъ две сесии. Но чл. 133 отъ конституцията стои по-

горе отъ всѣкакво тълкувание, което може да даде министър-председателя на България. Тоя членъ отъ конституцията постановява, че въ царското слово, съ което се откриватъ заседанията на Народното събрание, трѣбва да бѣде направена констатация за вътрешното положение, въ което се намира държавата въ момента, отъ една страна, и, отъ друга страна, трѣбва да бѣдатъ посочени всички ония законопроекти и предложения, които ще бѣдатъ предметъ на разглеждане въ предстоящата сесия на Народното събрание.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Никжде въ конституцията не се говори за „вътрешно положение“, а се говори за „положението“.

С. Омарчевски (з. в): Чл. 133 казва дословно следното (Чете). „При отварянето на Събранието въ царското слово се описва положението на държавата и се показватъ проектите и предложенията, които има да бѣдатъ внесени въ Събранието за разглеждане“.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Това е.

С. Омарчевски (з. в): Ако се обърнемъ къмъ практиката въ това отношение, ние ще видимъ, че въ всички тронни слова сѣ били ясно набелязвани общитѣ линии, е било характеризирано изобщо вътрешното и външното положение, въ което се е намирала държавата въ известенъ моментъ. Важността на момента, въ който се намира днесъ България, налагае, щото разискванията по отговора на тронното слово сега да бѣдехъ предшествувани отъ едно обстойно изложение на г. министър-председателя и, респ., на нашитѣ министри на външнитѣ работи и на финанситѣ, комисари въ чужбина по единъ отъ голѣмитѣ въпроси. При положението, въ което се намира България, при което трѣгне цѣлъ народъ, когато сѣ поставени за разрешение въпроси отъ жизнено за неговото съществуване естество, когато тия въпроси сѣ отъ естество да сплнатъ неговото стопанско, икономическо, финансово и политическо развѣие, тѣй, както се слагатъ тѣ понастоящемъ, азъ намирамъ, че разискванията по отговора на тронното слово трѣбваше да бѣдатъ предшествувани отъ едно обстойно експозе, отъ едно обстойно изложение на г. министър-председателя и особено на нашитѣ комисари — министри на външнитѣ работи и министра на финанситѣ. Но това не стана. Наистина, г. министър-председателятъ, като шефъ на правителството, даде известни освѣтления въ комисията по изработване отговора на тронното слово, но тѣ много малко се различаваха отъ ония обяснения, които г. министър-председателятъ имѣ възможностъ да направи въ Народното събрание въ отговоръ на питанията по воденитѣ преговори по репарационния въпросъ въ Парижъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Въ всѣки случай тамъ, въ комисията, азъ ви запитахъ — и Вие бѣхте тамъ — има ли нѣщо повече да искате да се обяснява, но вие не пожелахте, значи, били сте, освѣтлени

С. Омарчевски (з. в): Въ всѣки случай на г. Каранджовъ, членъ на парламентарната комисия по изготвяне отговора на тронното слово, и въобще на всички депутати въ тази комисия се даде да разбератъ, че следъ ония обяснения, които даде г. министър-председателятъ, по-нататкъ никакви други обяснения нѣма да бѣдатъ дадени. И г. министър-председателятъ апелира, като се схваща моментътъ, въ който се намира българската държава, говорившиятъ отъ трибуна на Народното събрание да знайтъ докъде трѣбва да се простирагъ тѣхнитѣ приказки, за да не би да се увреди съ нѣщо на каузата на България. Изхождайки отъ тия съображения, отъ мотивитѣ, които изложи г. министър-председателятъ въ тази комисия, ще се постарая, доколкото силитѣ и знанията ми позволяватъ, да сторя това — да бѣда крайно обективенъ, крайно прецизенъ, когато изказвамъ мнението на групата, къмъ която имамъ високата честь да се числя, какъ разбира тя въпроситѣ, които вълнуватъ днесъ българското общество.

Втората сесия на XXII-то обикновено Народно събрание се закри на 1 юлий 1929 г. Оттогава до днесъ, когато е сложена на разглеждане еп блос, изцѣло, вътрешната, външната, финансовата и стопанската политика на правителството, въ българския политически и общественъ животъ станаха извънредно много събития, които останаха неотбелязани, отъ една страна, и, отъ друга страна, по тия събития българскиятъ Парламентъ остана съвършено чуждъ, сѣкашъ отъ день на день правителството на Демократическия сговоръ върши всичко, за да подрони и безъ туй

подронения авторитетъ, подронения престижъ на българския Парламентъ.

Отъ м. юлий тази година насамъ нашата западна граница бѣше постоянно обезпокоявана отъ редица убийства, извършени надъ мирни и съ нищо невиновни български граждани, единствената вина на които бѣше, че иматъ, по една или друга причина, имоти въ съседната намъ страна. Това даваше поводъ на нашитѣ западни съседни да подхвърлятъ повтаряни отъ редъ години обвинения, че България изпращала отъ тукъ чегници, всевъзможни комитаджии, които да смущаватъ реда и спокойствието въ тѣхната държава. Това е една легенда, едно обвинение, непочиващо абсолютно на никакви положителни факти, на никакви положителни данни и основания; това е едно убеждение, сложило се въ известни срѣди у нашитѣ съседни, които смѣтатъ, че по този начинъ могатъ да допринесатъ съ своитѣ усилия максимумъ, за да може да се дойде до реализиране на идеята за сръбско-българското сближение. Бѣха избивани невинни български граждани, но българскиятъ Парламентъ бѣше нѣмъ, слѣпъ и безучастенъ зритель на всичко това, което ставаше на западната ни граница. Българскиятъ Парламентъ винаги бѣше подъ рѣжката на правителството, винаги можеше да бѣде повиканъ, за да се произнесе върху постоянното смущение на нашата западна граница; всички народни представители получаваша своитѣ дневни, и Парламентътъ можеше да бѣде повиканъ. Но трѣбваше да доживѣемъ този срамъ за българския Парламентъ, и лично за насъ, като парламентарна група на едно земеделско съсловие, да видимъ мирни хора, български земеделци, да бѣдатъ избивани на западната ни граница, и българскиятъ Парламентъ да стои нѣмъ и безучастенъ, когато за положението на България, като държава, бѣше повдигнатъ въпросъ въ английския парламентъ отъ представителитѣ на работническата, днесъ управляваща тамъ, партия! На два пѣти въ английския парламентъ бѣше повдиганъ въпросъ за сръбско-българскитѣ отношения, като резултатъ на много изострилата се криза, вследствие на убийства на мирни, въ нищо невиновни български граждани. За положението на нашата западна граница се интересуваха въ Англия, интересуваха се въ Франция, интересуваха се въ Италия. Само българскиятъ Парламентъ, само българскиятъ народенъ представителъ се задоволяваше съ онова, което му се даваше отъ печата. Устрои се една негласна, неофициална анкета отъ страна на широкосоциалистическата парламентарна група, която съ единъ меморандумъ, изпратенъ до Втория интернационалъ, обърна вниманието върху тежкото положение, въ което е поставена България. Въ тоя меморандумъ се отхвърлятъ ония обвинения, които бѣха наслоени въ западноевропейското обществено мнение, въ свѣтовната съвѣсть — обвинения, както казахъ отначало, непочиващи на никакви положителни факти, на никакви положителни данни.

Ще трѣбва да се разбере и да се изгъкне особено сега, при разискванията по отговора на тронното слово, доколкото нашитѣ сведения се простиратъ, доколкото нашитѣ знания сѣ положителни, че българското правителство не може да бѣде обвинявано въ този моментъ, че съ своята дейностъ то е способствувало за изострянето въ този размѣръ, въ който бѣха изострени, отношенията между България и нейната съседка Югославия. Обезоръжена България, на която липсва една материална, физическа сила, какъвто е войската, за да може да бѣде достатъчно добре запазена нейната западна граница, може би поради това е способствувала за преминаването на четници презъ западната ѝ граница, но въ никой случай не може да бѣде обвинявано българското правителство или българската официална властъ, че е прасала чети, които да смущаватъ реда и спокойствието въ Югославия. И ако наистина въ срѣдата на югославянската държава живѣе, вирѣе, съществува една Македонска революционна организация, тя е резултатъ на обективнитѣ условия, които съществуватъ въ тая страна, обаче съществуването, набѣгитѣ и действията на тази Македонска революционна организация не могатъ да бѣдатъ дълго на българското правителство или на известни български партии или на други нѣкакви течения; тази организация е създадена като една реакция срещу оня редъ на безправие, срещу оня редъ на безчестие, срещу ония адски мъчения, на които е подложено българското племе въ тази страна.

И действително, г. г. народни представители, ако до 1912 г., до балканската война, една политическа партия, една обществена сила въ България можеше да се дезинтересира отъ въпроса за положението на роба въ Македония, ако до това време, по известни съображения, известна политическа партия, известна обществена сила можеше да заяви, че нейната акция е една чисто вътрешна

реформена акция и че на разрешението на балканския въпрос тя гледа като на една частица от снй комплекс въпроси, които се преплитат тук, на Изтокъ, ако, казвамъ, до 1912 г. въ България известна партия би намбрила известно оправдание за това, че се дезинтересира отъ положението на роба въ Македония, на 1918 г. и на 1929 г. за никой българинъ въ територията на стара България не може да бжде безразлично какво е положението на българина отатъкъ границитъ на днешна България.

Убеждението на българския народъ, който даде грамадни материални и физически жертви, който даде своето материално съществуване за освобождението на братята отатъкъ Рила и който следъ подписването на Ньойския миренъ договоръ, по силата на неговитъ тежки условия, е поставенъ въ едно много тягостно и мъчно положение за въ бжде, убеждението на тоя български народъ, казвамъ, безразлично отъ какви класи и съсловия се състои той, е едно: че българската съвѣсть не може да бжде спокойна, когато отатъкъ границитъ на България на българското племе не се позволява нито да чете, нито да пише на родния си езикъ, нито, отъ друга страна, да ходи на своитъ черкви, нито, отъ трета страна, му се даватъ граждански и политически правдини, какъвто се даватъ на гражданитъ отъ странитъ, подъ чието иго, по една или друга причина, тѣзи наши сънародници останали. И когато българскиятъ народъ се боръ и даде всичко, за да добие известни свободи, и то ръководенъ не отъ нѣкакви завоевателни цели и стремежи, ами отъ едни най-хуманни, човолколюбиви чувства и съображения, днесъ отъ известни срѣди се иска този народъ да бжде нѣмъ, слѣпъ и безучастенъ зритель къмъ всичко онова, което става, защото така казвали сключенитъ следъ 1918 г. мирни договори, резултатъ не на правото и справедливостта, а резултатъ на насилието, резултатъ на една измама, подъ която падна българскиятъ народъ въ момента, когато трѣбваше да остави оржикето, сломенъ отъ голѣмия противникъ, подмаменъ отъ 14-тѣ точки на Уйлсона за правата, свободата и самоопредѣленieto на народитъ.

И днесъ, когато за чисто вътрешни цели нашитъ съседни установиха единъ режимъ, въ който не е позволено да се прояви елементарно чувство на една обикновена политичност, когато се отнема възможностъ за едно свободно проявление на политическитъ течения въ границитъ на нашитъ съседи, намиратъ се общественици и правителствени агенти съ достатъчно куражъ и доблестъ да обвиняватъ България, че тя при това общо тежко стопанско, икономическо положение, въ което се намира, при своя стремежъ да излѣкува своитъ рани следъ войната, подготвя атентати или действия, които целятъ да спънатъ правилния развой на живота въ нашитъ съседни страни и по тоя начинъ да отегчатъ или да възпратъ процеса на едно сръбско-българско или на едно балканско въобще споразумение.

А трѣбва да се знае, трѣбва да се разбере, че идеята за сръбско-българско или въобще на балканско споразумение лежи дълбоко заседнала въ всички сърдца, безразлично, въ всички обществени и политически течения у насъ. Но еднакво ще трѣбва да се разбере, че ония въ България, които мислятъ по-другояче, сж много повече отъ ония, които смѣтатъ, че едно балканско споразумение може да бжде резултатъ само на действията на отдѣлни лица. Балканското споразумение е единъ бавенъ и постепенъ процесъ и той ще бжде резултатъ на общото свхщане, на общото разбиране, на общитъ културни, стопански и икономически задачи на балканскитъ народи, и авангардъ на едно такова движение за едно сближение на балканскитъ народи въобще, ще се явятъ преди всичко земеделското съсловие, еснафското съсловие и работническото съсловие И, водима отъ най-високи и най-идеални побуждения, интелигенцията въ тия страни ще трѣбва да съдействува за изясняването на тоя процесъ, като се нагоди и образователната система въ това отношение, та — специално за насъ — да не се култивира и да не се насажда въ главитъ на онѣзи, които идватъ следъ насъ, чувство на омраза и на мѣсть спрямо ония, които — по една или по друга причина — владѣятъ голѣми части земи съ българско население.

Следователно, отъ туй гледище трѣбва да се разбере, че сръбско-българското сближение не може да бжде дълго на нѣколко личности, които могатъ да бждатъ тукъ, въ България, или вънъ отъ нейната територия. И ако въ известни обществени срѣди и вестникарски кръгове се твърди, че за едно сръбско-българско сближение може да се разчита на известни личности, които по една или друга причина или, по-скоро, по вина на правителството, се намиратъ вънъ отъ границитъ на България, че чрезъ тѣхъ единствено е възможно сръбско-българското сближение —

това действително е една ересь, която може да се проповѣдва въ България за цели на чисто вътрешната политика, но е една доктрина, която съвършено не допринася за изясняване на сръбско-българскитъ отношения. Сръбско-българскитъ отношения търпятъ изяснение. Въ туй отношение и интелигенция, и печатъ, и обществени групи ще трѣбва да дадатъ всичко, за да се изясни и да се разбере гдето трѣбва, че дълото на сръбско-българското сближение е дълго, което трѣбва да бжде поето и отъ българския, и отъ сръбския народи цѣлокуно, а не само отъ една класа или едно съсловие, не само отъ нѣкои личности. А за да се върви изъ този пътъ, ще трѣбва най-сетне да се разбере, че българската съвѣсть не може да бжде спокойна тогава, когато населението, за което българскиятъ народъ даде безбройни хекатомби и грамадни материални жертви, е подложено на нечовѣшки мъчения, изгезания, на изтрѣбване, когато и днесъ за срамъ и позоръ на XX-тия вѣкъ още робски пѣсни ехтятъ тамъ, дето е люлката на българската писменостъ, и другаде, където е началото на българската държава — Добруджа.

Водимъ отъ всички тия съображения, азъ бихъ помолилъ г. министра на външнитъ работи — него, който въобще е единъ отъ нашитъ стари партийни деятели и на който партията, къмъ която той се числи, винаги е поддържала идеята за едни добросъседски отношения; него, който отъ една страна се обвинява днесъ отъ известенъ печатъ, че е водилъ една неустойчива, една неясна и не толкова опрѣдѣлена външна политика; него, отъ друга страна, който има едно гледище: всичкитъ въпроси, които тежатъ надъ България, да не ги поставя изведнѣжъ на разрешение тѣй, както той нееднократно се е изяснявалъ тукъ, въ Народното събрание, и вънъ отъ него, въ публични събрания — азъ бихъ желалъ, казвамъ, той да бѣше далъ известни освѣтления, за да се види докъде сж дошли тия отношения между България и нейнитъ съседи — какви сж въ дадения моментъ отношенията на България съ Югославия, съ Гърция и съ Ромѣния — за да не хлопаме ние, които много малко знаемъ за дипломатическото положение, въ което се намира България въ известенъ моментъ, на отворени врата. Но ние се задоволяваме съ това, което сами знаемъ. Г. министъръ Буровъ — имамъ предъ себе си последната му речъ, държана предъ Народното събрание презъ м. априлъ т. г. при разискванията по бюджета за разходитъ на Министерството на външнитъ работи — е голѣмъ оптимистъ. Известни факти — какъвто е, напр., заседаващата сръбско-българска комисиия за уреждане отношенията между дветѣ държави — илатъ да подчертаятъ този неговъ оптимизъмъ, съ който той продължаваше да храни Народното събрание, респективно представителитъ на българския народъ. Но г. министърътъ на външнитъ работи и тоя на финанситъ, като комисари на правителството, заедно съ нашия голѣмъ икономистъ проф. Данаиловъ, дължеха отъ едно уважение къмъ българския Парламентъ едно освѣтление по голѣмитъ въпроси, предъ които трѣпне днесъ България. Г. г. народни представители! Спомнете си Хагската конференция, разгърнете чуждия печатъ, па дори и нашия, колкото и оскѣдни да бѣха сведенията за нея у насъ, и вие ще видите колко многочислена бѣше германската делегация въ Хага, колко много бѣха представителитъ на германския печатъ въ тази конференция при приемането на плана Йингъ; вие ще видите какъ цѣлото обществено мнение на Германия бѣше държано всѣки моментъ непрекъснато най-подробно въ течение на хода на преговоритъ, водени въ Хага. И когато въ най-последния моментъ трѣбваше да си даде съгласието покойниятъ държавникъ Стреземанъ, имаше преди това вече формирано едно мнение въ пѣла Германия, и Стреземанъ не можеше да направи нищо друго, освенъ да даде напълно своето съгласие. Но, г. г. народни представители, ние сме въ едно пълно неведение по най-голѣмия за насъ въпросъ, произтичащъ отъ самия Ньойски договоръ за миръ — по въпроса за репарациитъ, който е отъ естество да спъне нашето стопанско развитие, да постави на карта и да направи проблематично и политическото съществуване на България. Ако цифрата, която ще се опредѣли, ако тегибитъ, които ще се наложатъ въ Парижъ и Хага, бѣха единственитъ, най-сетне ние бихме били по-спокойни, бихме понесли съ едно стоическо търпение онова, което ни се предлага, бихме изпили горчивата чаша до дъно; ако наистина решенията, които ще се взематъ въ Хага, ще бждатъ последнитъ отъ множеството, изключителни срѣдства за разрешение на въпроситъ, ние ще изпиемъ тази чаша. Не е, следователно, по-голѣмото или по-малко количество репарационенъ дългъ, който ще ни се опредѣли въ Парижъ и Хага, което ще облекчи или ще отегчи финансовото положение, въ което се намира България.

Г. г. народни представители! Има ли нужда на васъ да се казва, че голѣма частъ отъ нашия разходенъ бюджетъ отива не само за репарации, но и за посрѣщане на разходи отъ преди войната, презъ време на войната и следъ войната — за стабилизационния и за бѣжанския заемъ, за спогодбата съ Дисконто Гезелшафтъ, за спогодбата съ Ориентъ-Табакъ и за всевъзможни други спогодби, които влѣкатъ следъ себе си, коя по-малко, коя повече, едно значително увеличение на държавния бюджетъ? И не трѣбва да се приспиваме. Грѣшката на нашия печатъ, правителственъ и опозиционенъ, е тамъ, че се сведе въпросътъ до голѣмината, до количеството на онзи размѣръ, който ще се опредѣли намъ въ Парижъ отъ финансовия експертенъ комитетъ. Дали ще бждатъ 12 милиона и половина златни франка, дали ще бждатъ 15, 20 или 30 милиона, нѣма значение. Какво значатъ дори 12 и половина милиона швейцарски франка? А като-че-ли това е единственото, изключителното и единичното, отъ чието едно или друго решение би се получило нѣкакво облекчение за нашитѣ финанси. Не отричамъ известното облекчение, което може да се получи, но то не е единственото.

И днесъ, когато е поставенъ този голѣмъ въпросъ на българската общественостъ, на българския държавенъ животъ, азъ не мога да намѣря думи, за да оправдая — да ме извини почитаемото правителство — неговото бездействие, неговото държане въ неведение представителитѣ на българския народъ и на самия народъ. Правителството забрани мирнитѣ манифѣстации на български граждани, които само като четатъ краткитѣ сведения, които се касаятъ само до цифрата на възложениѣ на България репарации, безъ да знаятъ подробноститѣ, които сж били посочени на нашитѣ комисари въ Парижъ отъ експертитѣ, искатъ да устоятъ. Когато българскитѣ граждани искатъ да дадатъ реаленъ изразъ на чувствата и схващанията, които се проявяватъ отъ цѣлокупния народъ, безъ разлика на партийна принадлежностъ, правителството намира куражъ да държи въ неведение представителитѣ на българския народъ, Народното събрание и въобще цѣлото общество. То не позволява никакво свободно проявление на каквото и да било протестъ противъ онова, което се кове за сѣдбинитѣ и бждещето на нашата страна.

Нѣщо повече. Българското правителство намира куражъ и областъ да обвинява своитѣ противници, особено Земледѣлския съюзъ, че онова, което се кове днесъ въ Парижъ, то е резултатъ на сключената на 21 мартъ 1923 г. спогодба за разсрочване на българскитѣ репарационни плащания.

Г. г. народни представители! Ако разгънете презъ м. м. мартъ, априлъ, май, юний и юлий, цѣлата 1923 г., партийния печатъ на опозиционнитѣ групи на тогавашното, земледѣлското, правителство, ще видите, че въпросътъ за спогодбата за разсрочването на репарационнитѣ плащания, сключена отъ правителството на Стамболийски, не е подложенъ абсолютно на никаква критика. Нѣма да видите ниго единъ редъ, освенъ туй, което ще имамъ честта да ви прочета написано за или противъ тази конвенция.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. Омарчевски! Имате ли предъ видъ това, което азъ говорихъ тукъ, въ Народното събрание, при приемането на тази спогодба?

С. Омарчевски (з. в): Моля ви се, имамъ го предъ видъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Ако обичате, прочетете стенографскитѣ дневници, за да видите какво съмъ говорилъ азъ въ Народното събрание, когато се приемаше тази спогодба.

Д. Дерлипански (з. в): Той говори за партийния печатъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Мѣрдавно е онова, което парламентарната група каже въ Народното събрание.

С. Омарчевски (з. в): Азъ зная какво говорихте, г. Пждаревъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Интересно е да се прочете това, което съмъ казалъ тогава.

Министъръ С. Василевъ: Тогава не сте имали възможностъ, г. Пждаревъ, да се изкажете поради силни пререкания.

Д. Дерлипански (з. в): Тогава опозицията имаше възможностъ да говори повече, отколкото сега — азъ съмъ непосредственъ свидетелъ.

С. Омарчевски (з. в): Азъ ще улесня задачата на г. Пждаревъ — бждете спокойни.

За спогодбата отъ 1923 г., г. Славеико Василевъ, приказва на 1929 г. Нашето нещастие е тамъ, че винаги известни спогодби, известни актове на едно правителство ги вземаме откъснато сами за себе си и разсждаваме за тѣхъ, безъ да се поставяме при ония условия, при ония възможности, при които тѣ сж били сключени, тѣ сж били извършени. И ако вие, напр., изпълните точно повеленията на конституцията по този въпросъ и, вмѣсто г. министъръ-председателътъ да дава обяснения по него, той се възползува отъ правото, което дава конституцията, и повика комисаря, който е водилъ преговоритѣ за сключването на тая спогодба, ако се донесе онзи вагонъ преписки по сключването на тази спогодба, и ако имаме съзнанието, че за целитѣ на вътрешната политика ние трѣбва да знаемъ докъде се простиратъ рамкитѣ на критиката по известни държавни актове, ние ще видимъ, че тази спогодба, резултатъ на дълги и нескончаеми преговори, бѣше единственото и най-правилно решение, като единъ етапъ, презъ който щѣше да се мине при една здрава, силна и стабилизирана властъ, за да се дойде до една съвършено друга позиция. На моята страна сж всички книжа, всички архивни документи, и желателно е, особено сега, когато си даваме точна смѣтка за онова, което ще има да се реши за България, правителството, което разполага съ тия книжа, да ги представи на просѣтеното внимание на Народното събрание, да повика и респективния комисаръ, който и тогава, и днесъ представлява България въ Парижъ, но тогава я представляваше предъ Междусъюзническата комисия, за да се види, че това е единственото, което бѣше постигнато съ голѣми усилия, благодарение на голѣмото доверие, на голѣмата почитъ, на голѣмото уважение, съ които се ползуваше по онова време земледѣлското правителство. Азъ знамъ докъде мога да говоря, като се кача на трибуната, по извѣстенъ въпросъ и ще ме извини почитаемото Народно събрание, ако заявя, че въ тая областъ българското правителство, неговитѣ представители трѣбва по-малко да си служатъ за целитѣ на своята вътрешна политика съ обвинение отъ такова естество, каквото е обвинението на нѣкои правителствени вестници и на нѣкои министри, които, за да уязвятъ Земледѣлския съюзъ и неговото правителство, казватъ, че България е поставена днесъ предъ една дилема: или да възприеме това, което ѝ се предлага сега, или да плаща по спогодбата отъ 21 мартъ 1923 г., защото тая спогодба е алфата и омегата на българскитѣ репарации.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. Омарчевски! . . .

С. Омарчевски (з. в): Спогодбата отъ 21 мартъ 1923 г. е единъ пробивъ, е една ревизия на мирния Ньойски договоръ.

Н. Пждаревъ (д. сг): . . . Въ интереса на България, въ вашъ и нашъ интересъ трѣбва да подчертаемъ тукъ, че никой членъ отъ правителството и никой членъ отъ Народното събрание не счита, че вашата спогодба отъ 21 мартъ 1923 г. е алфата и омегата на нашитѣ задължения, . . .

С. Омарчевски (з. в): Азъ ще прочета извадки отъ речта Ви.

Н. Пждаревъ (д. сг): . . . но така се счита отъ комитета на експертитѣ. Българитѣ не поддържатъ това, а българитѣ протестиратъ за едно такова третиране.

С. Омарчевски (з. в): Г. г. народни представители! Азъ благодаря за освѣтлението, което ми даде г. Пждаревъ. Но азъ ще му заявя, че отъ партията, къмъ която той се числи, и отъ нейния печатъ и отъ отговорнитѣ лица, които стоятъ на тази маса (Сочи министерската маса), се твърди, че спогодбата отъ 1923 г. е причината на затѣгнатото положение, въ което се намиратъ нашитѣ финанси и нашитѣ комисари днесъ въ Парижъ. Моята мисль е друга. Азъ искамъ да кажа, че за целитѣ на нашата вътрешна политика, за борби партийни ние не трѣбва да извъртваме известни актове на известни правителства, като не се държи смѣтка за мирния договоръ, който върза България, и че спогодбата отъ 1923 г. е единъ пробивъ, една ревизия на този договоръ, като запазваше и правото на България, освѣтено въ чл. 122 отъ Ньойския договоръ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Обаче, г. Омарчевски, сжщата логика трѣбва да се запази и сега, когато се говори за днешното състояние на репарационния въпросъ.

С. Омарчевски (з. в): Разбира се, напълно вярно. Азъ схващамъ, че правителството въ това отношение би могло да се опре на доверието на цялото българско население, а не да възбужда въ него административни мърки. Народното събрание, ако то бѣше изложило въ подробности цялото положение, въ което се намиратъ днесъ преговоритѣ, а не да възбужда съ своитѣ административни мърки народното негодувание противъ репарациитѣ. Правителството дължи, ако не въ едно открито заседание, то въ едно закрито, тайно заседание да изнесе пълната истина, за да се уясни този въпросъ, за да не буди страхъ въ българското общество, у което и безъ това е възбуденъ голѣмъ страхъ отъ мълвата, отъ неизвестността и отъ това, което се подхвърля въ печата за други искания, тая неизвестностъ може да ни изправи предъ много страни послѣдствия въ утрешния день. Правителството нека има по-голямъ вѣра въ Народното събрание, защото нѣма да се намѣри никой въ тая сграда, който за цялитѣ на вътрешната политика да прави козъ отъ такъвъ въпросъ, отъ който ще зависи бъдещето развитие на нашата страна. Отъ провѣрката, която направихъ въ партийния печатъ, когато е приемена спогодбата отъ Народното събрание въ 1923 г., се установява, че въ никой париненъ вестникъ не е писано нито една дума, за да се види какво е било мнението на политическитѣ партии, само вестникъ „Миръ“, органъ на тогавашната Прогресивно-народна партия, въ брой 6.837 отъ 23 мартъ 1923 г. пише: (Чете) „Ние като добри българи считаме, че спогодбата (за намаление или разсрочване изплащането на репарациитѣ) е единъ успѣхъ за България, и нѣма да оспорваме на правителството, че то по репарационния въпросъ се държи добре; по този въпросъ днешното (земледѣлското) правителство, както, впрочемъ, по всички въпроси отъ външната политика, които засѣгатъ възстановяването и затвърдяването на опредѣлени, трайни и добри отношения съ близки и далечни държави, биде подкрепено отъ опозицията“. Това е единственото мнение, добро или лошо, за тази спогодба.

Г. г. народни представители! Отъ м. октомврий, отъ какъто почнаха заседанията на комитета на експертитѣ въ Парижъ, репарационниятъ въпросъ продължава все повече и повече да съзидва атмосферата у насъ и да буди всѣкидневно много стракове и опасения, послѣдствията отъ които ще бждатъ лоши за финансовото положение на България и за стабилността на нейната монета.

Отъ друга страна, пълната неизвестностъ, въ която се поставя Народното събрание по репарационния въпросъ, говори и за долното мнение, което правителството има за представителитѣ на българския народъ, за българското Народно събрание.

Азъ говорихъ за това, което стана въ Германия. Виждате това, което става днесъ въ Унгария. Цѣла Унгария е въ едно напрегнато състояние, всички знаятъ въ коя точка се намиратъ преговоритѣ по тѣхнитѣ репарации и исканията на комитета за източнитѣ репарации. Само ние единствени сме въ неведение и се задоволяваме съ кжситѣ извѣдения, които отговорни лица и органи на властта правятъ въ всѣкидневния печатъ. И азъ още веднѣжъ бихъ помолилъ, преди прекратяването на дебатитѣ по отговора на тронното слово, правителството да даде изчерпателни и всестранни извѣдения и да се опре на Народното събрание като на единъ човѣкъ, за да заяви, че българскиятъ народъ не е въ състояние да плаща повече репарации; че този гладенъ, беденъ народъ не е въ състояние повече да понася тия тежести и че той отъ миренъ трудолюбивъ народъ, двигателъ на културата и прогреса, може да стане поради едно или друго разрешение на репарационния въпросъ, въпрѣки неговото желание, носителъ на други, а не на ония желания и идеи, които сж присѣщи на неговата природа.

Поставянето на въпросъ за репарациитѣ въ Парижъ бѣше една голѣма изненада за правителството. Вие си споминате, г. г. народни представители, че на 1 юлий, следъ закриването на втората редовна сесия на това Народно събрание на 30 юний, ние си отидохме по своитѣ домове безъ ни най-малко опасение, че въпросътъ за репарациитѣ ще бжде поставенъ така скоро. И свикването на Хагската конференция съ неизвестността на нейнитѣ решения и свикването веднага следъ нея на комитета на експертитѣ отъ страна на силитѣ въ Парижъ бѣше една голѣма изненада както за българското правителство, така и за българския народъ. Обръщамъ вашето просвѣтено внимание върху речта, както споменахъ въ началото, на г. министъръ Буровъ, произнесена презъ месецъ априлъ при гласуване бюджета за разходитѣ по Министерството на външнитѣ работи, за да видите какъ г. министъръ Буровъ бѣше поставилъ въпроса тогава и да разберете колко го-

лѣма е била изненадата му презъ м. септемврий, когато се свика комитетътъ за източнитѣ репарации. Но правителството, изглежда, има едно основно схващане по този въпросъ, което е свършено различно отъ схващането, което се поддържа отъ известни срѣди въ нашето общество, схващане, което развива г. Буровъ въ всички свои речи въ отговоръ на критикитѣ, че правителството много малко е направило по въпроса за репарациитѣ, че нашата политика въ туй оношение е била недостатъчно активна, че не е направено всичко възможно, за да бжде поставено на зелената маса пълното изяснение на невъзможността на българския народъ да плаща репарации, че правителството, въ желанието си да стабилизира българската монета, изгуби нѣколко години, за да склочи тѣй наречения бѣжански заемъ, а следъ туй — тѣй наречения стабилизационенъ заемъ, като смѣташе, че чакъ следъ стабилизирането на монетата ще може да повдигне въпроса за българскитѣ репарации. И сега, когато този въпросъ дойде въ своята решителна фаза, азъ не се съмнявамъ, че делегатитѣ на България въ Парижъ, многуважаемиятъ проф. Данаиловъ и неговитѣ другари, ще сж изпълнили своя дългъ да просвѣтятъ ония, които иматъ нужда отъ освѣтление, по истинското финансово положение на нашата страна. Отъ друга страна, азъ съмъ дълженъ да обвиня правителството, че то много късно се сѣти да стори това. То върши двойно прѣстѣпление, като ни държи до този моментъ въ неведение и като оставя своитѣ актове, макаръ и да сж актове на правителството, изолирани, сами за себе си, безъ всѣкаква поддръжка отъ широкитѣ слоеве на българското общество.

Г. г. народни представители! Нашето икономическо положение днесъ е едно отъ най-плачевнитѣ. Предъ мене е единъ вестникъ, въ който сж печатани обявления за продажби отъ Земледѣлската банка на имотитѣ на много български граждани отъ една само околия. В. „Независимостъ“ възпроизвежда отъ плѣвненския в. „Северно ехо“ три обявления на Земледѣлската банка въ гр. Плѣвнѣ. Тия обявления даватъ една ясна характеристика за бедственото положение, въ което се намира най-трудолюбивата частъ отъ българския народъ. . . .

Н. Пждаревъ (д. ст): Г. Омарчевски! Бедага не е когато Земледѣлската банка продава имотитѣ, но бедата е, когато други ги продаватъ.

С. Омарчевски (з. в): На 28 ноемврий, другиденъ, ще се продаватъ имотитѣ, състоящи се отъ работенъ добитѣкъ, овци и покъщнини на следнитѣ селяни: (Чете) „Съ обявление № 7.985 банката продава: отъ Плѣвнѣ — на 44 семейства; въ с. Буковлъкъ — на 9 семейства; въ с. Биволаре — 26; с. Кацамуница — 28; с. Комарево — 11“ и пр. и пр.

„Съ обявление № 7.986 банката продава“ — пакъ на 28 — „на 62 семейства въ с. Гривица; въ с. Бръшляница — 73; с. Върбица — 24; въ с. Бохотъ — 61“ и пр. и пр.

„Съ обявление № 8.105 банката продава въ с. Пординъ имотитѣ на 66 семейства; въ с. Вълчитрънъ — на 90“ и т. н. Земледѣлската банка въобще продава на 3.500 души земледѣлски стопани земледѣлския инвентаръ, състоящъ се отъ работенъ добитѣкъ, овци и покъщнина.

Министъръ Д. Христовъ: Г. Омарчевски! Позволете.

В. Драгановъ (з. в): Това е фактъ, г. министре! Това е обявата на пристава.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Чакай, бе!

Министъръ Д. Христовъ: Азъ мога да увѣря г. Омарчевски и народното представителство, че въпрѣки тия обявления въ в. „Северно ехо“, нито на единъ земледѣлецъ не е продаденъ инвентарътъ, и заявявамъ, че нито пъкъ ще се продаде. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

П. Анастасовъ (с. д): А въ Бѣла Слатина?

Министъръ Д. Христовъ: Сжщото положение е и тамъ, както и въ Плѣвнѣ. Нито сж продадени, нито ще се продадатъ. Азъ съмъ въ течение на работата и я знамъ много добре.

М. Мотевъ (д. ст): Повечето отъ тия длъжници сж имали записи просрочени отпреди 2 години, и банката иска да си събере вземанията.

П. Анастасовъ (с. д): Човѣкъ носи 15 хиляди лева да си плати данъка, бирникътъ му казва: „Ако не сж 16, не ги ща“, и го връща.

С. Омарчевски (з. в): Дали тия задължения към Земледѣлската банка сѫ стари или не, азъ не знамъ. За менъ е важно, че пакъ отъ Земледѣлската банка има едно обявление за Врачанска околия подъ № 476, съ което се обявява, че на 15 ноември се продаватъ имотитѣ на 63 души отъ с. Чиренъ. — С. Чиренъ не е голѣмо село, г. министър-председателъ го знае, ходилъ е, мисля, тамъ. — Продаватъ се имотитѣ на жителитѣ отъ с. Българска Бѣла, всичко 12 души; въ с. Моравица — 40 души, въ с. Крапецъ — 30 души, въ с. Дупни-връхъ — 41, въ с. Осиково — 25. Продава се работенъ добитѣкъ, овци, кози и пр.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Ако почнете да правите партизанлъкъ отъ Земледѣлската банка така, както тукъ се върши сега — който взелъ отъ Земледѣлската банка пари, да не ги плаща — вие ще унищожите Земледѣлската банка. Тя не прибира паритѣ за себе си. Трѣбва да бждете много внимателни къмъ този институтъ.

П. Анастасовъ (с. д): Искате 100 милиона лева за доставка на земледѣлски машини и орждия. Дайте тѣзи 100 милиона на това население!

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Слушайте, г-да, партизанлъка: който е взелъ пари отъ Земледѣлската банка, да не ги връща!

А. Малиновъ (з. в): Населението нѣма възможностъ да плаща.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Има възможностъ, нѣма възможностъ, да плаща, — мѣрки сѫ определени въ закона за Земледѣлската банка: докѣде тя може да продава, докѣде не може да продава. Но да вселявате въ населението такова едно убеждение, че този, който дължи, не е длъженъ да плаща — свърши се съ Земледѣлската банка!

П. Анастасовъ (с. д): Нѣма такова намѣрение.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Шомъ нѣма такова намѣрение, тогава бждете внимателни, когато цитирате тѣзи работи.

С. Кърловъ (з. в): Човѣкъ отъ с. Крапецъ, който има да дължи 4.800 л., отнѣса 2.000 л., и началникътъ на Земледѣлската банка му казва: „По никакъвъ начинъ не мога да приема 2.000 л., трѣбва да внесете най-малко 3.000 л.“ Това какъво е?

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Не знамъ случая. Чакатъ ги, бе!

Министъръ Д. Христовъ: Азъ трѣбва да направя още едно изявление: както не сѫ продадени имоти на селски стопани въ Плевенска околия, така също не сѫ продадени и въ Врачанска околия. Това го подчертавамъ. Мѣрките, които взема Земледѣлската банка, ги взема, за да напомни на длъжниците, че иматъ още отпреди 7—8 години натрупани дългове, които не сѫ уредени, за да ги уредятъ.

Г. г. народни представители! Пакъ повтарямъ: нито сѫ продадени, нито ще бждатъ продадени имоти и, следователно, заключението, което се тегли отъ невѣрни послѣдки, очевидно, ще бжде невѣрно. Нека добавя още и следното: въ цѣль редъ села, които се упоменаватъ тукъ, стопани при сѣщото владѣтелско положение, сир. стопани, които иматъ толкова земя и които сѫ поставени въ сѣщото икономическо положение, сѫ изправни длъжници предъ Земледѣлската банка, а има други, които по редъ причини, които нѣматъ нищо общо съ тѣхното стопанско положение, не сѫ изправни. Какво трѣбва да направятъ Земледѣлската банка? Нима не трѣбва да вземе мѣрки? Отъ онова, което казва г. Кърловъ, ако искате да направите обобщение, то ще бжде абсолютно невѣрно. Нѣма такива случаи, когато единъ длъжникъ да има да дава 4 хиляди лева, да внесе 2 хиляди лева, и банката да каже, че ги не ще. Такова нѣщо нѣма.

В. Драгановъ (з. в): Има.

Министъръ Д. Христовъ: Потретвамъ: нито сѫ продадени, нито ще се продаватъ тия имоти. Какво искашъ повече отъ това? Парламентъ! Нали уважавате Парламента? (Глъчка)

Председателъ: (Звъни)

С. Омарчевски (з. в): Г. г. народни представители! Азъ зная много добре, че Земледѣлската банка е единъ автономен институтъ, и зная докѣде се простира въмѣшателството въ този институтъ на министра на земледѣлието, на правителството въобще. Колкото и да ми се ще да вървамъ на декларацията, която прави уважаемиятъ министъръ Христовъ, че ще се спре продажбата на земледѣлския инвентаръ, въ всѣки случай, знаейки закона за Земледѣлската банка, азъ не съмъ наклоненъ да се съглася съ тази негова декларация. Азъ бихъ молилъ правителството да стори всичко възможно отъ неговъ страна, за да се спре продажбата на земледѣлския инвентаръ на туй гладно и голо население. Но при наличността на закона за Земледѣлската банка, при наличността и на затрудненото въобще финансово положение на банката, азъ смѣтамъ, че усиления на правителството въ това отношение ще бждатъ безрезультатни.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Положението на Земледѣлската банка не е затруднено — тъкмо обратното е вѣрно.

Министъръ Д. Христовъ: Тази година до м. юний Земледѣлската банка е пласирала въ повече отъ миналата година 1 милиардъ и 200 милиона лева въ полза на земледѣлското население. Какъ може да се приказва така за Земледѣлската банка!

А. Малиновъ (з. в): (Възражава нѣщо)

Министъръ Д. Христовъ: И добре прави Земледѣлската банка, че се осигурява съ продажбата на инвентара на тия лица, за да си изплатятъ тѣ дълговетѣ.

И. Лѣкарски (д. ст): (Къмъ А. Малиновъ) Какво понятие имашъ ти? Никой пътъ не си се занимавалъ съ тоя въпросъ и не можешъ да знаешъ въ какво положение се намира Земледѣлската банка тая година и въ какво положение е била миналата година. Хаберъ нѣмашъ!

С. Омарчевски (з. в): По нареждането отъ Министерството на земледѣлието Земледѣлската банка поиска сведения отъ агрономитѣ за населението, което се нуждае отъ кредитъ било за посѣвъ, било за изхранване. И Земледѣлската банка, която трѣбва да се притече на помощъ на онова население, което се нуждае отъ кредитъ, особено тази година, или на онова население, на което се продаватъ имотитѣ — както ви цетохъ тукъ списъци — тази Земледѣлска банка, призванието на която е да поощрява земледѣлието и неговитѣ клонове, намѣри въ себе си куражъ и възможностъ въ най-тежкитѣ на земледѣлското стопанство времена не да дава отсрочка на нейнитѣ вземания отъ земледѣлци — досега тя не е направила това; какво ще направи утре, не знамъ — а да подпомогне съ заемъ въ размѣръ на 50 или 80 милиона лева Ипотекарната банка — една банка, за създаването на която преди две години ние суспендирахме 17 закона, за да дадемъ възможностъ да влѣзатъ у насъ чужди капитали, които да допринесатъ за нашето икономическо развитие, да тласнатъ напредъ нашия стопански животъ. Невъзможността за Ипотекарната банка да склучи заемъ отъ вънъ и прибѣгването до заемъ отъ Земледѣлската банка навѣра менъ, малѣкъ познавачъ на тия въпроси, на тѣжното разсѣждение, че една банка, за създаването на която се суспендираха толкова много закони, на която се възлагаха толкова много надежди, не иска да внесе у насъ чужди пари отъ вънъ вследствие на наращата вътре въ България действителностъ, а прибѣгва до съдействието на Земледѣлската банка, за да може чрезъ вземението отъ нея пзри да извърши една стопанска функция, колкото да се каже, че въ България съществува Ипотекарна банка, безъ да се знае какви сѫ нейнитѣ резултати и дали тѣ ще оправдаятъ ония голѣми надежди, които първоначално се изказваха тукъ въ възторженитѣ речи на времето на г. министър-председателя и г. министра на финанситѣ.

Министъръ Д. Христовъ: Пакъ за Ваше освѣтление ще кажа: Земледѣлската банка е купила и раздала на нуждаещото се население 850 вагона посѣвненъ материалъ. Тя е изпълнила до такава степенъ своето призвание и своята мисия, че не остана околия, въ която тя да не е посрещнала нуждитѣ. И нѣма околия, въ която да се оплакватъ, че Земледѣлската банка не е удовлетворила нуждаещото се население съ посѣвненъ материалъ. Това едно. Второ, временната помощъ, която Земледѣлската банка даде на Ипотекарната банка, ще отиде пакъ между земледѣлското на-

селение, защото паритѣ сѣ пласирани за земеделѣското стопанство и сѣ това способствува за неговото развитие.

С. Омарчевски (з. в): Г. г. народни представители! Ще кажа нѣколко думи и за икономическата политика на днешното правителство. Тя се характеризира съ една шаткавост и неопредѣленост. Азъ не съмъ отъ онѣзи, които отричатъ доброто желание и доброто намѣрение на г. министра на земеделѣието и държавнитѣ имоти. Азъ съмъ отъ онѣзи, които намиратъ, че г. министрътъ на земеделѣието и държавнитѣ имоти има известно желание, известно намѣрение да бѣде полезенъ съ своята дейностъ за повдигане стопанския животъ на нашата страна. Но г. министрътъ на земеделѣието употребѣи грамадни усилия, за да създаде редица, много закони, на които се възлагаха голѣми надежди и които останаха мъртва буква. Такива бѣха законитѣ за тѣй наречената концесия за експлоатация на горитѣ, за свинската концесия, за концесията за постройка на баражъ-резервоаръ при Мжтивирѣ и намѣренieto на г. министра на земеделѣието да предложи нѣкакъвъ новъ неговъ проектъ. Г. министрътъ на земеделѣието е строго последователенъ на своята политика, именно на въвеждането на техниката въ нашето земеделѣско производство, която той смѣта, че е алфата и омегата, която ще разреши сложния български стопански проблемъ. Създаде се законъ за поощрение на земеделѣското производство и опазване полскитѣ имоти презъ 1922 г. Възъ основата на чл. 3 отъ този законъ създаваше се единъ съветъ, който щѣше да бѣде едно допълнение къмъ Върховния стопански съветъ, който трѣбваше да се създаде, за да начертае общитѣ линии на стопанската политика, която трѣбва да бѣде следвана отъ българската държава въ продължение на поколения и години. Г. министрътъ на земеделѣието, който се смѣта за достатъчно добъръ, вещь познавачъ на всички аграрни реформи, не само че не е свикалъ досега този съветъ — следователно, не е изпълнилъ яснитѣ постановления на чл. 3 отъ закона за подобрене на земеделѣското производство и опазване полскитѣ имоти и е извършилъ едно нарушение на конституцията — но той не е вземалъ и мнението на вещицѣ и компетентни люде, които влизатъ въ състава на тоя съветъ.

Г. министрътъ на земеделѣието навремето при гласуването на закона се е противопоставилъ и е заявилъ, че той намира, наистина, че съ този законъ се цели да се поощри нашето земеделѣско стопанство, да стане то по-рентабилно и пр., но той, а заедно съ него и неговата група, нѣма да гласуватъ за закона поради туй, че Министерството на земеделѣието по онова време, по схващането на днешния министръ на земеделѣието, не се е допитало до вещицѣ и компетентни органи на Министерството на земеделѣието — респ. агрономитѣ и лесовѣдитѣ.

Това върши ли го днесъ г. министрътъ на земеделѣието? Вие, г. министри, сте получавали оплаквания отъ дружествата на българскитѣ лесовѣди, агрономи и ветеринари, болшинството отъ членоветѣ на които дружества сѣ органи на българската държавна властъ, за това, че като колективитетъ, като професионална организация не сѣ чути. А животътъ и съществуването на тия организации се обусловя покрай първия елементъ — осигуряване стабилностъ на професията, пазене интереситѣ на съсловieto — още и отъ благородната целъ да способствуватъ чрезъ своята дейностъ за повдигането на нашето земеделѣие и отраслитѣ му. Казвамъ: мнението на българскитѣ лесовѣди, на българскитѣ ветеринари, на българскитѣ агрономи, респ., на тѣхнитѣ дружества, не е чуто.

Г. министрътъ на земеделѣието води една официална война съ всички държавни органи, подведомствени нему. Той е много самонадеянъ. Нека ми прости г. министрътъ, но той смѣта, че при тия познания и разбирания, които той има за аграрната политика, той не се нуждае отъ съдействието, отъ колективния умъ на онѣзи, които сѣ губили години, за да придобиятъ знания, които сѣ жертвували гърди и бѣдеще, за да бѣдатъ полезни отчасти на своята държава.

Азъ бихъ попиталъ предшественика на г. министръ Димитъръ Христовъ, г. проф. Янаки Молдовъ, признатъ у насъ за единъ добъръ познавачъ на аграрната наука, за единъ човѣкъ, който смѣта, че реформитѣ въ областта на нашето земеделѣие не сѣ чисто и просто едни революционни актове — като, напр., да съберешъ въ известенъ центъръ на Северна или Южна България оралата на всички селяни, да ги изгоришъ и да смѣташъ; че съ това си извършилъ една голѣма реформа — азъ бихъ попиталъ, казвамъ, г. Янаки Молдовъ: съгласенъ ли е той съ онзи законопроектъ, който преди нѣколко дена ни се представи тукъ, по който българскитѣ народъ се облага съ нови данъци 100 милиона лева чрезъ налагане износно мито

върху тютюна? Дали г. Янаки Молдовъ би смѣталъ, че развойтъ на нашето опитно дѣло трѣбва да дойде сетне, следъ като бѣдатъ въведени, напр., новитѣ пшеници, каквито сѣ № 14 и 16? Дали известни революционни актове, на каквито е способна енергията и желанието на г. министра на земеделѣието, които актове въ други области на държавния и общественъ животъ може би биха намѣрили известно оправдание, не се явяватъ вредни, пакостни и запъватъ прогресивното развитие на нашето земеделѣско стопанство, на неговитѣ отрасли? Какъ друго-яче да си обяснимъ факта, че презъ м. априлъ тая година се гласува законъ за построяване на баражъ-резервоаръ на р. Мжтивиръ, произнесоха се възторжени речи отъ министра на земеделѣието г. Христовъ и отъ правителствени депутати — г. Христо Силяновъ и панагюрскитѣ народенъ представителъ г. Търкановъ — а днесъ г. министрътъ намира куражъ въ себе си да кани комисията по Министерството на земеделѣието да отиде на Искѣра на 30 и не знамъ кой си километъръ по самоковското шосе, за да се убеди, че първиятъ прѣзектъ, препорѣчанъ отъ чужденци и гласуванъ отъ Народното събрание, трѣбва да остане мъртва буква, съ зиде масрафи за българската държава, защото нѣма да донесе никаква полза за развой на нашето земеделѣие и на нашия икономически животъ.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Грѣхъ ли е, ако грѣшкитѣ се поправятъ навреме?

С. Омарчевски (з. в): Г. министръ Христовъ нѣма една ясна, опредѣлена политика, а има една политика на ефекти, една политика, при която той смѣта, че не по еволюционенъ пътъ — чрезъ развитието, преди всичко, на общата просвѣта и общата култура на нашето земеделѣско население и следъ туй, по-специално, чрезъ насаждане на агрономически знания — ще може да бѣде направено земеделѣското производство повече рентабилно, следъ което чакъ ще може да се говори за въвеждането на нови култури, и то съ единъ такъвъ замахъ, какъто бѣше замахътъ му съ доставката на 800.000 кгр. люцерново семе, а ще постигне това чрезъ революционнитѣ, бързитѣ актове, декретитѣ, като тия, напр., за подмѣтане на стърнищата и за дълбоката оранъ. Когато населението бърза да вършее, защото има нужда отъ изхранване, защото годината бѣше тежка, той го заставя насилствено, по административенъ редъ, чрезъ учрежденията, подведомствени на Министерството на земеделѣието, да прибѣгне къмъ тия мѣрки и по този начинъ да се компенсиратъ едни, инакъ добри, начинания, които при друга култура, при други условия биха дали, безспорно, много по-положителни, по-добри резултати, отколкото ония, които се даватъ въ настоящия моментъ.

Г. министрътъ на земеделѣието трѣбва да знае, че българинътъ, въпрѣки своигѣ хубави заложби, въпрѣки своитѣ добри качества, има и едно друго качество, което се нарича български изатъ, и че при тежкото стопанско положение, въ което е поставенъ, той не може да бѣде заставенъ по този начинъ, насилствено да взема тия мѣрки — сами по себе си полезни — защото това буди отвращение.

Министръ Д. Христовъ: Г. Омарчевски! Какъ ще обясните следния фактъ — че, въпрѣки това, оная година бѣха подмѣнати 2.300.000 декара, а тази година, слава Богу, подметнахме и изорахме 4 милиона декара? Азъ съжалявамъ, че Вие не бѣхте тукъ, когато говорихъ по въпроса за опитното дѣло, за да чуете какви сѣ ефектитѣ отъ цѣлата тази работа. Получаватъ се реални резултати, които се ценятъ, преди всичко, отъ самото население. Какъ можете така да изчерпвате тѣзи въпроси съ общи положения?

Колкото се отнася до баражъ-резервоара при Мжтивиръ, мога да Ви кажа едно: азъ следвамъ указанията на Народното събрание, което въ приетия за същата целъ законъ ни препорѣча да се обърнемъ къмъ компетентното мнение на чужденци. Баражътъ при Мжтивиръ въ неговата цѣлостъ не само че не е пренебрегнатъ, но напротивъ, той се разширява съ иригационното дѣло, за което Вие трѣбваше да посветите повече време и да проявите по-голѣмо внимание, за да можете да прецените работата, която е извършена.

Свършвамъ. За туй „насилване“ — въ кавички — дайте ми единъ фактъ, отъ който да се вижда, че сѣ получили обратни резултати. Дайте поне единъ фактъ на Народното събрание, а не само формули, общи фрази. Съ общи формули, съ общи фрази нищо не се решава.

В. Драгановъ (з. в): (Възразява нѣщо)

С. Омарчевски (з. в): След разглеждане отговора на тронното слово, във дневния ред е поставен за разглеждане един законпроект, съ който се иска да се даде право на г. министра на земледелието да достави земеделски инвентар за 100 милиона лева. Г. министърът на земледелието навърно знае, че складовете на всички клонове на Земледелската банка сж пълни съ доста голми количества земеделски инвентар; навърно той ще знае и начина, по който се натрапва този земеделски инвентар на нуждаещото се от кредит земеделско население.

Министър Д. Христов: Азъ зная едно нѣщо — че депата на Земледелската банка сж освободени отъ този земеделски инвентар, за който Вие казвате, че рѣждавалъ тамъ. Азъ зная и друго нѣщо — че въ единъ моментъ, когато вие оплаквате селското население и говорите, че доходитъ му сж толкова много ограничени, въ този моментъ, когато селското население е контракувало дългове предъ Земледелската банка въ размѣръ на 2.300.000.000 л., отъ които 2.200.000.000 л. сж за консомативни цели, въ единъ такъвъ моментъ, Вие, г. ораторе и г. г. народни представители отъ земледелската група, не можете да говорите за „насилване“ и за рѣждаване на машини въ Земледелската банка, защото безъ въвеждането на модеренъ земеделски инвентар ние не можемъ да направимъ нито една крачка напредъ въ развитието на селското стопанство. А безъ туй развитие на селското стопанство не само земеделското население ще заборчява, но ние ще доживѣемъ още по-критични моменти. Ето къде е смисълътъ на въвеждането на модеренъ земеделски инвентаръ.

С. Омарчевски (з. в): Г. министърътъ навѣрно ще знае, че въпросътъ за разрешаване на земеделската проблема въ България . . .

Министър Д. Христов: Азъ зная друго едно нѣщо, което е много интересно. Въ 1923 г. земеделското правителство достави 6.000 плуга, типъ „Бехеръ“, отъ които и въ този моментъ, следъ 6—7 години, има останали непродадени повече отъ 300—400 плуга, които ние и сега продаваме.

В. Драгановъ (з. в): Насила се натрапватъ плугове!

Министър Д. Христов: Плуговетъ, доставени въ 1923 г., още не сж пласирани, когато плуговетъ, доставени презъ 1928/1929 г., на брой 15.000, сж пласирани всичкитъ. Отъ това вие можете да си теглите заключението.

С. Омарчевски (з. в): Тамъ е нещастieto на г. министра на земледелието, че той се занимава съ продажба на плугове отъ 1923 г., когато принципъ на държавното управление е, че държавата върши само онова, което частниятъ, отдѣлниятъ стопанинъ не е въ състояние да извърши. Когато Общиятъ съюзъ на земеделскитъ кооперации, чийто председател е уважаемиятъ Вашъ колега г. Рашко Маджаровъ, а подпредседателъ е управителътъ на Земледелската банка г. д-ръ Танчевъ, се занимава съ доставката на всички видове комплекси орѣдия и машини, защо Вие възлагате сжщитъ задачи на Министерството на земледелието, респ. на Земледелската банка? Тамъ е Вашето нещастие. Вие трѣбва да се занимавате съ голмийтъ проблеми въ земледелието, които не се състоятъ само въ въвеждане на новитъ култури, както Вие правите.

Министър Д. Христов: Ако Земледелскиятъ съюзъ не признава като необходимо условие и предпоставка, за да може селското население да излѣзе отъ това положение, въ което е, въвеждането на модерния инвентаръ, азъ Ви съжалявамъ.

С. Омарчевски (з. в): Отъ друга страна, Вие не трѣбва да се бъркате въ работи, които преспокойно могатъ да бъдатъ задача на частната инициатива, на инициативата на отдѣлната личностъ. Когато отдѣлни личности, отдѣлни фирми, отдѣлни синдикати и кооперации чрезъ тѣхни съюзи се занимаватъ съ доставка на земеделски орѣдия и машини, Земледелската банка не бива да се обръща на форменъ търговецъ, който да се занимава изключително съ доставката на такива орѣдия и машини. Това не трѣбва да става. Грижитъ за повдигането на нашето земеделско стопанство не могатъ да се сведатъ само до грижи за въвеждане модерната техника. Има грижи, които трѣбва да се положатъ напр., въ областта на нашето ветеринарно дѣло, въ областта на нашето лозарство, пчеларство, бу-

барство и пр. За тия отрасли вие не отдѣляте никакви грижи и не влагате оная енергия, която влагате въ другитъ области, или ако влагате такава, то е въ свършено малкъ размѣръ.

Действията на Министерството на земледелието не сж координирани съ действията на Министерството на търговията. Нѣма една ясна и опредѣлена политика за намиране пазарища на плодоветъ на земеделското производство. Иначе азъ не мога да си обясня голмийтъ кредити, които се даватъ по бюджета на Министерството на земледелието и свършено нищожнитъ кредити, които се даватъ за превозни срѣдства, напр., за набавяне вагони за износа на гроздето въ чужбина.

Стопанската политика на правителството на Демократическия сговоръ по отдѣлнитъ министерства е въ дисхармония; нѣма една ясна, опредѣлена политика, която да бъде следвана и днесъ, и утре. Вие, напр., давате много малко срѣдства за развоа на земеделското образование. Въсто 50 или 60 зимни земеделски училища, колкото сж предвидени въ бюджета, трѣбва да има такива при всѣка прогимназия въ България. Ако задължителното образование не е само една приказка, съ която можемъ да се хвалимъ, не е единъ етикетъ, съ който можемъ да се кичимъ, че сме напреднала и културна страна, ще трѣбва при всѣка прогимназия да имаме практическо земеделско зимно училище, презъ което да минатъ всички мъже и жени, за да добиятъ ония познания, които имъ сж необходими, за да повдигнатъ земеделското си стопанство.

Министър Д. Христов: За да се открие едно допълнително земеделско училище, а не зимно земеделско училище, както предвижда законътъ, ще трѣбва да има първото условие — учители. Такива нѣма, г. г. народни представители! И азъ се обръщамъ и къмъ васъ (Сочи земеделскитъ) и ви питамъ: вие, г. г. земеделци, защо не подготвихте този персоналъ, за да откриемъ при всѣка прогимназия допълнително земеделско училище? Сега ние имаме 74 такива училища, а въ ваше време нѣмаше нито едно. Наистина, трѣбва да бъдете много безочливи, за да забравяте това и за да твърдите тѣзи работи тукъ!

С. Омарчевски (з. в): Позволете ми, г. министре, да Ви кажа, че за хора, свършили висши земеделски училища въ чужбина, Вие лично, като министъръ на земледелието, ходатайствувате за назначението имъ на служба въ Земледелската банка. Позволете да Ви кажа, че дотогава, докато ония, които свършватъ висшата земеделска наука въ чужбина или въ България, не бъдатъ пращани при народа като пионери за насаждането на земеделски знания, а отиватъ да ставатъ чиновници-книгководители при Земледелската банка, нѣма да има повдигане на земледелието. Когато общата политика на правителството, на държавата, върши всичко възможно, чрезъ едно неправилно разпределение на данѣното бреме, последното да легне преди всичко на плещитъ на селското земеделско население, колкото и Вашитъ грижи за земледелието да бъдатъ ръководени отъ добри желания и намерения, винаги ще срещнете пасивната съпротива на земеделското население, занаятъта на което буди въ него вече отвращение. Цѣлата политика на Демократическия сговоръ насажда настроения въ българското село, въ неговитъ обитатели, заради туй защото то пъшка и изнемогва, а вие сте глухи, нѣми и безучастни къмъ неговитъ вопли и стенания. Какъ ще искате туй население, което тъне въ духовна и материална мизерия, съ отворенъ погледъ и съ силно желание да възприеме вашитъ реформи, методи и срѣдства за повдигане на земледелието? Неговото положение днесъ е такова, че то нѣма срѣдства да животува, а не да живѣе тѣй, както трѣбва да се разбира истинскиятъ смисълъ на тази дума.

Нашиятъ народъ, г. г. народни представители, се изражда; нашиятъ народъ е голъ и беденъ. Туй лѣто народниятъ представителъ г. Хрелопановъ въ една своя речъ, при разглеждането на бюджета пакъ на туй министерство, изтъкна отъ трибуната бедственото положение, вегетирането, на което е подложенъ българскиятъ народъ въ горскитъ мѣста, където населението не произвежда зърнени храни. Завчера бѣхме свидетели на хубавата речъ, която нашиятъ колега г. Стоименъ Савовъ произнесе по единъ законъ на Министерството на земледелието.

Министър Д. Христов: (Смѣе се)

С. Омарчевски (з. в): Г. Савовъ се изказа противъ закона, защото, формално погледнато, при яснитъ постановления на закона за бюджета, отчетността и предприятията, съ

единъ отдѣленъ законъ, ни въ клинъ ни въ рѣжавъ, се създаватъ данъци, тегиби за българския гражданинъ; и това става въ момента, когато българскиятъ народъ се намира въ бедствено положение. Трѣбва да се подчертае, че единъ отъ представителитѣ на Демократическия съговоръ имѣ високата честъ да изтъкне това отъ трибуната на Народното събрание.

Г-да! Въ България боледуватъ отъ туберкулоза ежегодно 200.000 души. Единъ народъ отъ 5.540.000 души има 200.000 души, които боледуватъ отъ туберкулоза! 20.000 души умиратъ ежегодно отъ тая болестъ. И забележете, че това сѣ статистически сведения за градското население. Досега мнозина смѣтахме, че туберкулозата е една болестъ, която се предава по наследство. Днесъ е доказано, че при условията, при които живѣе съвременниятъ човѣкъ, заразата се пренася. И ако се приеме, че имаме 200.000 души болни отъ туберкулоза, ако държавата иска да предприеме тѣхното рационално лѣкуване, нуждни сѣ 200.000 легла. Азъ бихъ се възползувалъ отъ интереснитѣ данни, които ни дава нашиятъ колега г. д-ръ Руменовъ, за да видите каква тежка картина представлява този бичъ за човѣчеството въобще, и по-специално за България.

Отъ всички умрѣли отъ разни болести, отъ този бичъ умиратъ до една годишна възраст 238%; отъ 1 до 4-годишна възраст — 1524%; отъ 5 до 7-годишна възраст — 3638%; отъ 10 до 14-годишна възраст — 4981%, близо 50%; отъ 15 до 19-годишна възраст — 6483% отъ всички умрѣли отъ заразни болести. Това е особено важно да се отбележи: това е поколѣнието, което расте предъ нашитѣ очи, което е нашата гордостъ, на което ние възлагаме нашитѣ надежди, на което крепимъ нашитѣ упования. Ето въ какъвъ размѣръ то е заразено отъ туберкулоза, и ето какъ ние му създаваме всички обективни условия, за да боледува, като 40% отъ всички приходи на гражданитѣ отиватъ за държавни даждия, за посрѣщане на разходитѣ, които сѣ нуждни на съвременната държава, за нейния консомативенъ, а не производителенъ бюджетъ.

Освенъ този бичъ, който е взелъ такива широки размѣри въ нашата страна, азъ си позволявамъ за трети пѣтъ отъ тази трибуна да обърна внимание и върху другъ единъ бичъ за България, именно: кожно-венерическитѣ болести, които сѣщо взиматъ широки размѣри. За иллюстрация на моята мисль, за да видите какъ заразата на тѣзи болести се носи въ България, ще ви прочета следнитѣ данни

Презъ тази година, споредъ сведенията, сѣ които разполага Министерството на вътрешнитѣ работи; Главна дирекция за опазване народното здраве, въ Плевенския окръгъ, заедно съ Никополъ, въ 17 населени пункта, сѣ население 27.618 човѣка, сѣ били прегледани 18.524 души и отъ тѣхъ 1.590 души сѣ били намѣрени заразени отъ сифилисъ. Въ Мазановския окръгъ, въ 31 населени мѣста сѣ население 27.000 души, сѣ прегледани 24.219 души, отъ които 1.643 души сѣ намѣрени заразени отъ сифилисъ.

Трѣбва да се знае какъ става лѣкуването и какви срѣдства дава Народното събрание въ голѣмитѣ си грижи за лѣкуването на този най-опасенъ бичъ за народи съ низка култура, какъвто е и българскиятъ, за да се види защо усилията, които полага днешното правителство, сѣ съвършено слаби и не даватъ никакви резултати. Напротивъ, чрезъ непрогресивно и неправилно лѣкуване на заразенитѣ отъ венерически болести се способствува за разнасянето имъ въ по-голѣми коѣтове изъ нашето отечество. Санитарнитѣ отряди, които се изпращатъ за тая цель, лѣкуватъ само видимо, за лице, безъ да иматъ възможностъ да направятъ нѣщо повече, защото нѣматъ санитаренъ персоналъ въ нуждното количество, нѣматъ достатъчно срѣдства и препарати — васерманови и други — които сѣ нуждни, за да се върши лѣкуването на тази болестъ не чрезъ едно или две инжектирания, а чрезъ бавно и посѣпенно, систематично третиране, за да се пресѣче нейниятъ зародишъ и да се направи невъзможно пренасянето ѣ.

Ще ви посоча единъ случай. На 15 септември т. г. въ едно отъ столичнитѣ първоначални училища сѣ били намѣрени две деца болни отъ сифилисъ. Лѣкарътъ, който е констатира тѣхната болестъ, ги е изолира веднага и, за да провѣри дали тази болестъ е наследствена, е изследвалъ семействата на тѣзи деца; установило се, че не само родителитѣ на тѣзи деца, но и тѣхнитѣ бащи, дѣди и пр. не сѣ боледували отъ тази болестъ. Следва да се приеме, че тѣзи деца сѣ придобили тази болестъ по изкуственъ начинъ. Бащата на едното дете е кожухаръ, а на другото — кафеджия; следва да се приеме, че когато сѣ услужвали въ дюкяна на тѣхнитѣ бащи, децата сѣ за заразили отъ тази

болестъ и сѣ станали огнища за заразяване на тѣхнитѣ малки другарчета въ училището. Нуждни сѣ голѣми грижи, нуждни сѣ голѣми старания въ туй отношение.

Ще ви цитирамъ още единъ случай, за да видите какви голѣми размѣри взема този опасенъ бичъ у насъ. Не се срамувамъ да изтъкна тѣзи цифри, а считамъ за свой най-приятенъ дългъ да направя това и да спира вашето просвѣтено внимание върху тѣхъ, та когато дойде време да се искатъ кредити, да бждемъ достатъчно щедри да дадемъ нуждитѣ срѣдства за борба съ единъ такъвъ опасенъ бичъ, какъвто се явява тази болестъ.

Въ с. Каланджа, Василиковска околия, при прегледа, който е билъ направенъ презъ м.м. май и юний т. г., е било намѣрено, че 133 души сѣ болни отъ тази болестъ: тѣ се разпредѣлятъ по социално положение, както следва: 28 земледѣлци, 46 домакини, 2 рибари, 2 работници, 4 овчари, 18 ученици и 33 деца. Ако у възрастния може да има поне известно съзнание, че трѣбва да взима предохранителни мѣрки, какво съзнание бихте предполагали въ у тѣзи 33 деца или у тѣзи 18 ученици, които, стоейки на ученическата скамейка въ туй село, ставатъ огнища за разнасяне на тази зараза по цѣлата българска земя, зараза, пакостнитѣ и вреднитѣ последици на която, смѣтамъ, сѣ твърде добре известни на почитаемото Народно събрание? Зебележете, азъ не ви говоря за другитѣ венерически болести, които тѣй широко сѣ опасали известни окръзи на нашето отечество.

Какво правимъ ние, Народното събрание, и какви сѣ нашитѣ грижи? По бюджета за народното здраве, въ отдѣла за борба съ заразитѣ болести, ние сме дали всичко: презъ 1924/1925 г. — 2.471.820 л.; презъ 1925/1926 г. — 3.176.313 л.; презъ 1926/1927 г. — 2.746.484 л.; презъ 1927/1928 г. — 4.366.760 л.; презъ 1928/1929 — 2.797.560 л. и презъ 1929/1930 г. — 3.719.080 л. А за борба съ туберкулозата и венерическитѣ болести ние даваме за личенъ съставъ, за поддържане на санитарни отряди, за всички медикаменти, препарати, въобще: презъ 1924/1925 г. — 504.534 л.; презъ 1925/1926 г. — 1.051.008 л.; презъ 1926/1927 г. — 717.893 л.; презъ 1927/1928 г. — 3.481.480 л.; презъ 1928/1929 г. — 3.574.140 л. и презъ 1929/1930 г. — 3.787.140 л.

Отъ сведенията, които събрахъ отъ Дирекцията на народното здраве, е видно, че тѣзи срѣдства сѣ съвършено недостатъчни, за да се отговори на голѣмитѣ искания и на голѣмитѣ нужди, и че, напротивъ, сѣ тия срѣдства не се постига абсолютно никакъвъ резултатъ, защото едно лѣкуване, което не е систематическо, не дава абсолютно никакви реални и осезателни резултати.

Бедственото положение на нашия народъ личи и отъ израждането на населението въ много краища на нашата земя. Както се изтъкна отъ преждеговорившитѣ оратори, изхождащи отъ правителственото болшинство, едвали е възможно животуването на това население, а камоли създаването на свѣстни условия за нормаленъ човѣшки животъ. Отъ друга страна, когато широкитѣ слоеве на нашия народъ сѣ въ нѣмотия, въ мизерия, когато тѣнатъ въ духовенъ мракъ, държавата, която намира да даде достатъчно срѣдства за фондъ за работнически застраховки, за фондъ за пенсии на държавнитѣ служители, много малко е дала за онѣзи, които даватъ своето здраве и своитѣ млadini, за да отстояватъ националнитѣ идеали, много малко е направила, за да може да се създадатъ условия, щото нашето земеделско население, което е опората на българската държава, да бжде наистина изворъ на жива сила, да бжде единъ отъ най-здравитѣ устои на държавата. Българскиятъ народъ изнемогва. Когато той изнемогва, получаватъ се грамадни, колосални заплати въ държавни учреждения, наречени автономни, каквито сѣ Народната и Земледѣлската банки. Получаванитѣ въ тѣхъ заплати не сѣ нищо друго, освенъ една провокация. Казвамъ провокация заради това, защото се получаватъ милионни заплати годишно подъ форма на възнаграждения и командировки въ време, когато народътъ изнемогва. Никой моралъ не позволява на управника да създаде всички условия и възможности, щото персоналетъ на автономнитѣ държавни институти да взема грамадни възнаграждения тогава, когато тази държава е зарѣзала въ неволя гражданата частъ отъ този народъ — земеделското население, както и по-голѣмата частъ отъ градското население, състоящо се отъ работници и еснафи. Когато липсва кредитъ за подкрепа на занаятитѣ и за подпомагане на нашето работничество, тъкмо въ това време здрави, прави хора, 40—45 годишни, по силата на правенитѣ имъ въ миналото удържия, получаватъ едни голѣми пенсии. Има семейства и въ София и въ провинцията, отъ които 3—4 души получаватъ пенсия

и заплати. Бащата получава генералска или полковническа пенсия, а жена му, дъщеря му или синът му сж назначени на държавна, окръжна или общинска служба. А пък често пъти бащата се е назначил някъде и надничар. Тръбва да се внесе една промѣна въ закона за държавните пенсии, за да бъдат под покровителството и защитата на пенсионния фонд не само известна категория български граждани, които сж имали възможност да служат на тая държава 25 или 30 години, а да бъдат под защитата и покровителството на тоя закон всички български граждани без изключение. (Ръкоплъскания отъ земледѣлцитѣ) Голѣмитѣ и колосални заплати сж една провокация, едно предизвикателство.

Отъ друга страна, ние имаме една заповѣд отъ Обществото на народитѣ и единъ поетъ предъ него ангажментъ при сключване на стабилизационния заемъ: да съкратимъ нашия чиновнически кадаръ тази година съ 10.000 души, обаче въ туй отношение ние не виждаме никакви грижи. Затъ ние и малко виждаме г. министъра на финанситѣ, а министъръ-председателъ — единъ отъ виднитѣ наши икономисти — презъ повечето време отъ годината управлява най-важнитѣ министерства, вънъ отъ своето. Изглежда, както неотдавна единъ народенъ представителъ разправяше, че ние имаме високата честъ да виждаме тукъ за кратко време г. министъра на финанситѣ, дошелъ сякашъ въ отпускъ отъ възложената му отъ дълго време задача по отстояване въ чужбина правдинитѣ и сждбинитѣ на България, и затова не можемъ да видимъ голѣмитѣ му грижи, голѣмитѣ му старания за туряне въ действие на голѣмитѣ ножици, за които тѣй възторжено сж ч. говорили отъ трибуната много видни правителствени депутати.

Г. г. народни представители! Вътрешната политика на правителството се характеризира като една политика на крайна несигурност — убийства всѣкидневно, всѣкичасно. Дълженъ съмъ отъ тая трибуна да осжда убийствата, отъ каквито и идейни подбули да сж диктувани. Защото не сж убийствата, не сж камата и куршумътъ, които трѣбва да бъдатъ срдства за разрешение особено на политическитѣ спорове. И всички ония, които намиратъ разрешението на своитѣ партийни и други спорове въ силата на куршума, безъ да държатъ смѣтка за сигурността на българската държава, за нейния вътрешенъ редъ и порядъкъ и за нейния престижъ, както вътре въ страната, така и вънъ, трѣбва да знаятъ, че органитѣ на тая държава сж силни и властни да турятъ всѣкиго на мѣстото му. Но сякашъ българската държава е немошна да се справи съ това — убийствата — което е пустнало широки корени въ нея. Нашата администрация смѣта, че изпълнява своя дългъ, като прави избори, които донасятъ добри резултати за днешната управляваща партия. Сжщо така администрацията смѣта, че е изпълнила своя дългъ, когато възпрепятствува изливането на народното негодувание по въпроса за репарациитѣ въ митинги и демонстрации. Сякашъ дейността на българската администрация се заключава въ това: да пази реда и спокойствието, за да даде възможностъ да се създаватъ организации, които явно подриватъ съвременния общественъ строй, които сж една провокация въ днешнитѣ тежки времена, и които организации подпадатъ подъ яснитѣ и стриктни постановления на общия наказателенъ законъ и на закона за защита на държавата. Обаче силата на закона за защита на държавата се проявява спрямо други постѣпки и действия, а не и спрямо онѣзи организации, които подриватъ съвременния общественъ строй, които подриватъ парламентаризма. Сякашъ официалната властъ се счита за задължена да толерира тѣзи организации, да имъ позволява паради, да имъ позволява да дефилиратъ въ официални шествия, въ които дефилира войската и учащата се младежъ. На парада на „Родна защита“ участвува и нашиятъ уважаемъ подпредседателъ на Народното събрание г. Димчевъ. При връчването боздугана на вождъ на „Родна защита“, Шкойновъ, сж присъствували висши воински началници и висши чиновници отъ нашето Военно министерство.

Г. г. народни представители! Парламентаризмътъ може да има своитѣ недостатѣци, своитѣ дефекти, но въ всѣки случай на почвата на парламентаризма ще догонва постижения съвременната демокрация, а не на почвата на други форми на управление, които форми опитътъ на другитѣ държави ни е показвалъ, че сж вредни, и които форми не сж по-схващанията и разбиранията на българската нация. Днесъ свѣтътъ еднаково се бори противъ болшевизма отъ лѣво и противъ фашизма отъ дѣсно. Нашето правителство е безсилно да се бори съ тая опасностъ, която се надига отъ дѣсно, която иде да подрива парламентаризма, която иде да подронва съвременния редъ и порядъкъ, защото

болшинството отъ членоветѣ на тая организация „Родна защита“ сж адепти и поддръжници на идеитѣ на Демократическия сговоръ. Съ известни свои действия правителството на Демократическия сговоръ фаворизира, покровителствува тия фашисти, тия хора на чернитѣ ризи и съ това имъ дава възможностъ утре, съ срдства непозволенни отъ закона и конституцията, да промѣнятъ съвременния редъ и порядъкъ. Правителството налива вода въ една чужда воденица, то сѣче клона, на който седи. Следователно, налага се да се изтъкне при дебатитѣ по отговора на тронното слово дългътъ на правителството да постави всѣкиго на мѣстото му. Докато е време трѣбва да се взематъ мѣрки противъ тая опасностъ, защото отъ 4.572 населени пункта у насъ, въ 742 пункта има фашистки организации.

Н. Пждаревъ (д. сг): Вижте какво е положението на Демократическия сговоръ: да води борба противъ тѣхъ и противъ вашитѣ скрити организации. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

С. Омарчевски (з. в): Г. г. народни представители! Две думи за корупцията, за разпиляването на народнитѣ срдства. Никога корупцията въ българската държава отъ страна на държавни чиновници, митничари, пощаджии, желѣзничари не е вземала този размѣръ, който има днесъ. Никога разпиляването на народната парѣ не е вземало такива размѣри, както днесъ. Азъ ще цитирамъ единъ случай, твърде характеренъ за днешното време. Министърътъ на търговията, промишлеността и труда решава да обогати нашата книжнина, да повдигне нашата духовна култура, нашата просвѣта съ издаването на класическото произведение на Омира „Илиада“. Въмѣсто да се занимава съ тази задача, нашиятъ министъръ на просвѣщението, въ ресора и задачитѣ на когото се пада да способствува съ всички срдства за издигане просвѣтата на българския народъ, защото невежеството е най-опасниятъ врагъ на човѣчеството, съ тази роль се нагърбва нашиятъ министъръ на търговията, промишлеността и труда. И той заповѣдва да се отпечати класическото съчинение на Омира „Илиада“ въ около 12 хиляди екземпляри, които коствуватъ единъ милионъ лева.

Министърътъ на просвѣтата моли професори отъ Софийския университетъ, вещи и компетентни лица, да се произнесатъ по този въпросъ. И тѣ се произнасятъ. Министерството на народното просвѣщение публикува въ своето официално издание „Училищенъ прегледъ“ една рецензия отъ професора по класическата филология въ нашия Университетъ и най-добрия познавачъ на латинския и грѣцкия езици, проф. Димитъръ Дечевъ, отъ която ще направя само едно извлѣчение.

И. Лѣкарски (д. сг): И това било по отговора на тронното слово!

С. Омарчевски (з. в): Да ви кажа какъ се разпилява народната парѣ.

Министъръ С. Василевъ: Кажете за кражбитѣ на Александъръ Стамболийски! Ние преследваме корупцията, а вие я покровителствувахте.

Д. Ивановъ (з. в): Кажете, откъде сж похарчени?

Министъръ С. Василевъ: Отъ държавния бюджетъ. Не ви е срамъ! За корупция говорите! Разбойници!

С. Омарчевски (з. в): (Чете) „А това показва, че една трета отъ „Илиада“ на г. Поповъ чѣма нищо общо съ Омира, а представлява негова лична добавка, която между другото эле говори и за литературния му вкусъ. Очевидно, г. Поповъ не е билъ доволенъ отъ Омира и, чувствувайки своето превъзходство надъ него, счелъ е за необходимо да ретушира и корегира неговата поема. Ето защо той е поставилъ въ своето издание на първо мѣсто своя ликъ съ автографъ, а на второ мѣсто — и то твърде назадъ отъ края — Омировия бюстъ“.

Н. Пждаревъ (д. сг): Това е влияние на вѣковетѣ!

С. Омарчевски (з. в): (Продължава да чете) „Обстоятелството, че такъвъ нескропенъ преводъ, какъвто е тоя на г. Поповъ, е могълъ да преживѣе у насъ две издания, не говори особено добре за общата ни литературна култура. Изобщо съ твърде слабото чувство къмъ истинска литература може да се обясни, че известни хора у насъ дадоха

възможност на г. Попова да преиздаде своя преводъ въ Държавната печатница, и тъй да се изразходватъ по немилостивъ начинъ повече отъ половинъ милионъ лева, безъ да е било взето преди това мнението на нѣкое вѣщо лице за качеството на самия преводъ“.

Това се пише въ официалното издание „Училищенъ прегледъ“ на Министерството на народното просвѣщение.

Има друга една рецензия отъ проф. д-ръ Райко Горановъ, който сѣщо така неблагоприятно се отзовава за това творение, излѣзло подъ егидата и покровителството на нашия възлюбленъ министъръ на търговията, промишлеността и труда, Цвѣтко Бобшевски.

Г. министърътъ на народното просвѣщение, обаче, за да се уредятъ смѣтките по издаването на тази книга, за която се повдига голѣмъ въпросъ, е откупилъ, въпреки неблагоприятната рецензия, публикувана въ официалното издание на Министерството на народното просвѣщение, 700 екземпляра и е издалъ окръжно № 9053 отъ 2 априлъ т. г., въ което казва: (Чете) „Изпраша ви се единъ екземпляръ отъ Омировата „Илиада“, преведена отъ Г. Поповъ, чиято цена е намалена за читалищата на 300 л. Сумата ще се изпраша направо въ Държавната печатница. За началникъ на отдѣлението (п) Ат. Величковъ“.

Министъръ Н. Найденовъ: Които желаятъ, не я налагаме. Само че, г. Омарчевски, не забравяйте, че има и други рецензии.

С. Омарчевски (з. в): Позволете, азъ зная какво при казвамъ. Азъ одобрявамъ издаването на Омировата „Илиада“, макаръ и въ преиначена форма, както е казано въ критиката на проф. Дечевъ. Но азъ цитирамъ този случай, за да покажа какъ се разпиляватъ срѣдствата отъ едно министерство, каквото е Министерството на търговията, на което нито призиването, нито целитъ и задачитъ му позволяватъ да се занимава съ функции и задачи на друго министерство. Отъ друга страна, не намирамъ думи да окачества постѣпката на органитъ на Министерството на просвѣщението, които, въпреки ясно изразената неблагоприятна рецензия, изпращатъ тази книга на българскитъ читалища, за да се просвѣщаватъ българскитъ граждани.

Министъръ Н. Найденовъ: Има и други рецензии, г. Омарчевски.

С. Омарчевски (з. в): Има и други рецензии, и мога да ви ги прочета, но нѣмаме време.

Г. г. народни представители! Разбойничеството е другъ единъ постояненъ спътникъ на управлението на Демократическия сговоръ. Доживѣхме дотамъ, правителствени вестници да съобщаватъ за кражба, извършена въ IV полицейски участъкъ; доживѣхме дотамъ, предъ българския дворецъ, въ полицейския участъкъ, да бждатъ откраднати пушки, да бждатъ откраднати шинели! Кжде е била полицията?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Полицията е уловила крадеца, и той е въ затвора.

С. Омарчевски (з. в): Не е важно дали полицията го е заловила. Важното е, че IV полицейски участъкъ е билъ обранъ. Ако вървимъ така, ще хванатъ, ще обератъ и Васъ, г. министъръ-председателю!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Крадецътъ е билъ по-рано стражаръ — вѣроятно въ ваше време — ималъ е достѣпъ въ участъка, влѣзълъ е тамъ и излѣзълъ съ пушки и шинели. Но хванали сѣ го.

С. Омарчевски (з. в): Важното е, че IV полицейски участъкъ между 10 и 11 часа, на 15 или 16 т. м., е билъ обранъ отъ кандидатъ за стражаръ на правителството на Демократическия сговоръ.

И. Лѣкарски (д. сг): Той е билъ дружбашъ.

С. Омарчевски (з. в): Азъ искамъ да констатирамъ, че въ сърдцето на България, въ сърдцето на столицата на България, въ IV полицейски участъкъ, е било откраднато оръжие. Азъ искамъ да констатирамъ сѣщо, че една банда, каквато е бандата на Дочо Узуновъ, можа да постави на кракъ и въ трепетъ не само известни части отъ обществото, но цѣла България. Правителството, изхождайки отъ известни съображения отъ държавенъ интересъ, както се изрази г. министърътъ на полицията, и досега не е отгово-

рило на направенитъ му питання и интерпелации по този случай. Ние не знаемъ дали въ този моментъ Дочо Узуновъ не се подвизава въ София и дали нѣма да отиде въ нѣкое учреждение да накара всички чиновници да си адигнатъ горе ржцетъ! Ако една банда спира тренове и избира пѣтници; ако тя е добре екипирана; ако тя се движи свободно изъ страната въ разстояние на цѣлъ месецъ, избива цѣлъ сѣдийски съставъ, и правителството е негодно да се справи съ нея, въпреки даденитъ му срѣдства за полицията повече, отколкото за народното здраве, това показва, че то е явно безсилно да се справи съ едно зло, безъ да говоримъ, че не полага грижи за премахването на причинитъ, които способствуватъ, за да цѣпти и вирѣе разбойничеството у насъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣвицата)

Бихъ характеризиралъ вътрешната политика на правителството — една крайна несигурност. Каква е тази държавна сигурност, какъвъ е този вътрешенъ редъ, какво е това вътрешно спокойствие, което ще способствува да се увеличи престижътъ и авторитетътъ на България въ чужбина; каква е тази вътрешна сигурност и миръ, при които може да цѣпти и да се развива стопанскиятъ и икономически животъ, когато председателятъ на Народното събрание се оплаква, че неговиятъ животъ е въ опасност! Каква е тая вътрешна сигурност, какво е това спокойствие, което би издигнало престижа на България въ този тежъкъ за нея часъ, когато председателятъ на Народното събрание, единъ отъ основателитъ на Демократическия сговоръ, единъ отъ стълбоветъ на днесъ властващата партия, се оплаква на министра на полицията, че неговиятъ животъ се намира въ опасност и моли да се взематъ мѣрки, за да се запази животътъ му? Има ли по-вѣренъ белегъ, има ли по-вѣренъ указателъ, има ли по-вѣрна характеристика за вътрешното положение отъ тая, която дава самъ председателятъ на Народното събрание Александъръ Цанковъ, авторътъ и героятъ на 9 юний? Не е ли това признакъ на отричане политиката на умиротворение, политиката на успокоение, която всѣки моментъ тукъ се проповѣдва отъ г. министъръ-председателя и отъ неговитъ колеги? Каква е тая вътрешна сигурност, при която животътъ на единъ отъ дехотоюнкскитъ герои, какъвто е бившиятъ началникъ на Военното училище г. полковникъ Велчевъ, се заплашва отъ другъ единъ официаленъ органъ на Министерството на войната? Азъ зная, че този въпросъ е отнесенъ до сѣда, и той ще си каже думата кой е виновенъ, дали визираниятъ полковникъ или другиятъ, или двамата, или никой Това бждещото ще покаже. Мой дългъ е, като народенъ представителъ, да констатирамъ отъ тая трибуна, че доверашни колеги, едни отъ стълбоветъ на Демократическия сговоръ, едни видни органи на държавната властъ се обвиняватъ, се преследватъ и се оплакватъ едни отъ други. Питамъ и моля да ми се отговори: ако се отправя молба за запазване живота на председателя на Народното събрание, ако нему е внушено това, тогава кому следва да се оплачемъ ние, които не можемъ да намѣримъ думи, които не можемъ да намѣримъ изрази, за да опишемъ преследванията и гоненията, на които е подложено земледѣлското съсловие?

Нѣкой отъ говориститъ: Оплачете се на Дочо Узуновъ. Той казва, че ви защитава.

С. Омарчевски (з. в): Съ какви думи ние бихме могли да си послужимъ, за да изразимъ по кой начинъ сме третираны и гонени до последния мигъ, и тъй ли смѣта правителството, че се върви по пътя на успокоението, на умиротворението?

Азъ ще завърша съ една критика на вътрешната политика на правителството, която направи единъ отъ правителствени вестници, какъвто е г. „Лжчъ“. В „Лжчъ“, органъ на правителството, казва следното.

Н. Пждаревъ (д. сг): Органъ на правителството ли е?

С. Омарчевски (з. в): Ами на кого е органъ! Органъ на правителственото болшинство.

Д. Дерлипански (з. в): На една частъ отъ правителственото болшинство.

С. Омарчевски (з. в): Органъ на една частъ отъ правителственото болшинство.

С. Кърловъ (з. в): Органъ на едно племе.

Министъръ С. Василевъ: Само в. „Демократически сговоръ“ е органъ на правителството.

Д. Даскаловъ (з. в): Кой редактира в. „Лъчъ“?

С. Омарчевски (з. в): В. „Лъчъ“ въ брой 278 отъ 13 ноември т. г. се произнася твърде загрижено за вътрешното и външното положение, въ което се намира България. Въ уводна статия подъ заглавие „Несъмненими“ казва дословно следното: (Чете) „Свѣтътъ бѣше свикналъ да мисли, че Чембърлейнъ още за дълго ще направлява политиката на Европа, когато неочаквано се чуватъ юмруците на Сноудена въ Хага. Британскиятъ печатъ — съ консервативния начело — възвести шумно, че всѣки английски държавникъ еднакво умѣе да защити голѣмитъ интереси на съединеното кралство.“

Следъ водевилната игра отъ французки кабинети преди три години считаше се, че само коравиятъ Поанкаре може да овладѣе размирния духъ въ републиката, че само голѣмиятъ опортюнистъ въ международнитъ комбинации ще бѣде още редица години начело. Напустна Поанкаре, последва го и Брианъ. Оказа се наново, че въ политическия животъ на народитъ ставаъ понѣкога временно излишни най-голѣмитъ политически таланти.“

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Изглежда, че статията е много ценна, щомъ я четете цѣлата.

С. Омарчевски (з. в): „Това сж уроци отъ страни съ най-свѣършената парламентарна система, която ежегодно размѣства стотници министерски портфейли, като не щади и политически фигури, които ние съзираме само като си вдигнемъ високо главата.“

Но увѣковѣчаването не се забелязва и въ полудиктатури, където би се приело, че шефътъ управлява съ подобрани марионетки,“ . . .

Нѣкой отъ сговориститъ: Чели сме я тази статия, г. Омарчевски, нѣма защо да я четете сега.

С. Омарчевски (з. в): . . . „много или малко компетентни, но всѣкога послушни и покорни. Италия извади отъ нѣколко години редица способни люде, които заеха едни отъ най-висшитъ служби на държавната управа, дадоха всичко, що можаха, и не се помислиха нито единъ моментъ за абсолютно неизбѣжни.“

Изглежда, че въ наше време — на тѣй неустановени, промѣнливи събития — сѣществуватъ една единствена страна, въ която управляващитъ иматъ привилегитъ на несъмненими еснафски лонджи. Всѣки кабинетъ е единъ затворенъ цехъ отъ срѣдното столѣтие, отъ който не може да се махне не само нѣкой срѣдно мѣродавенъ, но и всѣки, който е случайно записанъ въ него.

Стопанскиятъ животъ се превива подъ една небивала криза — фирми чезнатъ една подиръ друга; банки се катурватъ; кредитътъ се намалява не на дни, но на минути и хвърля всѣкого въ голѣмо, неизлѣчимо смущение: една банда отъ 5 чедовѣка е обърнала на гавра нашата охрана и може би ще реши, както нѣкогашниятъ разбойникъ Яко, да извлѣче и пушкитъ отъ нѣкой участъкъ. Ние, обаче, сме солидарни, като колеги, когато трѣбва да важничимъ, да продаваме пози — да не ни смущаватъ, защото сме обладани всички отъ най-голѣми, сѣдбоносни държавни промишления.

Единъ за всички и всички за единъ, а то значи: когато едни сж заети да отстояватъ интереситъ на страната предъ репарационната комисиия въ странство, другъ се е натоварилъ — г. министъръ-председателю, това е важно да чуете — „да носи тукъ три важни ресора; останалитъ могатъ да бждатъ свободни да командуватъ, напр., подчиненитъ си въ нѣкои конгреси, да покровителствуватъ въ администрацията подъ лоша звезда хора, а други да доучватъ балетното изкуство въ подведомственитъ си учреждения.“

Въ това време, като не можемъ да наложимъ веднага решение, което е на всички въ устата — управата да се лиши отъ своитъ синекури — възнасяме, чрезъ „Слово“, напр., молитви къмъ Парламента, дано той . . . хване бандата на Дочо Узуновъ.“

Г. г. народни представители! Азъ не зная по-добра характеристика отъ тази, която дава единъ органъ на правителството за неговата вътрешна политика, за стопанската разруха, подъ която се превива снагата на България. Азъ виждамъ черно предъ бждешото на България; азъ виждамъ незагрижеността на българското правителство; азъ виждамъ въ този тежъкъ за него часъ партизански бѣсъ и стрѣвъ. Напр., въ една статия на сношния брой на в. „Демократически сговоръ“, въ която се говори за конгреса на земледѣлцитъ, се казва така: (Чете) „Дружбашкиятъ сюзъ, тази тъмна сила, която може само да руши,

не е престаналъ да бжде една опасностъ за спокойното и нормално развитие на нашата страна, и всѣки, който би го подпомогналъ, за да се приближи до властта, би извършилъ едно голѣмо престѣпление спрямо отечеството.“

Вмѣсто правителството и неговитъ органи да се занимаватъ съ голѣмитъ въпроси на деня и да полагаатъ голѣми грижи и старания, за да се повдигне авторитетътъ и престижътъ на властта, тѣ, на които предлежи инициативата за умиротворението на тая страна, насѣкватъ, наострятъ срещу най-голѣмата обществена сила, каквато, безспорно, е Земледѣлскиятъ сюзъ.

Министъръ С. Василевъ: Кажете нѣщо отъ речта на Георги Йордановъ въ вашия конгресъ.

С. Омарчевски (з. в): Азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че правителството и да има желание да направи нѣщо добро, не може; то нѣма центъръ; г. Ляпчевъ не е центъръ; той не може да се наложи, той нѣма тази сила, защото е робъ на една 9-юнска психология; той трѣбва да прави концесии на всички, за да може да стои на власт. Изглежда, че не ще бжде вѣроятно оновѣ, за което ни увѣряватъ протиницитъ, че нашиятъ министъръ-председателъ билъ съ дебели нерви. Изглежда, че нашиятъ министъръ-председателъ е останалъ съвършено безъ нерви. Защото другояче азъ не мога да си обясня, какъ този старъ обществень деятель, косата на когото е окапала отъ борби за демокрация, отъ борби за народни правдини въ миналото, другаръ на Каравелова и Такева, въ този тежъкъ за България часъ си прави оглушки и оправдава своитъ дебели нерви и спокойствие съ хамидовското алатурка, да смѣта, че времето е неговъ сюзникъ и че то лѣкува всички болки. Г. министъръ-председателю! Вие сте много гордъ и самонадѣянъ. На туй мѣсто (Сочи масата на министъръ-председателя) вие и ние сме видѣли и други, тоже като Васъ надменни и горди. Вие, г. министъръ-председателю, въ миналото видѣхте единъ държавникъ, какъвто бѣше д-ръ Радославовъ, който бѣше се забравилъ въ единъ най-важенъ за държавата часъ, какъвто бѣше часътъ за националното обединение на България, който заяви на опозицията и на Васъ, като опозиционеръ: „Вие не сте достойни да мислите за онова дѣло, което днесъ азъ градя.“ Г. министъръ-председателю! Вие може да имате най-добри желания и най-добри намѣрения, но пожарницата въ Вашата партия, казгитъ и крамолитъ въ Демократическия сговоръ не Ви даватъ възможностъ, не Ви даватъ време, срѣдства и сили да се посветите на държавното управление. Това е моето искрено убеждение, това е моето мнение. Азъ съмъ билъ три години и нѣщо министъръ и зная колко е скѣпо времето на управника и колко е тежко за единъ управникъ, когато положението на партията, на която се крепи управление, е нестабилно, несигурно. Мислите ли вие, г. министъръ-председателю, съ Вашитъ дебели като вжжета нерви, че българскиятъ народъ е безучастенъ зритель къмъ статията на тоя приятелъ и доброжелателъ на България и българското племе? Азъ нѣмамъ такова долно мнение за българския народъ, но азъ виждамъ неговата трагедия, неговата невъзможностъ да се справи съ тия добри желания. Следва г. министъръ-председателъ да прояви единъ жестъ на голѣмъ, на виснъ държавнически патриотизмъ — да повика други. А въ тази ѳлгария има много предани синове, които еднакво се възпламеняватъ и възхищаватъ отъ това, да бждатъ полезни на тая държава, ако не повече отъ него, то поне наравно съ него. И г. министъръ-председателъ следва да разбере, че отгукъ-нататъкъ неговото стоеие на властъ се явява държавна и обществена опасностъ предъ видъ заплашенитъ интереси на българската държава, и че правителството трѣбва да отстапи мѣстото си на една сила, авторитетна и стабилна властъ, която единствено може да донесе облекчение отъ вънъ и би издигнала престижа на България. Безспорно, въ центъра на тази властъ народна ще трѣбва да застане Земледѣлскиятъ сюзъ. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитъ)

Министъръ С. Василевъ: (Казва нѣщо)

С. Омарчевски (з. в): Може да не Ви е приятно това, но така е. Вие, г. Славейко Василевъ, говорите за престѣпленията на Стамболийски, описани въ „Демократически сговоръ“. Следъ 9 юний вие написате цѣли вагони литература, книги, брошури, но никой не се подаде на Вашитъ заблуждения и обвинения спрямо Земледѣлския сюзъ. Ние продължаваме да се боримъ честно и почтено съ всички срѣдства, позволени отъ законитъ, и опасни сж Вашитъ обвинения, че Земледѣлскиятъ сюзъ въ миналото билъ ятакъ на еднофронтството и че искалъ да стане

гръбнака на една власт народна, която ще изведе България на спасителния бръг. Въпреки вашата воля, въпреки вашето желание, тази народна власт ще дойде, тя се вече вижда, иде, и нейната основа, гръбнакът ѝ ще бъде Земледелският съюз, колкото и да е неприятно това на този или онзи. Аз виждам очертани контурите на тази нова власт.

Министър С. Василев: Блажени сънища!

С. Омарчевски (з. в): Въ края на краищата пакъ на Българския земеделски съюз, който е генералният представител на най-големият съсловие на България, на най-жизнеспособното българско население, ще се опре вътрешния ден българският народ при отстояване националните интереси. И акт на висша държавническа справедливост би извършил всеки управник, ако способствува за излизането на равнище на Земеделския съюз. Напразни бяха усилията на г. министъра на полицията да спъне свободното развитие на Земеделския съюз, като въ центъра на София чрез своите действия не позволи, въпреки всекакъв закон, редовното свикване на земеделския конгрес. Аз питам г. министъра на полицията: не смята ли се отговорен пред конституцията; на какво основание заповядва да се издадат 3.000 утвърждения за пътуване на нашите делегати за конгреса?

Министър-председател А. Ляпчев: Аз имам върховен дълг да пазя реда. 3.000 утвърждения били малко! Хайде де!

С. Омарчевски (з. в): Вие имате върховен дълг да пазите България от разбойници като Дочо Узунов, от разбойници, които обраха IV участък; Вие имате върховен дълг да пазите България от разбойници без пушки, които ограбват държавата чрез митниците и железниците, а този прост, мирен и честен селянин, когото викате при маневри, при мобилизация, когато се запламва държавата, трябва да го пустнете свободно да си направи конгрес.

П. Якимов (д. сг): Мина епохата на факелните шествия.

Министър-председател А. Ляпчев: Ако Вие намирате, че нашият конгрес не беше свободен, тогава няма какво да говорим.

С. Омарчевски (з. в): Намирамъ.

Министър-председател А. Ляпчев: Вие не искате конгрес, за да разсъждавате, а въобще за друго.

С. Омарчевски (з. в): Г. г. народни представители! Нека престанем в този върховен за държавата час, когато бъдещето на България е на карта, когато имаме на врата ѝ тежки и непоносими репарации, против които цълият народ изнемогва, ...

Министър-председател А. Ляпчев: Всичко това е лъжа. Нито нашето съществуване е изложено на карта, нито ще ни нахлузят нѣщо, а ще ни освободят от това, което ни нахлузиха презъ ваше време. Не Ви е срамъ да приказвате!

С. Омарчевски (з. в): Оптимизмът на г. Ляпчев е оптимизъм за задържане на властта.

Министър-председател А. Ляпчев: Оптимизмът ми е оправдан. И Вие можете да се радвате на свободата, която имате, да говорите глупости.

С. Омарчевски (з. в): Оптимизмът на г. министър-председателя не се основава на никакви положителни данни, а е оптимизъм на страх от падане от власт.

Министър-председател А. Ляпчев: Ха, оптимизъм от страх!

(Председателското място се заема от подпредседателя А. Христов)

С. Омарчевски (з. в): Правителството, въ желанието си да се задържи на власт, изправя Парламента предъ пълна неизвестност. Утре ще ни тръсне да гласуваме една конвенция, която кой знае какъ ще разрешава въпроса.

Азъ смятамъ, че е дълг на политическият течение на българската интелигенция да понесат въ цялата страна един викъ, един зовъ, който да обхване всички слоеве: „Долу правителството“, което представлява една опас-

ност за българската държава. (Ръкоплъскания отъ земледелците)

Министър С. Василев: (Къмъ земледелците) Изглежда, че преди да излезе на трибуната, е изпилъ 5 кгр. вино.

Отъ земледелците: А-а-а! (Възражения)

С. Омарчевски (з. в): Азъ казахъ онова, което искахъ да кажа. Пияниците сж другаде, а не тукъ. Г. Василев да пита своя колега Кулевъ, а не мене. (Къмъ министър С. Василев) Имамъ документи въ архивата на Външното министерство, които свидетелствуватъ, че ти шѣше да бъдешъ дипломатически агентъ на дружбашкото правителство. Ние поискахме агреманъ за тебъ за дипломатически агентъ въ Варшава. Дипломатическата ти униформа още стои въ дома ти. Но на тебе не ти върватъ, както не ти върватъ 9-юнките, както и Цанковъ даже не ти върваше.

Министър С. Василев: Защо не приехъ?

С. Омарчевски (з. в): И на Ляпчевъ не върваше, а бѣше го оставилъ само за връзка съ Репарационната комисия.

Министър В. Моллов: Стига, бе!

Председателствуващ А. Христов: Има думата народниятъ представител г. Георги Поповъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Разискванията по отговора на тронното слово въ настоящата сесия ставатъ при изключителни обстоятелства. Цѣлата страча е изправена предъ една страшна стопанска криза. Всички стопански съсловия, безъ изключение, сж подъ гнета на една стагнация въ стоковата обмяна. Въ цялата страна се чувствува едно небивало и нечувано досега безпаричие. Разрешава се въпросътъ за нашите репарационни плащания, единъ въпросъ, отъ който зависи въ голъма степенъ бъдещето на България; единъ въпросъ, отъ който зависи, дали България ще може свободно да живѣе и да се развива като самостоятелна държава и нация; дали българскиятъ народъ ще може да живѣе и да се развива икономически, или той ще трѣбва въ мизерия да се изражда. Тия изключителни обстоятелства, при които ставатъ разискванията по отговора на тронното слово, налагатъ изключителни мѣрки отъ страна на Народното събрание.

На първо място ние ще трѣбва да погледнемъ всичко това право въ очите, безъ да правимъ нѣкакъвъ компромисъ съ нашата съвѣст. Ще трѣбва да посочимъ своевременно мѣрките, които трѣбва да се взематъ, ако не искамъ това зло да стане по-големо; хроническо, а като всѣко хроническо зло, като всѣка хроническа болестъ, то ще се лѣкува много бавно и ще трѣбва повече време.

Азъ не допускамъ, че въ срѣдата на народното представителство ще се намѣри нѣкой, който да отрече стопанската криза, която днесъ преживява нашиятъ народъ. Не мога да се съглася съ оптимизма на г. министър-председателя по тоя въпросъ. Не мога сжщо така да призная ония изявления, които той направи тукъ по поводъ едно питане на варненския народенъ представител г. Калоянъ Маноловъ, че въ нашата страна кризата се чувствува извънредно малко, че никакви кредити не сж били намалени и че, следователно, у насъ нѣмало кредитна криза.

Г. г. народни представители! Всички стопански съсловия, въ лицето на своите съюзи, на своите дружества, въ лицето на търговските камари, които сж полуофициални учреждения, въ своите резолюции и чрезъ секретарите на тия търговски камари отъ редъ месеци насамъ биятъ тревога, че въ нашата страна има голъма стопанска криза, голъма стагнация въ стоковия обмянъ, че има едно нечувано и невиджано досега безпаричие. Тия констатации отъ страна на стопанските съсловия идатъ да докажатъ, че действително стопанската криза, която преживява днесъ страната, не е малка. Но не сж само стопанските съсловия, които могатъ да бъдатъ заинтересовани. Самите цифри въ отчета на Българската народна банка говорятъ, че действително у насъ се шири една голъма стопанска стагнация. Ако прегледаме цифрите за кредитите, които сж давани на стопанските съсловия, преди Народната банка да се реорганизира и да премине къмъ сегашния режимъ по закона отъ 1927 и 1928 г., ние ще видимъ, че тогава кредити сж давани въ много по-големи размѣри, отколкото сега. Така, напр., презъ 1925 г. Народната банка е дала прѣко на стопанските съсловия кредити 445.699.000 лѣ;

през 1926 г. — 849.028.000 л.; през 1927 г. — 642.817.000 л.; през 1928 г. — 674.752.000 л. А впоследствие, през месеците март до септември включително, когато кризата се е чувствувала най-осезателно, когато нуждата от пари е била най-голяма, Народната банка е дала пръко на стопанските съсловия следните кредити: до 31 март 1929 г. — 341.727.344 л.; до 31 май — 374.309.643 л.; до 31 август — 362.297.655 л., а до 31 септември — . . .

Министър-председател А. Ляпчевъ: 31 септември нѣма.

Г. Т. Поповъ (д. сг): До 30 септември

Министър-председател А. Ляпчевъ: Поправи си малко цифрите тогава.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Към 1 октомври — не е важна тая грѣшка.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Ха така, поправи си сега и цифрите.

Г. Т. Поповъ (д. сг): До 1 септември Народната банка е дала. . .

Министър-председател А. Ляпчевъ: Не трѣбва отъ едно да се заключава за всичко.

Г. Т. Поповъ (д. сг): . . . 344.531.464 л.

П. Якимовъ (д. сг): Г. Поповъ! Извинете. Вие говорите за кредита, даденъ непосредствено на търговците.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Не — на всички стопански съсловия.

П. Якимовъ (д. сг): Ако вие прибавите и кредита, даденъ на индустриалците, ссентовият портфейлъ на Народната банка ще надмине единъ милиардъ лева.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Не. Той това не ще да каже.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Азъ черпя сведенията си отъ отчета на банката. Вземете отчета и ще видите, че това, което говоря, е вѣрно.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Какво ще му прикажете? Не е г. Поповъ да не знае, че почитаемите търговци накупили много стоки, магазините имъ прѣцятъ отъ стоки, не могатъ да ги продадатъ, и отъ тамъ е кризата. Така сѣщо и индустриалците произведоха много. Даже могатъ да се обвиняватъ тѣзи, които дадоха кредитъ, че сѣ дали повече кредитъ, отколкото трѣбва. Кризата не е отъ малко даденъ кредитъ. Тамъ е истината, и ще Ви я докажемъ, г. Поповъ.

П. Якимовъ (д. сг): Съ дадения кредитъ отъ частните банки цѣлятъ даденъ кредитъ въ страната възлиза на 6 милиарда лева.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Презъ августъ и септември у насъ ссентовият обмѣнъ е най-високъ, обикновено съ 30—40% повече, отколкото обикновено, и презъ тия именно месеци, когато сѣ били нуждни най-много пари, ние виждаме, че спада прѣкниятъ кредитъ на търговските съсловия на 344.531.000 л. Какво представлява тази сума въ сравнение на онова, което се е давало на ссщитѣ тия търговски и стопански съсловия презъ 1926 г. и по-рано, ще видимъ. Като направимъ едно такова сравнение, ще излѣзе, че въ 1926 г., когато, споредъ данните, които ви дадохъ, е дадено на тия съсловия около 674 милиона лева, кредитътъ е намаленъ наполовина. А като прибавите къмъ това, че има и единъ другъ кредитъ, кредитъ въ видъ на заеми срещу поръчителства, който следъ измѣненята на закона за Народната банка презъ 1928 г. е забраненъ — тозъ да се запомни добре — и по който кредитъ въ 1926 г. сѣ дадени около 82 милиона лева на ссщитѣ тия стопански съсловия, ще излѣзе, че въ тази година, когато кризата се е чувствувала най-много, ние сме намалили кредита на стопанските съсловия съ 582.000.000 л. Това е самата истина по тая въпросъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Не е вѣрно; кредитътъ на никого не е намаленъ. Има изложение отъ търговските камари отъ онзи денъ по този въпросъ. Какво приказвате?

Г. Т. Поповъ (д. сг): Това сѣ цифри на Народната банка, не сѣ изсмукани отъ моите прѣсти.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Отъ Вашите прѣсти не зная какво можете да измучете.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Азъ ще кажа къде е заблудата.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Кажете я.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Ако се направи едно сравнение съ 1911 г., ще се види, г. г. народни представители, че нашиятъ стоковъ обмѣнъ, че нашиятъ стопански съсловия презъ 1929 г. сѣ били кредитирани шестъ пѣти по-малко, отколкото презъ 1911 г. — вземамъ годината 1911, като последна до намѣсването на България въ войните.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Отъ всички банки или само отъ една? Тамъ е работата, защото има реесконтъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Да. — Въ 1911 г. стопанските съсловия у насъ, включително индустрията, сѣ получили 79.028.000 златни лева; въ 1929 г. — 354.541.000 л., които, обрнати споредъ обезценката на нашия левъ, правятъ 13 и половина милиона златни лева. Какво представлява това? Шестъ пѣти по-малко, отколкото е билъ кредитътъ въ 1911 г. При развитието нужди, при уголѣвяване на населението, при посѣпването цените на всички артикули и стоки у насъ вие виждате, че кредитътъ, който се дава на търговските и стопански съсловия, е намаленъ шестъ пѣти. Естествено, това ще се отрази върху цѣлото народно стопанство.

Г. г. народни представители! Вѣрно е онова, което се каза тукъ, че има и реесконтъ, че следъ реорганизацията на Българската народна банка като чисто емиссионенъ институтъ, като банка на банките, както се казва, тя увеличила извънредно много кредитирането на частните, акционерните банки. Безспоренъ фактъ е, че тоя кредитъ презъ ссщото това време действително е увеличенъ съ около 530 милиона лева въ видъ на депо-полици, въ видъ на коносаменти срещу стоки, въ видъ на залози срещу монети, срещу вараптъ на стоки и пр. и пр. — това е вѣрно. Обаче нека се забележи, че тоя реесконтъ не отива въ помощъ да улесни нашите стопански съсловия, нашата индустрия, нашата търговия и нашата промишленостъ, защото въ последно време, вследствие създадената уплаха върѣдъ обществото, вследствие голѣмото и масово теглене на влоговетъ, частните банки бѣха принудени да държатъ всичкия тоя реесконтъ, като резерва, за да могатъ да посрѣщатъ своите задължения срещу влоговетъ. И какво става? Въ месеците, когато много нормално, много естествено търговията искаше повече оборотни срѣдства, за да посрѣща по-големия търговски и стоковъ обмѣнъ, банките нѣмаха достатъчно пари, за да посрѣщатъ и улеснятъ търговията и стопанските съсловия. Ако действително реесконтътъ отиваше направо да подпомогне и улесни стопанските съсловия, ние не бихме изпаднали въ една такава тежка криза. Но той не отиде по предназначението си.

П. Якимовъ (д. сг): Ами къде отиде?

Г. Т. Поповъ (д. сг): И какво виждаме? На това масово и безразборно теглене на влоговетъ стана жертва и Софийска банка. Създаде се едно тежко положение за всички банки съ чисто български, националенъ капиталъ. Това е фактъ, това не трѣбва да се изпуска изъ прѣдъ видъ, когато ще говоримъ по тия въпроси. Фалитите, които станаха съ стари, известни, добри фирми, увеличили още повече паниката между обществото, и масовото теглене на влоговетъ и до днесъ не може да спре.

Е добре. Въ тоя именно моментъ, когато става туй масово теглене на влоговетъ, естествено е, че народното стопанство ще страда. Втора една причина, г. г. народни представители, азъ намирамъ и въ това, че обикновено презъ м. м. августъ и септември настѣпва едно нормално увеличение на нашия стоковъ обмѣнъ, защото именно презъ тия месеци започватъ да се изнасятъ нашите земледѣлски произведения на чуждите пазари. Именно въ това време е нужно увеличение ссщо така и на оборотните срѣдства. Ние какво виждаме? Едно масово теглене на влоговетъ, а отъ друга страна Народната банка сама, изкуствено или не, стѣга своите клиенти, за да плащатъ кредитите, които имъ е дала. По силата на измѣненята въ закона за Народната банка, прокарани въ 1928 г., тя трѣбваше съ срокъ отъ три години да ликвидира всичките специални текущи смѣтки на частните лица, понеже законътъ не по-

зволюва такива. Въ този моментъ дойде още едно зло: ограничение кредита отъ Народната банка, теглене на влоговетъ, задържане на реесконта, даденъ отъ Народната банка на частнитъ банки. По този начинъ се създаде онова безсходно, тежко финансово положение, на което сме свидетели сега.

П. Якимовъ (д. сг): Г. Поповъ! Единъ въпросъ само: съ какво ще си обясните увеличението на вноса отъ търговския ни баланс съ около 2 милиарда лева, ако действително нѣма увеличение на кредититъ?

Г. Т. Поповъ (д. сг): Именно съ това, че нѣмаше съ какво да се посрѣщатъ нуждитъ на тоя стоковъ обмѣнъ, за да можемъ да приберемъ отъ земеделското население произведенията и да ги изнесемъ. Това е първата причина.

П. Якимовъ (д. сг): Азъ говоря за вноса.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Втората причина е тая, че въ началото на пролѣтѣта, когато настѣпва строителенъ сезонъ, нашитъ министерства, като това на благоустройството, това на земеделѣния, нашата Дирекция на желѣзницитъ, Дирекцията за възстановяване на земеделскитъ области, Дирекцията на бѣжанцитъ, прогласиха машироко една голѣма строителна политика. Прогласиха голѣми доставки. Търговцитъ, като предвидливи, за да посрѣщнатъ тия голѣми доставки, тая строителна политика, трѣбваше своевременно да поръчатъ своитъ стоки отъ странство. И ако искате да знаете — това го подчертавамъ отъ живота, не отъ теория — една отъ главнитъ причини, една отъ най-голѣмитъ причини, за да имаме стагнация днесъ на нашия пазаръ, е тази безразборностъ при внасяне на машини и стоки за нуждитъ, които министерствата обявиха. Тази бѣше и една отъ причинитъ за неблагоприятния нашъ търговски балансъ, за който вие сега говорите.

Министъръ В. Молловъ: Нима постройкитъ се нуждаятъ отъ памучни произведения? Главниятъ вносъ се състои въ памучни произведения.

Министъръ Д. Христовъ: Днесъ има вносъ на манифактурни стоки за 300—400 милиона лева — тѣй, както бѣше въ 1926 г. Въ 1926 г. имаме тѣй сѣщо една така наречена криза. Тогава, слава Богу, кредититъ не бѣха ограничени; тогава Народната банка даваше кредити и, въпрѣки това, манифактурджинитъ се оказаха толкова непредвидливи, че като разчитаха на една реколта, която фактически не се реализира, създадоха една криза, която продължаваше цѣли 6 месеца. Какъ ще я обясните тогава? Вие говорите за доставка на машини. Азъ бихъ желалъ да ми отговорите: първо, какви машини сѣхъ внесени за индустрията — защото иначе, ако не бѣха внесени такива, щѣхте да говорите че индустрията спира — и второ, за вноса на какви други машини говорите — кажете конкретно!

Г. Т. Поповъ (д. сг): Имайте търпение!

Министъръ В. Молловъ: Памучни произведения се внасятъ за 2 милиарда и нѣщо — 1/3 отъ вноса е памукъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Г. г. народни представители! Вѣрно е, че голѣмиятъ вносъ на нашия пазаръ се дължи на неразумността на самитъ търговци.

П. Якимовъ (д. сг): Това е.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Това е фактъ. Азъ го подчертавамъ. Но кои сѣхъ причинитъ за това? Причинитъ сѣхъ, че на западнитъ пазари имаше извънредно много стоки, имаше едно съревнувание, хората се конкурираха съ тѣхъ и ги предлагаха на много износни условия срещу акцепти на плащания, и търговцитъ, като смѣтаха, че ще има една плодородна година, като смѣтаха, че урожайтъ ще бѣде добъръ, като всички предвидливи хора, запасиха се съ по-големъ количества стоки, откожко то имаше нужда.

Министъръ Д. Христовъ: Извинете, че ще Ви прекъснамъ още единъ пътъ, следъ което нѣма да Ви прекъсвамъ повече. Това, което Вие нарекохте предвидливостъ на търговцитъ, въ края на краищата се оказа непредвидливостъ. Какъ можете да говорите за предвидливостъ, като не държите сметка за реколтата, като имате предъ видъ, че почти една трета не, ами половината отъ пшеничинитъ постѣи презъ зимата бѣха измръзнали, и ние се намирахме предъ една лоша реколта, която заплашваше съ гладъ, ако

въ края на краищата царевичата не бѣше станала? Следователно, не е право твърдението Ви, че търговцитъ сѣхъ предвиждали, че сѣхъ разчитали на добра реколта. Такава реколта нѣмаше, а имаше непредвидливостъ и често пѣти лакомия да се спечелятъ много пари. Въ такъвъ случай и непредвидливостта ще бѣде платена, и тя се плаща. Тѣй щото това е причина на кризата, а никакъ не ограничаване на кредита. И отъ туй гледище тая криза ще действува възплатително, оздравително.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Безъ да отричамъ тия причини, които се признаха и изнесоха въ конгреситъ на всѣчки почти стопански съсловия у насъ, не би трѣбвало да се стрича и другата причина, че когато държавата, въ лицето на своитъ министерства и дирекции, за своитъ нужди объяви една такава широка стопанска дейностъ и строителна политика, която има нужда отъ доставка на машини, всички търговци, независимо отъ разчитането на добра реколта отъ нашитъ земеделски произведения, нѣкои посѣви на които бѣха измръзнали презъ зимата и, следователно, реколтата имъ компрометирана, тоже трѣбваше да се снабдятъ съ машини и стоки, които бѣха необходими, за да посрѣщнатъ тая широка стопанска дейностъ и строителна политика, която правителството прогласи. Та, казвамъ, това е сѣщо така една отъ причинитъ за настоящата криза, която причина не би трѣбвало да се изпуска изъ предъ видъ.

Министъръ Д. Христовъ: Я ми кажете какви машини достави Министерството на земеделѣния, та за онѣзи, които доставиха търговцитъ, не се явиха купувачи и, следователно, останаха непласирани? Отговорете ми веднага, има ли такава нѣщо. Нѣма подобно нѣщо.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Азъ казахъ, че онова увеличение на оборотнитъ срѣдства, което бѣше необходимо, за да посрѣщне нуждитъ на нашия пазаръ въ тия именни моменти, въ тия месеци ние го нѣмаше. Народната банка не се притече, за да помогне на нашето стопанство; напротивъ, тѣкмо тогавъ намали до минимумъ своитъ кредити. Частнитъ банки сѣщо така задържаха въ каситъ си реесконта, който получиха отъ Народната банка, за да посрѣщнатъ масовото теглене на влоговетъ. Естествено е, че това положение създава голѣмъ застои въ цѣлия стопански животъ. То неминуемо ще доведе, г-да, до крахъ; не само до падане ценитъ на всички търговски стоки, отъ което търговцитъ да почерпятъ урокъ и поука, както каза г. министърътъ на земеделѣния, но и до обезценяване на земеделскитъ произведения.

Министъръ Д. Христовъ: Обяснете какъ ще стане това, когато ценитъ на земеделскитъ произведения зависятъ отъ международния пазаръ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Ще стане затова, защото има замислане въ пазара, защото има въздържане.

Министъръ Д. Христовъ: Я кажете за кои земеделски произведения говорите!

Г. Т. Поповъ (д. сг): Вие сами признахте, че нѣмаме добъръ урожай. Фактътъ, че внасяме жито отъ странство, показва, че нѣмаме достатъчно жито, за да изхранимъ населението.

Министъръ Д. Христовъ: Това не се дължи на ограничаване кредита.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Моля Ви, г. министре, да не ме пресичате.

Министъръ Д. Христовъ: Говорете факти, а не общи приказки само.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Съ факти си служа.

Министъръ Д. Христовъ: Кажете кои земеделски произведения не сѣхъ продадени, защото търговцитъ нѣмаша пари! Гроздотъ ли не е продадено, пашкулитъ ли не сѣхъ продадени? Кажете кое е непродадено. Дайте единъ фактъ, че земеделски произведения у насъ не сѣхъ продадени, защото Народната банка не е дала кредитъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Тютюнитъ не сѣхъ продадени.

Министъръ Д. Христовъ: Тетърва ще ги продаваме. Старитъ тютюневи реколти сѣхъ продадени, остава реколтата отъ 1928 г., която досега не можа да се продаде. Тютюнитъ

ще експортираме не само съ средствата на Народната банка и на частните банки, а и съ чужди капитали, които идват тукъ.

Д. Ивановъ (з. в): Г. министре! Изкарахъ 10.000 кгр. слънчогледово семе и го закарахъ въ фабрика въ Батановци, но нито една стотинка не съмъ получилъ. Няматъ пари.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Търговскиятъ обмѣнъ е замръзълъ почти въ всички наши производства. Но понеже г. министрътъ на земледѣлието тѣй много се безпокои, азъ ще му кажа, че въ този моментъ въ чисто планинскитъ центрове, където населението се занимава съ производството на строителенъ материалъ, никой не отива да купува този материалъ. Защо? Защото хората нѣматъ пари. Безпаричието е много голѣмо, хората сѣмъ изправени предъ голѣма мизерия, предъ форменъ гладъ, ако своевременно не се взематъ мѣрки, за да се подобри това положение. Гладува чисто планинското население, което се занимава съ производство на строителенъ материалъ. Въ сѣкщото положение сѣмъ и производителитъ на тютюнъ, единъ артикулъ, който заема първо мѣсто въ нашия износъ. А туй положение, което ви нарисовахъ, довежда до намаляване ценитъ на тѣзи произведения. Това ще бѣде, по моята поне преценка, грамадна загуба за цѣлото народно стопанство. Това ще даде възможностъ на всички ония, които въ дадения моментъ разполагатъ съ пари — а тѣ сѣмъ малцина, най-много чуждитъ банки, защото сега влоговетъ тамъ отиватъ — да събератъ на безценкътъ, чрезъ своитъ агенти, всичкитъ тѣзи произведения, които се намиратъ на пазара, а това значи да се даде възможностъ на отлѣдни лица да забогатѣятъ, а не на самитъ производители. Това ще бѣде грамадна загуба за производителитъ и за народното стопанство.

Когато нашата страна преживява такива тежки минути, кой трѣбва да се притече на помощъ? Естествено, правителството, респективно Народната банка. Какъ? Като пустне въ обращение малко повече пари въ видъ на кредитъ, както въ миналото Народната банка е раздавала такива кредити на стопанскитъ съсловия.

Може да ми се възрази, че въ такъвъ случай има голѣма опасностъ отъ нова инфляция, отъ падане стойността на нашия левъ.

Министръ В. Молловъ: Сега има това, което се казва инфляция на кредитъ, което е по-опасно отъ банковната инфляция.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Дълженъ съмъ да заявя, че такава опасностъ нѣма. Защо? Затова защото за тая пара, която ще се пустне, има открита пазарина, чувствава се, че я има на пазара. Второ, срещу тая пара, която ще хвърлите въ народното стопанство, вие ще имате равна на нея стойностъ отъ земледѣлски произведения, които ще съберете отъ населението и които, изнесени на външния пазаръ на добра цена, ще дадатъ два пѣти повече отъ това, което банката ще отпусне. Опасността, която се предвижда, че ще настѣпи — обезценяването на нашия левъ — азъ съмъ тамъ; че тая опасностъ е безосновна.

П. Якимовъ (д. сг): А споредъ финансовитъ кръгове, е напълно основателна.

Министръ В. Молловъ: Путшането на нови банкноти може да става съ надлежно покритие.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Третата причина за нашата стопанска криза, това е, споредъ менъ, високиятъ процентъ на нашето сkonto. Известно е на всички ви, че следъ 1 юлий т. г. Народната банка, по решение на своя управителенъ съветъ, увеличи сkontoто отъ 9% на 10%. Въ този моментъ, пъкъ и въобще следъ войнитъ, по отношение на сkontoния процентъ ние винаги държимъ рекордъ. Докато въ Франция той е 3.5%, въ Швейцария сѣмъ 3.5%, въ Сърбия и Чехословакия 6%, въ Германия 7.5%, сега намаленъ на 7%, въ Гърция 9%, у насъ е 10%. Този лихвенъ процентъ, ако се касе за заемъ, вземенъ отъ Народната банка, действително не е голѣмъ, обаче трѣбва да се има предъ видъ, че днесъ Народната банка не кредитира прѣко стопанскитъ съсловия, че ти ги кредитира чрезъ реесkonto, чрезъ частнитъ акционерни банки, а тамъ тоя лихвенъ процентъ е много по-голѣмъ, удвоенъ. Като прибавимъ герба, като прибавимъ портото, като прибавимъ комисионнитъ, вие ще видите, че тамъ лихвата достига до 18%, 20%. А при застоя, който имаме въ нашата търговия, при онѣзи голѣми разходи, които прави всѣко

едно стопанство, при голѣмитъ данѣци, които плащатъ стопанствата, тази лихва е извънредно голѣма. И какво виждаме ние? Добри търговци, следъ като правятъ всички опити да бѣждатъ режонни платци, честни платци, притиснати отъ тия голѣми лихви, въ края на краищата свършватъ съ мораториумъ или съ фалитъ. Сkontoниятъ процентъ, споредъ менъ, ще трѣбва да се намали въ размѣра, който бѣше преди 1 юлий, още повече като се вземе предъ видъ, че цѣлата страна преживява една тежка стопанска стагнация.

Друга една причина, която не по-малко прѣчи на редовната търговия у насъ, това е безспорно липсата на една последователна стопанска политика, която по приемственостъ да се следва отъ всѣко едно правителство. Независимо отъ общитъ причини, спѣтници на всѣка една война, имаме и чисто локални причини у насъ, които не малко допринесоха за стопанската криза. Бѣше време, когато всичкитъ стопански съсловия се третираха като разбойници; бѣше време, когато българскитъ капитали се пѣдѣха, безъ да се държи смѣтка за онази голѣма услуга, която принасятъ на цѣлото народно стопанство; бѣше време, когато представителитъ на българскитъ капитали се изгонваха задъ граница; бѣше време когато по чисто болшевишки методи се разрешаваха набързо голѣмитъ въпроси въ областта на нашето стопанство и, благодарение на тая болшевишка политика, ние направихме грѣшки, за които платихме скѣпо и за които още продължаваме да плащаме.

Тая политика, за голѣмо съжаление, не е престанала. Грѣшкитъ въ миналото се повтарятъ, макаръ и въ по-малкъ размѣръ. Държавнитъ доставки, които Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти върши всѣка година за стотици милиони лева по начина, по който ставатъ, сѣмъ въ разрѣзъ съ свободната търговия — единъ принципъ, осветенъ отъ живота, отъ вѣковетъ, единъ принципъ, за който Демократическиятъ сговоръ въ миналото се е борилъ най-много; тоя принципъ днесъ е потъпканъ. Начинътъ, по който ставатъ тия доставки, раздаването на доставенитъ земледѣлски машини и оръдия на селското население по единъ принудителенъ начинъ — всичко това чи говори, че ние съвсемъ не сме се отказали отъ тия болшевишки спѣсоби, отъ тия болшевишки методи.

Това е сѣмъ така една не по-малка причина да не могатъ мнозина търговци да иматъ оная свобода, която имъ е нужна, за да развиятъ своята търговска олитност и своята търговска мощъ въ онзи размѣръ, въ който средствата имъ позволяватъ, и да могатъ да посрѣщатъ своитъ задължения къмъ държавата и къмъ банки, които сѣмъ по-рано. Тая политика на държавни доставки за стотици милиони лева трѣбва да престане. Самиятъ фактъ, че г. министрътъ на земледѣлието е поискалъ поставянето и въ сегашния дневенъ редъ на първо мѣсто законопроектитъ за нови кредити за стотици милиони лева за държавни доставки иле да докаже, че ние не сме се отказали отъ тия болшевишки методи и че ние и занаяредъ ще продължаваме да снабдяваме нашитъ селски стопанства съ земледѣлски машини и оръдия по сѣкия болшевишки начинъ.

Министръ Д. Христовъ: Г. Поповъ! Азъ трѣбва да Ви коригирамъ. Я кажете какви държавни разходи сѣмъ направени и за какви милиони!

Г. Т. Поповъ (д. сг): Ще Ви кажа.

Министръ Д. Христовъ: Колко пари е дала държавата за доставката на тия машини? Държавата не прави никакви доставки. Вие не сте проучили въпроса. Държавата само разрешава на Земледѣлската банка да ги доставя подъ нейна гаранция. Земледѣлската банка ги доставя за селскитъ стопанства. Нищо повече.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Ако се даватъ кредити на Земледѣлската банка...

Министръ Д. Христовъ: Чуите какво ще Ви кажа. Частната търговия, или, както вие я наричате, свободната търговия не познаваше до преди 1—2 години такъвъ земледѣлски инвентаръ, каквито сѣмъ култиваторитъ, каквито сѣмъ редосѣялнитъ, които сѣмъ толкова необходими за прогреса на селското стопанство. Трѣбваше ли да стоимъ съ скръстени ръце, докато се сѣти частната инициатива, и то въ единъ моментъ, когато вие говорите, че селското население се намиращо въ тежко положение — мизерия и сиромашия го обхващали. Какъ можемъ така да разсѣждаваме? Споредъ закона за Земледѣлската банка отъ редъ години, между другото, тя доставя синъ камъкъ на сума 20—30—40 милиона лева. Значи, тя вече е усвоила такава една прак-

тика, и ние въ този път само продължаваме, съ оглед да подтикнем родното производство, безъ което, въпреки всички Ваши оплаквания, нѣма да има абсолютно никакви резултати. Повтарямъ, никакви държавни доставки нѣма направени.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Г. министре! Тогава защо сѫ нуждни всички тѣзи кредити въ милиони. които искате всѣка година?

Министъръ Д. Христовъ: Азъ не ги искамъ. Нали Ви казахъ: държавата позволява, подъ нейна гаранция, на Земледѣлската банка да доставя земеделски инвентаръ за смѣтка на земеделските стопанства. И презъ 1927/1928 г. се достави такъв инвентаръ и се пласира всичкитъ между селското население. Азъ пакъ Ви заявявамъ, че въ складоветъ на Земледѣлската банка едвали е останалъ 10% отъ този инвентаръ непроданъ — какво искате повече? — И то инвентаръ, който бѣше непознатъ на населението, единъ новъ инвентаръ, който тепърва се въвежда.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Азъ признавамъ, г. г. народни представители, че за никакво увеличение на нашето земеделско производство не може да става дума, докато ние не модернизираме това производство, било съ машини и оръдия, било съ подобрене качеството на семената на произведенията, които изнасяме на външния пазаръ. Това го признавамъ. Но при начина, по който това модернизиране става, безъ да се държи смѣтка дали известно стопанство ще може да понесе тия извънредни разходи, дали ще може да инвестира тоя капиталъ и да го рентира добре, както безразборно става това, ще имаме обратни резултати и ще дойдемъ дотамъ: да унищожимъ земеделскитъ стопанства, да заробимъ земеделскитъ стопани, безъ да имаме нѣкаква реална полза.

Министъръ Д. Христовъ: Я дайте единъ примѣръ! Не чувствувате ли колко безразсѣдно и колко голословно говорите?

Г. Т. Поповъ (д. сг): Ще Ви дамъ примѣръ.

Министъръ Д. Христовъ: Какъвъ е тоя стопанинъ, който, вмѣсто рало, не трѣбва да има плугъ? Какъвъ е този стопанинъ, най-дребень макаръ, който не трѣбва да има една брана? Ние това правимъ — набавяме му необходимитъ оръдия. А колкото се отнася до снабдяването му съ редосѣялки и култиватори — това ние правимъ съ помощта на кооперациитъ и по този начинъ осмисляме дейността на кооперациитъ, които досега не бѣха нищо друго, освенъ посрѣдници между Земледѣлската банка и клиентитъ ѝ: да раздаватъ пари — за какво? — само за консомативни цели.

П. Якимовъ (д. сг): (Къмъ Г. Т. Поповъ) Този начинъ не е болшевишки, а е фашистки начинъ.

Министъръ Д. Христовъ: Едно селско стопанство, което е останало толкова назадъ, че тукъ постоянно се говори за сиромашията му, не можемъ, г. г. народни представители, да го възродимъ безъ енергични мѣрки.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Интереситъ на всѣки собственикъ, включително и на земеделѣца, сѫ много по-силни и тѣ му подсказватъ какво трѣбва да направи за подобренieto на своето стопанство, стига само да се намѣри пазаръ и да се осигури добра цена на неговото производство. Подтикнатъ отъ тѣзи интереси, които сѫ по-скѣпи, по-мили за него отъ всичко друго, той самъ ще уреди своето стопанство и своето производство по начинъ такъвъ, какъвто трѣбва.

К. Николовъ (д. сг): Трѣбватъ 150 години за това.

Министъръ Д. Христовъ: Позволете още една корекция. Защо Вие, г. Георги Поповъ, който сте човѣкъ реалистъ, по-уменъ, по-интелигентенъ, защо попадате въ тия заблуждения, които постоянно чуваме отъ тамъ (Сочи земеделскитъ): „Осигурете пазаритъ“? Че коя наша стока, кое наше произведение нѣма пазари? Я ми кажете! Но ценитъ на пазаритъ не зависятъ отъ нашата воля, не зависятъ отъ нашитъ произведения, не зависятъ даже отъ търговскитъ договори. Тѣ зависятъ отъ международната конюнктура. Доказателство за това имаме съ царевичата, която въ 1927/1928 г. имаше цена 5 л. килограмътъ, тази година презъ августъ спадна на 4 л., а сега цената на царевичата

намалѣ на 3-65—3-70 л. килограмътъ. На какво се дължи това? Че нѣма пазаръ ли? Не, има пазари. Но понеже има голѣмо производство въ Аржентина, понеже има голѣми запаса въ Ромъния, понеже има голѣми шокове въ Анверсъ и пр. и пр. — паднали сѫ ценитъ. Какво ще ви помогнатъ тогава пазаритъ? Пазари има. Ние ще трѣбва да се приспособимъ къмъ тия пазари, а не да диктуваме ценитъ, г. г. народни представители, ако искаме да вършимъ сериозна работа, а не само да се качимъ тукъ, на трибуната, и да говоримъ такива безразсѣдни работи — извинете за думата. Това не бива да става. Я ми кажете, г. Поповъ, пазаръ на кои земеделски култури, на кои продукти липсва, та не можемъ да ги пласираме? За гроздето ли нѣмаме пазаръ, за вината ли нѣмаме пазаръ, за кое? Нѣмаме техниката да имаме по-доброкачествено производство. Това е самата истина.

Председателствуващъ А. Христовъ: Часътъ е 8.

Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Моля да се продължи заседанието, докато свърши г. Поповъ, следъ което да се вдигне заседанието за утре съ сѣщия дневенъ редъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ предложението на г. министъръ-председателя, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема. Моля, продължете, г. Поповъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ заявихъ още отъ самото начало, че ще бѣда обективенъ, когато се разискватъ тѣзи въпроси, и азъ се стремѣхъ да бѣда съвършено обективенъ; обаче не искамъ да игнорирамъ въпроситъ, да ги гледамъ презъ очила, а напротивъ — искамъ да посоча истината, колкото и неприятна да бѣде тя, право въ очитъ.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя В. Димчевъ)

Пазаритъ. Че кой отъ насъ може да откаже, че нашитъ пазари, особено днешнитъ, сѫ несигурни, сѫ непостоянни, че има едно колебание, едно измѣстване на нашитъ произведения въ тия пазари, благодарение на голѣмата конкуренция и благодарение из това, че не правимъ всичко онова, което трѣбва да правимъ, за да можемъ да осигуримъ и да разширимъ тия пазари? Ние не правимъ това. Не искамъ да се впускамъ сега тукъ по този въпросъ, за да отговоря напълно на г. министра на зададенитъ отъ него въпроси.

Министъръ Д. Христовъ: Единъ примѣръ посочете.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Азъ ще посоча пазаритъ на Ориента, които сѫ най-близо до насъ.

Ще ви кажа, че тѣзи пазари не сѫ постоянни, тѣ сѫ колебливи.

П. Якимовъ (д. сг): Г. Поповъ! Тютюнитъ не могатъ да бѣдатъ пласирани заради туй, защото се поддържа висока цена и става една голѣма конкуренция, за която ви говори г. министъръ Димитъръ Христовъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Не е само туй.

Министъръ Д. Христовъ: Г. Поповъ! Какво по-добро и по-насърдчително искате отъ това? Ами въ последнитъ години едно на друго ние изнасяме по 20—22 милиона килограма тютюнъ. Вѣрно е, че по-рано изнасяхме по 30—32 милиона килограма, но тѣзи 10 милиона килограма въ повече бѣха полски тютюни, които и безъ туй се продаваха на безценкъ на международнитъ пазари. Това едно.

Второ, въпреки това, че нашиятъ износъ е намаленъ по количество съ около 10 милиона килограма, по стойностъ, обаче, сега той е по-голѣмъ, отколкото преди 6—7 години, когато изнасяхме 10 милиона килограма повече. Кажете, вѣрно ли е туй или не? Вѣрно е, така е! Защо говорите тогава, че нѣма пазари? Пазари има, но нѣма производство, нѣма техника, нѣма опаковка, нѣма приспособяване къмъ вкусоветъ на тѣзи пазари — нѣма цѣлъ редъ условия, на които трѣбва да отговоримъ, ако искаме да бѣдемъ конкурентноспособни и да запазимъ позицитъ, които сме имали досега. Но това иска една голѣма и сериозна работа,

а не да преливаме отъ пусто въ праздно тукъ, отъ тази трибуна.

Г. Т. Поповъ (д. сг): По тази голъма работа трѣбва да си поприказваме, г. министре.

Министъръ Д. Христовъ: Елате въ комисията да си поприказваме, а не тукъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): И тукъ ще си поприказваме. Вие отричате фактитъ, Вие отричате причинитъ, поради които следъ 1922 г. и 1923 г., когато имаме извънредно голъми пазари на нашитъ тютюни, отъ единъ пѣтъ тѣзи пазари се намалиха до единъ голъмъ минимумъ, и нашето земледѣлско население, което бѣше почнало навсѣкжде да сѣе този артикулъ, отъ единъ пѣтъ престана да го сѣе, защото неговиятъ трудъ не се възнаграждаваше

Министъръ Д. Христовъ: На първо мѣсто затова, защото свободнитъ пазари — Германия и четиритъ режии, а именно: Прага, Варшава, Буда-Пеща и Виена — даваха за полския тютюнъ, както Ви казахъ, по 3—4 л. на килограмъ. Но въпрѣки това, че износътъ на тютюна днесъ е намаленъ, нашиятъ търговски балансъ показва, че постѣпватъ по-голѣми суми отъ експорта на тютюна, отколкото преди 6—7 години. Това фактъ ли е? Вѣрно ли е, че ние получаваме днесъ по-голѣма сума отъ експорта на тютюна, отколкото преди 6—7 години? Г. г. народни представители! Миналогодичната реколта се продаде по 3½—5 гулдена холандски, което прави 250—270 л. Нима не сѣе добри тия цени? Въ бждеше, ако искаме действително да запазимъ позицитъ на нашия тютюневъ експортъ, ние ще трѣбва да обърнемъ внимание на едно — това е аксмотата, на която обръщамъ вниманието и на Васъ, г. Поповъ, като по-интелигентенъ човѣкъ — само доброкачественитъ тютюни ще запазятъ своитъ позиции на пазаритъ си и само при една по-свършена техника ние можемъ да претендираме за разширение на чуждитъ пазари. Пазари има, но трѣбва да се приспособимъ къмъ тѣхнитъ изисквания.

Г. Т. Поповъ (д. сг): И какво виждаме?

Министъръ Д. Христовъ: Нищо не виждате.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Следъ 1924 г., когато цената на нашия тютюнъ на чуждия пазаръ бѣше 180 л. килограмтъ, веднага спадна на нѣкакви си 40 л., и земледѣлцитъ у насъ продаваха тютюнитъ си по 10—15 л. килограмтъ, когато единъ килограмъ спанакъ струваше повече. Това накара земледѣлцитъ да не сѣятъ онова количество тютюнъ, което сѣеа по-рано. Това е една истина, която трѣбва да се признае.

Министъръ Д. Христовъ: Кога по-рано? Това е пакъ една приказка.

Г. Т. Поповъ (д. сг): И когато изнасяхме 54 милиона килограма тютюнъ, . . .

Министъръ Д. Христовъ: И когато получавахме по-малко, а сега, при по-малкъ износъ, получаваме много по-голѣми приходи, отколкото по-рано.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Имайте малко търпение, г. министре!

Министъръ Д. Христовъ: Какъ не можете да разберете това?

Г. Т. Поповъ (д. сг): Азъ твърдя, че въ това отношение държавата не е направила нищо, за да осигури, за да поощри, за да подобри тѣзи наши пазари. Какъ става то? Кжде сѣ нашитъ изложби—магазини, кждето да може този нашъ артикулъ постоянно да се набива въ очитъ на чужденцитъ, на публиката, на консоматора, за да може той да свикне съ него, да го приеме и по този начинъ да се наложи на пазара? Това става ли у насъ? Не. Въ случая това е именно длъжността на държавата, на търговскитъ камари.

Г. г. народни представители! Азъ казахъ, че въ единъ моментъ, когато нашиятъ селянинъ, когато нашиятъ стопански съсловия сѣ изправени предъ форменъ гладъ, вие не можете да ги гощавате съ земледѣлски оръжия и машини. Въ този именно критически моментъ се налага едно самоограничение въ разходитъ на всѣко едно съсловие, а най-вече на държавата, ако искате да спасите тая държава отъ онова критическо положение, въ което тя е поставена сега.

И затуй азъ апелирамъ къмъ г. министра на земледѣлието, въ чието министерство се вършатъ най-много доставки, да се поограничатъ тѣ поне временно, докато премине стопанската криза.

Министъръ Д. Христовъ: Желаете ли да имаме идущата година една добра реколта?

Г. Т. Поповъ (д. сг): Това се налага отъ стопанскитъ интереси на страната, отъ здравия разумъ.

Министъръ Д. Христовъ: Добре, съгласенъ съмъ, но не мислите ли, че за да имаме идущата година една добра реколта, ние трѣбва да я организираме още отсега? Вѣрно ли е това? А за да организираме тази реколта, вѣрно ли е, че трѣбва да имаме инвентаръ? Вѣрно ли е, че безъ тоя инвентаръ ние ще бждемъ изложени на небето, на случайности, азъ ще кажа и на бедствия? Вѣрно ли е или не е вѣрно? Оспорете това нѣщо, докажете, че не е вѣрно и тогава ще имате право да казвате, че не трѣбва да до- ставяме инвентаръ. Г. Поповъ! Съ тоя инвентаръ ние ще се запазимъ отъ стихийитъ отъ небето. Иначе ще продължаваме да живѣемъ въ нашето селско стопанство въ лишения, въ мизерия, въ сиромашия. Тоя е стариятъ пѣтъ, ако мога така да кажа, по който се е вървѣло досега. Сега ще вървимъ по другъ пѣтъ — пѣтъ, който ни сочи отишлите далечъ напредъ въ областта на земледѣлското стопанство културни и цивилизовани държави.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Това ще стане планомѣрно и последователно.

Министъръ Д. Христовъ: Нѣма планомѣрно, когато говорите за стопанска криза, когато говорите, че народътъ е огладнѣлъ, както казахте преди малко. Какъ ще стане постепенно? Що значи постепенно? Нѣма постепенно! За идущата година ние ще трѣбва да подготвимъ и да организираме една добра реколта. За разрешението на тая задача трѣбва да дадете съдействие.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Резултатитъ отъ тая политика сѣ предъ насъ: както ви казахъ, унищожаване на стопанства и заробване на стопани.

Министъръ Д. Христовъ: Кои сѣ тия заробени стопани? Я ги кажете!

Г. Т. Поповъ (д. сг): Ще ги кажа.

Министъръ Д. Христовъ: Но само факти говорете.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ знамъ единъ такъвъ много характеренъ случай въ Бургаско. На единъ земледѣлецъ, който притежава повече отъ 12 хиляди декара земя, по силата на закона за т. з. с. му отчуждаватъ още преди 6 години земята, обаче, както обикновено става, пари не му плащатъ. Той не може да обработва тая земя. Осжда държавата за 9 милиона лева — стойността на тая земя — но пакъ абсолютно нищо не получава. И до днесъ тая земя стои необработена. И тоя човѣкъ, който преди 6 години е изнасялъ по 400 вагона храни, днесъ е изпадналъ въ положение да простира ръка и да моли банки и лихвари да му дадатъ пари да се изхранва. Ето резултатитъ на тая политика.

И. П. Недѣлковъ (з): Хайде, г. министре, отговорете на тоя въпросъ!

Министъръ Д. Христовъ: Че сме му доставили плугове — отъ това ли е пропадналъ? Смѣшна работа!

Г. Т. Поповъ (д. сг): Никакъ не е смѣшно. Искате да модернизирате земледѣлието въ страната. Какъ ще модернизирате едно стопанство отъ 30 декара? Модернизирате се стопанства отъ 10—12 хиляди декара, а такива стопанства вие ги грабите по болшевишки начинъ.

Министъръ Д. Христовъ: Не е вѣрно. Ние нѣмаме стопанства съ повече отъ 10.000 декара. Това е лъжа. Споредъ статистиката на Дирекцията за т. з. с., ние имаме надъ 1.000 декара само 40—50 стопанства. До въвеждането на закона за трудовата поземелна собственост ние имаме стопанства отъ 1 до 300 декара, а сега голѣмото, подвляющето болшинство не сѣ нито отъ 200, нито отъ 300 декара, ами сѣ отъ 30—40—45 декара.

П. Якимовъ (д. сг): Рѣдко сѣ повече отъ 40 декара.

Министър Д. Христов: Тия именно стопанства произвеждат, тѣ дават експорта, на тѣхъ ние разчитаме. Тѣхъ ако не модернизираме, кое ще модернизираме? Въ търгътъ, който вѣе вънъ ли? Хайде де!

Г. Т. Поповъ (д. сг): Вие ни сочите за примѣръ Аржентина, Дания и всички ония земеделски страни, които въ това отношение биха могли да ни послужатъ за назидаение. Обаче земеделските стопанства въ тия страни така ли сѣ модернизирали? Толкозъ ли декара иматъ, както нашитѣ стопанства, така ли ги раздробяватъ тамъ?

Министър Д. Христовъ: Хайде, кажете нѣщо за Дания, да видимъ!

Г. Т. Поповъ (д. сг): Вие раздробявате земеделските стопанства у насъ по единъ болшевишки мактеръ и разробявате стопанитѣ, защото срещу това тѣ не получаватъ нищо. И въ края на краищата резултатитѣ сѣ тия, които ги виждаме — внасяме храни отъ странство, за да изхранваме населението, макаръ че харчимъ всѣка година стоици милиони лева за набавяне земеделски инвентаръ за модернизиране на нашитѣ стопанства. Това е истината.

Министър Д. Христовъ: Какво сме похарчили? Похарчили сме 200 милиона лева за машини за 2 години при единъ общъ вносъ за това време отъ 14 милиарда лева.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Отъ 4 години насамъ непрекъснатото харчите.

Министър Д. Христовъ: Само за 2 години, за 1927 и 1928. Нали гласувахте тукъ два закона за доставка на земеделски машини по 100 милиона лева?

Г. Т. Поповъ (д. сг): Друга, не по-малко важна причина, която също така не по-малко тежи на стопанскитѣ съсловия, това сѣ нашитѣ фондове. Нека се забележи, че въ голѣма степенъ фондоветѣ сѣ много по-тежки, отколкото самитѣ редовни данѣци, които плаща нашиятъ данѣкоплатецъ, и че въ последнѣ време тѣ сѣ сѣ обърнали не вече въ срѣдство за културни мѣроприятия, а въ целъ за охраняване все повече и повече на хората, които разпореждатъ сѣ тия фондове. Това е самата истина. Близко милиардъ и половина българскитѣ данѣкоплатецъ плаща за тѣзи фондове подъ разни форми, а резултатитѣ отъ всичко това сѣ никакви или пѣкъ, ако ги има, тѣ сѣ толкова нищожни, че предизвикватъ само смѣхъ и възмущение.

И какво виждаме? Почти всички министерства и дирекции се надпреварватъ, подъ една или друга форма, да ни гошаватъ все съ нови и нови фондове. Опасността е още по-голѣма поради това, че въ тия фондове, когато се учредяватъ отъ Народното събрание, се отваря винаги една вратичка, за да може такситѣ, които тия фондове позволяватъ да се събиратъ, да се уреждатъ съ правилници отъ министерствата и дирекциитѣ. Този начинъ на процедиране, мимо знанието на Народното събрание, е антиконституционенъ, е единъ произволъ, срещу който народното представителство ще трѣбва да вземе мѣрки. Не може въ една правова държава всѣко едно министерство или дирекция по свѣй починъ съ правилници да налага данѣци, които, както казахъ, често пакти сѣ по-тежки отъ самитѣ редовни данѣци. Фондоветѣ сѣ едно голѣмо бreme за стопанскитѣ съсловия, и ще трѣбва да се взематъ мѣрки за тѣхното унищожение. Търговскитѣ съсловия, които най-много не, а изключително понасятъ тия фондове, сѣ решително противъ тѣхъ и искатъ последователното имъ премахване.

Друга една, също така не по-малка причина за стагнацията, която преживява нашата страна, и за тежката финансова криза сѣ и голѣмитѣ непроизводителни разходи, които се вършатъ отъ страна на държавата и разнитѣ дирекции въ едни такива изключителни моменти, каквито преживява страната. Азъ казахъ, че въ такива моменти се налага едно самоограничение въ разходите и за частния човѣкъ, и за стопанскитѣ съсловия, а най-много за самата държава. Въ началото на пролѣтътъ, както забелязахъ, много отъ нашитѣ министерства и дирекции обявиха една широка програма за строежи и за доставки на всевъзможни машини. Една отъ причинитѣ, ако щете, за небла-

гоприятния нашъ търговски балансъ е именно тази широка програма — подчертавамъ това — която трѣбваше да се реализира. Смѣтайки, че всичкитѣ тѣзи машини, всичкитѣ тѣзи сгради, всичкитѣ тѣзи стопански предприятия ще трѣбва да бждатъ посрещнати, търговцитѣ въ своето увлечение поржчвахъ повече отъ онова, което имъ бѣше нужно, и въ резултатъ имаме това пресищане на пазара съ стоки, за което говори г. министър-председателъ, за което пресищане е виновна и самата държава и нейнитѣ дирекции. Това също така е една не по-малка причина, на която ще трѣбва да се обърне внимание. Въ единъ моментъ, когато цѣлятъ народъ е изправенъ предъ стагнация и предъ безпаричие, въ единъ моментъ, когато хората мизерствуватъ и се израждатъ, държавата не може да си позволи лукса да прави доставки, не може да си позволи лукса да върши строежи, да изпълнява една строителна програма, която ще погълне стоици милиони лева, които ще стоятъ непроизводителни за народното стопанство. Безъ да отричамъ нуждата отъ тия строежи, безъ да отричамъ нуждата отъ тия доставки, налага се временно едно спиране, едно самоограничение на тѣхъ дотогава поне, докогато нашиятъ търговски балансъ стане по-благоприятенъ за тия доставки, докогато тая криза, която страната преживява днесъ, се изжиѣе.

Друга една също така не по-малка причина за стагнацията въ нашия стопански животъ, това сѣ убийствата. Тамъ, където гражданинътъ не е сигуренъ за своя животъ, не може и дума да става за редовна и за спокойна търговия; тамъ, където убийствата се ширятъ така, както у насъ, никога не може да става и дума за една по-висока материална култура. Тия убийства прѣчатъ извънредно много на търговията и на всичкитѣ стопански съсловия у насъ. Тая несигурностъ внася уплахъ между търговския свѣтъ, и мнозина отъ онѣзи, които разполагатъ съ срѣдства и могатъ днесъ да се явятъ на пазара, за да закупятъ много отъ ония произведения, които има у земеделцитѣ, не смѣятъ. Въ една правова държава, която има всичкитѣ срѣдства, която чрезъ помощта на своята организираща сила може да постави всѣки на мѣстото му, не може да се търпятъ убийствата. Още по-голѣма отговорностъ има правителството въ случая за това, че тия убийства обикновено оставатъ неразкрити и убийцитѣ незаложени. Ако ония, които инспириратъ тия убийства, не се вразумятъ доброволно да престанатъ съ своята престѣпностъ, ако тѣ не турятъ край на своето престѣпно дѣло, дългъ се налага на правителството, въ името на добре разбранитѣ интереси на цѣлото народно стопанство и на българското общество, да ги постави на мѣстото имъ, да ги вразуми съ сила, съ каквато то разполага. Не направи ли това правителството, нека се разбере отъ всички ни, че отъ день на день опасността ще става все по-голѣма, че авторитетъ на тия убийства ще ставатъ по-дрѣзки, че тѣ ще смѣтатъ, какво въ България нѣма властъ, която да спре тия убийства и да ги ограничи. Въ името на никаква идея, каквато и да бѣде тя, не може да се смущава вътрешниятъ редъ и спокойствието на страната, не може да се прѣчи на редовната търговия отъ неотговорни фактори и хора. Дългъ е на правителството, въ името на своя собственъ интересъ, въ името на издигането престижа на самата властъ, да ограничи тия убийства и по тоя начинъ ковено да помогне на нашитѣ стопански съсловия и на нашата търговия.

Г. г. народни представители! Вториятъ въпросъ, за който споменахъ още въ началото, въпросъ много по-важенъ, въпросъ за бждещето на нашата страна, е въпросътъ за репарациитѣ. Много нѣщо се каза по тѣхъ отъ тая трибуна; нѣма да повтарямъ и азъ всичко онова, което се изнесе тукъ. Дълженъ съмъ, обаче, да подчертая, че всички оратори, безъ изключение, изтъкнаха, че България не може да плаща репарации въ онзи размѣръ, въ който се искатъ днесъ отъ силитѣ-победители, че ако това се наложи насилствено върху България, то значи да унищожимъ нашия трудолюбивъ и миренъ народъ, то значи да го изложимъ на мизерия и на израждане, то значи най-после България отъ елементъ на мира, каквато е сега, да стане елементъ на размирие. Хуманна и просѣтена Европа може лесно да наложи това на унижена, обезоръжена, онеправдана България. Едно, обаче, тя не може да направи, а именно да сломи нашия националенъ духъ и да убие нашата вѣра въ правдата. Рано или късно тая правда ще възтѣржествува.

Въ името на тоя духъ, който е крепилъ българското племе и българския народъ въ продължение на вѣкове, въ името на тая вѣра, която българскитѣ народъ никога

не е напускал, азъ призовавамъ всички групи и всички народни представители да бждатъ единодушни по този въпросъ, защото той не е частенъ, не е личенъ, партиенъ, а е народенъ въпросъ, съ него не може да се търгува, съ него не може да се върши партизански споръ. Всѣка властъ, която достойно ще защити добре разбиранитъ интереси на България, всѣка властъ, която ще иска да защити икономическото положение и бъдещето на тая страна, е

народна, и тая властъ ще бжде подкрепена отъ цѣлия български народъ

Отъ сговориститѣ: Bravo! (Ржкопльскания)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Заседанието се вдига за утре съ сжщия дневенъ редъ.

(Вдигнато въ 20 ч. 25 м.)

Председателъ: АЛ. Ц. ЦАНКОВЪ

Подпредседатели: { А. ХРИСТОВЪ
В. ДИМЧЕВЪ

Секретари: { ИВ. Д. МИХАЙЛОВЪ
ГРУЮ ПАВЛОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

Стр.	Стр.
Отпуски, разрешени на народнитѣ представители Георги Марковъ, Стойчо Георгиевъ, Стоянъ Омарчевски, Кирко Цѣвковъ Христовъ, Момчо Дочевъ, Маринъ Шиваровъ, Александъръ Ца- чевъ, Тома Константиновъ, Петъръ Миновъ и Величко Кознички	283
Питане отъ народния представителъ Милко Бечевъ къмъ министра на вътрешнитѣ работи и народ- ното здраве (устно) — относно поставянето подъ	283
Полицейски надзоръ въ гр. Ломъ двама община- ски съветници. (Развиване)	283
Законопроектъ за допълнение закона за разрешаване на Сливенската градска община да сключи за- смитъ (Трето четене)	284
Тронното слово, проектъ-отговоръ. (Първо четене — продължение разискванията)	284
Дневенъ редъ за следващото заседание	307